

The Project Gutenberg eBook of Israelitar: Kertomus, by Maiju Lassila

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Israelitar: Kertomus

Author: Maiju Lassila

Release date: June 9, 2016 [EBook #52284]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ISRAELITAR: KERTOMUS ***

Produced by Tapio Riikonen

ISRAELITAR

Kertomus

Kirj.

IRMARI RANTAMALA [Algot Untola]

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava, 1913.

I.

Miten ihanaa, tyyntä, kirkasta! Vuohipaimenen vaimo seisoi väririkkaalla vuorenrinteellä vehmaan öljyvuon juurella kuin ihana kuva. Hiljainen vuohi seisoi hänen vierellensä, ja hänen laskoksille poimuttuneen pukunsa heleät värit erottautuivat rauhallisina kuvakauniin vuorenrinteen rikkaana viheriöivästä taustasta.

Ei ääntä...

Oli jo iltapuoli. Valo alkoi hiljaa raueta, päivän kuumuus väsyi ja viileytyi. Läntisen vuorikeilan huippu

hahmoittui jo tummana taivastaustaansa vasten, mutta itäisen vuoren rinteelle levisi vielä hiljainen, rauhallinen ilta-aurion valo. Ei liikettä, ei huokaustakaan. Toukomettinen vain aherti kukassa, ja sääskiparvi survoi äänettömänä iltavalossa.

Rikkaan Sakeuksen tytär, ihana Lea, istui yksin kaivonkannella, yllään kirjava hame, jonka lämpimät, hiljaiset värit ikäänkuin uinahtivat viattomaksi, iloisaksi punaväriksi. Hennot kädet olivat solahtaneet helmaan raukeina, ja liikkumaton katse näytti ikäänkuin unohtuneena ja väsähtäneenä jääneen lepäämään johonkin sinne valaistun vuorensivun rinteelle. Siellä viheriöivät tammetyyninä, ja pienet viinimaat hymyilivät niiden välissä kuin hymyilevät lapset. Eräällä kalliotöyräällä seiso i hiljainen lammas liikkumatta kuin kuva, ja sen pienet karitsat nukkuivat rauhallisina siinä aivan emänsä vierellä ruohokossa.

Miten ihanaa, rauhoittavaa! Tajuntakin tuntuu jo raukeavan, ja koko tämä hymyilevä, rikas, hiljainen kuva painuu sieluun tajuamatta.

Tajuamatta. Sillä ei hän sitä näkyä nyt tietoisesti tajunnut, ei edes katsonutkaan sitä. Hän istui vain, kuten niin usein ennenkin, mielessä vain se yksi ainoa salainen toivo, joka nyt taas hänet niin suurella rauhalla täytti. Salattu se toivo kaikilta oli, ja kuitenkin se oli kautta aikojen ollut Israelissa jokaisen parhaan ja puhtaimman tyttären ihanin, suloisin unelma.

Ah!

Mutta yhä vain hiljenee ja ihanoituu tyyni ilta. Vain aavistus hiipii mieleen ääneti kuin uni.

"Tsip!"

Pieni etelänlintunen se taisi niin hiljaa kertasen tirskahtaa. Sitten taas nukkui kaikki ihanuudessa.

Oikeastaan tämä hänen sielunsa salainen, hiljainen toivo oli saanut hänessä vallan äitivainajan kertoman vanhan ennustuksen johdosta. Nämä ajat olivat kiihkeän odotuksen ja siitä johtuvien näkyjen aikoja. Perheen ystävä, vanha, hurskas pappi Hilkia, oli kertonut nähneensä unessa Herran, joka oli sanonut:

"Sano Sakeuksen vaimolle: Älä murehdi tyttäresi teistä, sillä siitä, missä hänen juhtansa väsy, alkaa tiensä Hän, joka tuleva on!"

Sitä sanomaa! Taaskin sitä muistellessa häipyvät tajunnasta maailman ihanuus, sen ilot ja sen ihanat värit.

Ja siksi vaipuvat taas hänen kätensä helmaan kuin väsyneinä, kuin onnesta hiljaa rauenneina, ja samaan helmaan vajonneesta kirjasta luki hänen katseensa kohdan:

"Katso, neitsyt siittää ja synnyttää pojan, jonka hartioilla herraus on, ja Hänen nimensä pitää oleman Immanuel, Väkevä Jumala, Ihmeellinen neuvonantaja ja Rauhan päämies."

Niin, Herra! Minä aavistan, että minä olen se neitsyt, jonka Sinä Häntä kantamaan valinnut olet. Minun poveni äänetön lämpö ja minun hiljainen tajuni sanoo sen sanoilla minulle, ja siksi lakkaa minussa nyt taas maailma kaikkimensa ja minä tahdon antautua siihen rauhaisaan onneen, jonka Sinä, Herra, kuin kaukaisen, ihanan kajasteen, näin jo lähetät minulle.

"Lea!" kuului häntä tiedustava ääni.

"Ah! Se on isäni ääni!"

Hän ikäänkuin havahtui. Helmaan rauenneet kädetkin kuin nukkuvat linnunpoikaset liikahtivat, ja hän mietti isästänsä:

"Tulleeko hän taas puhumaan siitä..."

Sillä se oli oikeastaan vanha sukulupaus. Pitkät ajat oli hänen isänsä Sakeus riidellyt Jooaksen, Stefaanin isän kanssa viinimaista, ja katkera viha oli eroittanut heidät. Mutta sitten kerran he olivat joutuneet Jerikon tiellä ryöväreiden käsiin. Yhdessä he olivat taistelleet päiväkauden niitä vastaan. Uskollisesti he olivat pysyneet rinnatusten, toinen toisensa apuna, ja pelastuttuaan he olivat vannoneet Jumalan edessä keskinäisen sukusovinnon. Riemuiten he olivat vetäneet uudet rajat viinimaille ja luvanneet, että heidän kummankin ainoan lapsen, Lean ja Stefaanin kautta suvut ovat yhtyvät yhdeksi veren siteillä. Miette vierähti taas siihen, ja tuntui, kuin olisi poskeen noussut joku hellä lämpö.

"Ei niin, etten minä häntä rakastaisi... Stefaania..."

Sen minä tajuun ja hiljaa, tahtomattani tunnustan. Kun hän nuorilla, kauniilla silmillänsä katsoo

minuun ujoillen, joskus kuin surullisesti, vaieten, ja kun hän kiharaisen päänsä silloin johonkin mieltien nojaa, niin...

Minä tahtoisin silloin aina hellästi tarjota olkapääni hänelle, että hän siihen päänsä nojaisi. Kainalossani tahtoisin valmistaa hänelle rauhan ja onnen ja kuiskata hänelle hellän sanan:

"Ah, Stefaan!"

Miten nyt vierähtikin taas mieli ja katsekin hieman kuin muuksi. Helteisemmäksi? Kaipaavaksiko?

Kenties... Syleileehän hento murattikin hellästi tukeansa, ja hennoimmillaan kukkivassa luonnossa hiipii kaikkialla se *hellä* aavistus... se...

"Ah minua!"

Hennot sormet liikahtelivat helmassa hiljaa, kuin hieman lämmenneinä, hermostuneina. Jotain hypistellen ja...

"Mutta ei! Pois se ajatuskin minusta. Pois!"

Se mikä pienempi on minussa, väistyköön suuremman tieltä!

Hän raukesi taas ihanaan toivoonsa. Joku pieni vain oli sattunut veden tyyneen pintaan ja rikkonut sitä nostaen vähäisen, orvon väreen. Mutta nyt se väre kuoli pois. Pinta on tyyne taas, ja jäljellä on vain se ihana, äänetön, etäinen kajaste.

Isä tulikin jo luo. Viimeisenä viitenä vuotena hän oli äidin kuoleman aiheuttaman surun painamana vanhentunut vuosikymmenen. Harmaat olivat jo hiukset ja parta. Tauti oli murtanut jalkojen voiman ja kuivuttanut niveliäkin, niin että sauvalta täytyi ainaista apua hakea. Sen turvin hän saapui nytkin.

"Jehovamme rauhaa sinulle, tyttäreni Lea!" tervehti hän istahtaen.

"Ja sinullekin, isäni rakas!"

Vaiettiin lyhyt hetki. Vanhus näytti syventyvän johonkin. Katse maassa alkoi hän vihdoin äskeisen johdosta mietiksien puhua:

"Niin, lapseni..."

Sitten hän taas mielti. Hiushopeiden valkaisema vanha pää ikäänkuin painui alas.

"Hän yksin pysyy ja jää. Häneen kaikki ajatukset viimein kokoontuvat", jatkoi hän hiljaa, mietiskellen, kuin itsekseen puhuen.

"Hän yksin se kaiken alku ja loppu on."

Vaiettiin hetki.

"Niin, isä", äänsi lopulta tytär hiljaa. Kädet herpautuivat helmaan entistä avuttomampina, ja...

Ei mitään. Lammas-emo kalliotöyryllä vain laskeutuu levolle rauhallisina nukkuvien karitsoittensa viereen. Vuohipaimenen vaimo siellä toisaalla on istahtanut ja istuu nyt öljyvuon alla kuin mietiskellen, poski käteen nojattuna, ja äskeinen vuohi nukkuu rauhallisena hänen jalkojensa edessä.

Oikein hän oli arvannut. Siitä sydämensä asiasta se isä alkoi haastella nytkin. Vanhuus ja moni muu vei aina ajatukset siihen.

"Mitä minun pitikään sinulle puhua", muisteli hän, kainaloin sauvaansa nojautuen ja mieltivä katse maassa. Muutamia mieltiviä sanoja hän puhui jostakin muusta, puhui kuin asiaansa johtuakseen:

"Me-e... me vanhenemme kaikki, niin sinun isäsi kuin muutkin", puhui hän kuin puoli-yksikseen mietiskellen. "Vuoteni vierivät hiljaa alamäkeä, ja voimani ja toiveeni haihtuvat."

Miten vanhalta ja avuttomalta hän näyttikin nyt! Lea katsahti salavihkaa häneen, ja hiljainen säälintunne alkoi nostaa entistä enemmän lämpöä poskeen.

"Ah, isä!"

Katse painui helmaan, ja silmäluomikin laski kuin väsyneenä peittämään silmää, joka sumeni. Isä jatkoi:

"Sinä, lapseni, tiedät..."

Stefaanin isän rikkaudesta hän aikoi puhua jonkun selittävän sanan. Mieltävänä, katse yhä maassa ja mielessä hellän isän huoli, jatkoi hän kuin yksin, hiljaa:

"Rikkaus, lapseni, on turva, ja ystävä on tuki elämässä, sillä molemmat ne ovat Jehovamme lahja meille." Niin hän puhui hiljakseen ja sitten ikäänkuin huolehtien jatkoi:

"Rikkauteen, lapseni..."

Siihen kilpistyvät monet uhkaavat nuolet, monet turmioksemme nousseet aallot sitä vastaan viskautuessaan vaahdoksi pirstoutuvat, ja niinpä siitähän:

"Rikkaudestakin, kuten kaikesta", jatkoi hän kuin heikosti huohottaen, pää nuokuksissa, "siitäkin kajastuu meille Hän, Jehovamme, suurena kuten vuoren hahmo paljastuu sitä verhoavista maisista, aikansa hälvenevistä sumuista".

"Niin", tapaili Lea jotain. Isän puheessa oli kuin muinaisuuden ääntä, vanhaa kaikua, jonka vain kuulee, mutta jonka ajatusta ei täysin tajua, ei tutki. Teki mieli lausua hänelle jotakin hellää, mutta ei tahtonut löytää sanoja.

"Niin... isä", tapaili hän hiljaa ja näytti helteiseltä, neuvottomalta. Isäkin vaikenen taas ja mietti. Ei yhtään ääntä, ei tuulenhengähdyttä. Ilta-aurinko vain kultasi viinimaita, ja yksinäinen toukomettinen ahertti pehmeänä kukassansa.

Siinä kaivolla oli vesiruukku. Tullevatko vaimot jo pian noutamaan iltavettä?

Salavikka oli Lea kääntänyt katseensa isään ja tarkkaili hänen kasvojaan. Nyt hän huomasi taas pikku piirteitä niissä. Uloimmat valkeat partakarvat harvenivat ja haihtuivat yhä. Jotkut rypyt olivat vetäytyneet entistä kuivemmiksi. Sanomaton, hiljainen sääli täytti hänet. Hän herkkeni, hermot tulivat aremmiksi. Pienenkin, mitä isässä tapahtui, hän nyt huomasi ja tajusi. Isä hengitti syvään. Siitä ja kasvolihaksien heikosta vavahtelusta hän arvasi, että isä varustautuu jatkamaan äskeitä puhetta. Hän vain miettii nyt sanoja.

Jo silloin hän päätti ehtiä ennen, estää puhelullansa isän puheen alkuunpääsyn. Nopeasti hän nousi, istahti aivan isänsä viereen, tarttui hennolla kädellensä hänen vanhaan käteensä ja virkkoi:

"Isä!"

Se tuli niin hellästi ja tuottavasti. Hän silitteli isänsä laihaa kämmenselkää hyväillen ja jatkoi kuin luottava lapsi:

"Sinun luonasi, isä..."

Ei tahtonut kyllin hyviä sanoja löytää. Ääni oli niin altis, lämmin. Hän korjasi ajatusta jatkaen:

"Ainoastaan sinun luonasi, isä, minun on hyvä olla..."

Isä kuunteli hiljaa, kuin alistuen. Lean ääni aleni hyvittäväksi, sanat tulivat hitaasti, lämpimästi...

"Minun päiväni täällä", puhui hän ihanasti venytellen, "ne ovat niinkuin mettiäiset, jotka yöksi akkunalle..."

Niinkuin mettiäinen päivänsä rauhallisena ahertaa ja iltasella onnellisena yöksi akkunalle nukahtaa, niin kuluvat minunkin päiväni täällä sinun suojassasi, isä. Sitä hän siinä selitellä tapaili, ja kaiken sen ymmärsi isä eikä voinut enää mitään puhua. Huolestunut pää vain nuokahti alemmaksi, ja katseessa syventyi hellä huoli.

"Niin, isä", toisti Lea hetkisen vaiettuaan iloisemmin. "Meidän on täällä hyvä olla. Eikö totta, isäni?"

"Lapseni..."

Mutta olkoon! En minä sinun mieltäsi, tyttäreni, rikkoa henno. Painukoon huoli syvemmä vanhaan poveeni, ja minä odotan, kunnes Herra itse valmistaa mielesi, Lea!

Ja niin edelleen.

En, en voi.

Enkä minäkään voi toivostani luopua enkä ihaninta unelmaani pettää. — Sitä mukaa kuin Lealle nyt puhuttiin, kun häntä hiljaa koetettiin johtaa ja taivuttaa valitsemaan lempi, kiihtyi hänessä Israelin kaikkien parhaitten, puhtaimpien tyttäreiden salainen toivo ja halu, halu neitsytäidiksi tulla, ja niin alkoivat hänessä taistelun tämä haave ja etelän kuuma, altis ja herkkä luonnontunne.

Mutta painui jo yhä illemmaksi. Surullisena vaikenin taas isä... Ei ääntä. Toukomettinenkin oli poissa. Hoikka sypressi pujotti suippoa latvaansa mykkänä ilmaan. Lammas-emo nukkui karitsoineen rauhallisena, ja vuorenrinteen pienet, äänettömät viinimaapälvet hymyilivät kirkkaina yhä ihanoituvassa iltavalossa. Vastapäätä vuohipaimenen vaimoa nousi Ahaksen huoneen vanhalta esi-isien uhrialttarilta rauhallinen, hiljainen ja hoikka pystysuora savu, jonka taustaksi ilmestyi kohta taivaalle heräävä, aluksi hiljainen ja raukea, sittemmin yhä punaisemmaksi syvenevä ja seestyvä rusko. Kului hetki, toinen. Jo soi iltatorvi. Ja taivas leimusi ja paloi jo loistavana iltapunamerenä, joka himmensi kaikki muut värit ja johon punavärit upposivat ja hukkuivat kuten punainen punaviiniin kuvastuessaan.

II.

Ne olivat Efraimin vuoriston vuoria nämä, joiden välilaaksossa heidän kotinsa olivat. Lapsena, jo niinä vuosina, jolloin viha leimusi sukujen välillä, oli Stefaan siellä leikkinyt Lean kanssa. Ilosta vallattomina he olivat katselleet, kuinka kevätpurot solisten ja kuohuen riensivät vuorelta alas laaksoon tai kuinka sadepurojen iloiset vedet siellä villoin ja vallattomina hyppelivät.

Ja sitten edelleen: Hieman vanhempina he olivat yhdessä, kuin käsi kädessä, eläneet lapsuusajan myöhemmän jakson, kuunnelleet viinimäen työmiesten huolettomia lauluja ja laulujen kaikuja ja tunteneet tervettä iloa, kun viinikuurnan sotkijat, vaatteet mehusta veripunaisina, iloiten työtänsä tekivät. Niin oli ikäänkuin käsi käteen kasvanut kiinni, ja sieluun olivat painuneet samat kuvat molemmille.

Ja taas edelleen: Jonkun vuoden olivat he olleet erillänsä, toisiansa näkemättä. Stefaan, joka oli vuotta vanhempi kuin Lea, oli ollut Jerusalemissa rabbiinien opetettavana. Lea oli sillävälillä kypsytynyt ja hämmästytti kotiinpalaavaa nuorukaista ihanuudellansa, jota koko laakso ylisti.

"Marjat... Ihana morsian!... Helmi Israelissa!" oli vanha, leikkisä palvelija ja ystävä Ruuben hänelle silmää iskien vihjaissut ja lisännyt:

"Sinun omasi!... Tiedä aikasi, herrani ja lapseni sinä!"

Ja altis-sieluinen, haaveileva, mutta kuuma Palestiinan nuorukainen, joka oli keuhkoihinsa hengittänyt näiden vuorien raikasta ilmaa ja metsästellyt nopsia vuorikaureita, hän oli syttynyt, unohtaen Jerusalemin ja kaiken, ja ikäänkuin värisi nyt yksinomaan Lean varassa.

Värisi, mutta orpona. Entinen ystävä tuntui kylmenneen hänelle.

"Hän, minun ystäväni!" Hän, joka muinoin oli minulle altis kuin ilo onnelliselle, uni väsyneelle.

"Hän karttelee minua..."

Hän karttelee minun seuraanikin. Ja niinpä olen minä nyt orpo iloissa ja erakko ystäväni parissa... Ja niin oli aika kulunut, päivä oli tullut, toinen mennyt.

"Minä olen varma: hän on hyljännyt minut..."

Minä alan masentua. Yöt ja päivät vaihtelevat. Kaarneet lentelevät edestakaisin, mutta yhä enemmän Lea välttelee minua, ja...

Niin: koti alkaa tuntua minulle tyhjältä, tämä laakso vieraalta, ja on kuin kajastaisi minun sieluuni jo autius ja yö, josta ei enää aamu sarasta, ja siksi...

Siksi painun minä yksinäisyyteen, harhailen usein jousineni vuorilla ja koetan siellä erämaan rauhassa löytää unohduksen ja katsella miten yksinäiset, puolisoita jääneet vuorilinnut siellä rauhattomina edestakaisin lentelevät.

Niinpä hän nytkin oli siellä vuoristossa jousinensa ja nuolinensa. Metsäkauriita hän siellä oli aikonut ampua, mutta yksinäisyyteen painuttuaan oli hän unohtanut asiansa ja alkanut haaveilla yhdestä ensin, toisesta sitten.

Niin oli hän joutunut vuorenhuipulle, josta rajaton näköala avautui. Siinä oli ympärillä oma maa ja siellä etäällä pakanoiden, Israelin vihollisten maat. Ja niinkuin meren ääretön ulappa antaa mielelle siivet ja sen lentoon tempaa, niin tempasi laaja näköala hänen mielensä lentoon nyt.

Ja silloin alkoivat hänen mieltänsä kiidätellä lapsena kuultujen kertomuksien voimat, kuten tarujen voima aina kiidättää nuoren mieltä. Voimallisimpana oli hänenkin sieluunsa painunut usein kuultu ennustus Hänestä, joka on tuleva ja joka on "Voimallinen Jumala" ja joka vihollisensa panee jalkojensa astinlaudaksi. Se oli ollut Israelissa kaikille lapsille ainoastaan salaperäinen taru, ja sen voima oli jokaisessa parhaassa nuorukaisessa myöhemmin, aikanansa ja ajaksensa, nostanut kiehtovan toivon: "Jospa minä olisin... jospa ehkä olenkin Se!"

Miten kiehtoikaan se ajatus mieltä! Stefaan katsoi itään, ja hänen katseensa hehkui.

"Siellä on Baabel!"

Se maa, joka on isiämme vankeudessa pitänyt, meidän vihollisemme. Jospa hänellä nyt olisi sen Ennustetun voima... nyt *jo!*

"Ja tuolla lännessä filistealaisten maa!"

Miten katkeria Israelin vihollisia ne nekin ovat olleet! Ja sitten siellä yhä etempänä lännessä se vihatuin:

"Rooma!"... Ah! Rabbiinit, hänen opettajansa, olivat puhaltaneet henkeä häneen.

"Jos minä olisin *Hän!*"

Se Väkevä Jumala, se Luvattu! Ne olivat Israelin nuorukaisen parhaimpien hetkien tavallisia salaisia toiveita.

"*Jos* olisin...!"

Myrskyn siivin kiidätti jo taruvoima nuorta mieltä. Koko maailma näytti odottavan vain sitä hetkeä, jolloin hän saa voiman, niin että...

"Ettäkö en *voi*..."

Pois epäily, pois kysely! Puolipäivä heloitti juuri kirkkaimmillansa, ja taivaalla väreili ihana, rikas ja lupaava sini.

Rauha vallitsi vuoristossa. Rinteillä hyppelivät vikkelät vuorikauriit.

Mutta levätkööt vuoret, sillä en minä niiden rauhaa nyt häiritse. Olkoot kauriit huoletta, sillä en minä niiden kuolemaa nyt tahdo! Kaikki pieni hajoa meissä tomuksi, kun suuri ajatus sielumme valtaa ja tarujen maailmaan lennättää meidät.

Eikä hän enää muistanutkaan kauriita, ei matkansa määrää. Innostunein mielin laskeutui hän sitä vuoririnnettä myöten, joka Lean ja hänen kotilaaksoonsa vietti. Ja vaikka hän laskeutui, niin oli kuin hän olisi noussut, ylennyt yhä vain ylemmä. Hän innostui, vannoi:

"Niin silloin!..."

Niin ja niin hän silloin tekisi, jos hän se uneksittu olisi. Ajatus kiiti jo hurjana. Mielikuvituksella ei ollut mitään rajoja.

"Minä!..."

Hän hallitseisi maailmaa Jehovan voimalla ja nimessä, ja kaikki olisi hänelle alamainen. Kaikki, aivan kaikki: pilvetkin, sade ja päivännousu, yö ja päivä. Astunta kiihtyi innon noustessa. Hän paikoin aivan syösten painui jyrkännettä myöten alas. Pilvilinna rakentui toisensa päälle, ja todellisuus haihtui kuin pöly pimeään.

"Mutta en yksin!"

Lea olisi hänen rinnallansa silloin. Se kuva välähti taas kuin salamassa sävähtäen häneen ja alkoi johtaa mieltä Leaan.

"Yhdessä me jakaisimme kaiken... Sinun kanssasi, Lea!"

Hän oli kuin akana, jota tuuli ajaa ja joka väsyy ja on voimaton, kun lakkaa tuuli.

"Maa olisi allamme silloin. Israel polvistuisi edessämme, ja pilvet kantaisivat meitä halki rajattomuuden..."

Huimaavaa!

"Lea!... Enkelit sinua palvelisivat, ja pauhu meidän ylistystämme huutaisi silloin, ja..."

Mutta ajatuslento oli jo saavuttanut äärensä, mielikuvitus rajansa. Hän oli jo joutunut vuoren alarinteille, jonne näkyi Lean koti ja...

Omituista! Veri alkoi talttua. Pilvilinnat hävisivät. Edessä oli Lean maja, sen ihanat yrttitarhat, sen viinimaat ja varjoiset puut..

Kummallista! Miksi minä olen hänen edesssä kuin heikko ruoko ja niinkuin talttuva lapsi? Miksi minä...

En minä sitä tiedä, en sitä tajua. Edessäni on nyt vain Lean koti, se pieni maailma, jota Lea kuin hyvä henki hallitsee, ja sen rinnalla on minulle nyt arvotonta kaikki se äskeinen suuri ja huimaava ja äärtä vailla oleva.

"Lea!"

Hän pysähtyi ja seiso i ääneti. Hiljaa, huomaamatta hävisi taas hänen silmistään koko muu maailma, ja katse kiintyi siihen yhteen ja ainoaan, jossa hänen ajatuksensa alati olivat kiinni.

* * * * *

Ei sadekuuroa nykyään. Kirkkaat, poutaiset päivät vain kuin iloisina kisaellen toinen toistansa seurasivat.

Äskettäin oli Stefaanin isä tahtonut, että hän lähtisi palvelijoiden matkaan, kun nämä lähtivät kameleilla hakemaan tavaraa Tyyrosta, mutta hän oli kieltäytynyt, sillä ei hän nyt viihtynyt palvelijoiden eikä muidenkaan seurassa. Hänen entinen hoitajansa, vanha, aina leikkisä Ruuben, oli ainoa, jonka kanssa hän joskus puheli. Isän ja hänen välinsä olivat jo silloin hieman rikkoutuneet, sillä ankara isä ei sietänyt talossaan tottelemattomuutta. Nyt oli ukko tosin ulkonaisesti hillinnyt ankaruutensa, mutta sisälle oli jäänyt tapauksen luoma kylmyys, ja yhä tyhjemmältä oli isän koti alkanut tuntua Stefaanista.

Mutta poutapäivät iloitsivat, kirkkaina toisiansa seuraten. Eilen oli hän ollut rikkaan Simeon Leevinpojan häissä, ja siellä oli Lea entistä enemmän vältellyt häntä.

"Siispä uhkaa minua..."

Onnettomuus. Minä tajuan sen, että hän ei rakasta minua. Minä ymmärrän sen sanoittakin.

Ja nyt minä taasen istun yksin täällä vuoriston rinteellä, jousi maassa, vuorikauriit unohdettuina. Sieluuni kajastaa vain muisto niistä lapsuus-iloista, joissa hän helisi minulle kirkkaana, alttiina ja ihanana kuin kisaileva, iloinen kaiku.

"Jos hän olisi minun?"

Vähään hän silloin tyytyisi, sillä vähästä hän silloin paljon saisi.

"Vaikka meillä olisi silloin vain pienoinen maja, niin..."

Kuin lintupari, joka on pesänsä löytänyt ja siinä onnellisena elää, niin he eläisivät pikkumajasessaan. Taivaankin he unohtaisivat, eikä maailma heille mitään olisi. Rakkaus olisi heille suoja vilua, vilvoitus kuumaa ja turva kaikkea pahaa vastaan.

"Mutta..."

Ah! Pää painuu alas kuin masentuneena. Tyhjä vuoristo oli kuin mykkä: ei ääntä, ei kaikua. Tammen oksalta katseli yksinäinen, tulipunainen pikkulintu, kirkas kuin pisara. Se katseli mietteissään, ja etempänä notkon takana istui kalliotörmällä yksinäinen, mietiskelevä lammaspaimen, värikäs puku yllä ja käyräpää paimensauva pystyssä kädessä.

Hän oli istunut jo kotvasen siinä. Iltavallo oheni kuin murheellisemmaksi. Tammet tummenivat varjopuolilta, ja siellä täällä kohosi mykkä palmunlatva ääneti aurinkoiseen, tyyneen ilmaan. Ilmestyi jo eloakin. Jossakin etäällä lauloi viinimäen työmies lauluansa, ja vuoriseinän etäinen kaiku vastasi, liittäen sen loppusanoihin hiljaisen helähdyksen.

Mutta en minä välitä siitä, tuskin kuulenkaan sitä. Istun jo kuin ajatukseton.

"Stefaan!" kuului silloin reipas ääni, ja käsi löi häntä olalle.

"Ah... sinä, Saul!" vastasi hän tervehdykseen havahtuneena. Nuori Saul heitti jousensa maahan ja lauloi iloisesti ja vallattomasti:

"Niin tanssivat neidot
kuin untuvat, ah!"

Ja hellästi lyö suoneen yö, jotain semmoista hän iloisena ja huolettomana hoilotti. Miten rento ja reima hän nyt olikin! Stefaan tiesi hänen olevan sadukealaisen, jumalankieltäjän. Oli aikoinansa lukenut pappien johdolla jumaluusoppia, aikoen antautua papiksi koko sielunsa alttiudella. Mutta sitten oli pettynyt rakkaudessaan, avannut hehkuvan sielunsa maailmalle ja kielsi nyt Jehovan. Avoimesti, iloisin mielin hän nytkin siitä puhui ja hetken puhuttua kysyi äkkiä:

"Stefaan! Sanoppa minulle suoraan: uskotko Jehovan olevan olemassa?"

Stefaan epäröi, kuin miettien mitä vastata. Ei hänellä mitään juurtunutta uskoa siinä ollut. Kaikki oli vain nuoren mielen lentoa, kertomuksien luomaa mieltä. Taisi hän sen nyt itsekin havaita.

"Hops!... Älä luule, Stefaan, että uskot!" inttikin jo Saul. Kun vastaus viipyi, viskasi hän jousensa kauemmas ja ilmoitti vakuuttavasti:

"Meidän iällämme, ystäväni, ei kukaan usko Jehovaan muuta kuin kielellänsä."

Ja pitkään, kuin iloiten selitti hän Stefaanille nyt sitä asiaa. Vakuuttavasti hän puhuikin, sai Stefaanin mielen jo kiintymäänkin puheeseensa.

"Taidat oikein puhua", myönteli Stefaan, ja Saul innostui.

"Katsohan, Stefaan!" alkoi hän selitellä. "Kun Jehovan sanotaan olevan joka paikassa, niin totta kai hän silloin minussakin on, ja... sano nyt, Stefaan... No?"

"Niin mitä?"

"Sitä että kun hän minusta ja joka paikasta lähettää sen tulevan Messiaan, niin mihin hän sen lähettää?"

Hän nauroi sille puheellensa heleästi, huolettomasti. Hän osoitti raamatusta järjettömyyden toisensa perästä, ivaili niitä ja niihin uskovia ja kehaisi iloisena:

"Mutta Jerusalemin tyttäret!... Ne ihanat Jerusalemin tyttäret, joita profeetta Jesaias tuomitsee!... Ne, Stefaan!"

Ne eivät usko turhia. Hän kuvaili niiden maailmaa, maailmaa, jossa ilo ja lempi on ainoana jumalana. Aivan hän sitä kertoessaan kuohahteli kuin vaahtoava viini.

"Siis, Stefaan!" huudahteli hän. "Tule mukaan Jerusalemiin! Me etsimme sieltä puiden lymyn, jossa ei ole Jehovaa, joka näkisi, ja palvelemme siellä sitä ainoata Jumalaa, joka meille taivaan ja oitis antaa voi!"

Siitä oli hän ennenkin puhunut, houkutellen matkaansa. Nyt hän suoraan kehaisi:

"Minä, Stefaan!"

Kuin sadevesi minä syövytän sinut, annan puheitteni kokoontua ensin puroksi, sitten virraksi, joka tempaa sinut mukaansa.

"Kuin hitusen... Niin, Stefaan!"

Hänessä oli iloa ja huolettomuutta, alttiutta ja elämänhalua, joka todellakin viehätti herkkää mieltä.

"On viini-juhla. Yöhöni
luo hellä autuus, tyttöni!"

käänsi Saul iloiseksi lauluksi.

Päivät kuluivat. Taas ja yhä taas hän kehoitteli Stefaania tulemaan kanssansa Jerusalemiin, ei siihen rabbiinien ja pappien Jerusalemiin, josta Stefaan oli juuri palannut, vaan ilojen ja nautintojen kaupunkiin, maalliseen Jerusalemiin, joka tarjosi kaiken sen, mitä maailma antaa voi.

Mutta vielä oli täälläkin vetoa. Vastapäisellä, kuvarikkaalla vuorenrinteellä lymyilivät kyljen majat.

Jossain istui vanhus tai vaimo majan edessä. Toisaalla aherteli työmies tai työväki värikkäissä pukimissa. Siellä täällä kohosi kirkkaaseen ilmaan yksinäisen palmun viheriöivä latva, ja laaksossa, keskellä erästä heleää kenttää, kukki yksinäinen, tuuheahko puu punertavana. Valkea kyyhkysparvi lenteli ja ilakoi nyt sen latvapuolen ympärillä peittäen sen joskus aivan tyyten iloiseen, kisailevaan, valkeaan väriin.

Se oli palanen Israelia. Lähempää näkyi rikkaan Sakeuksen koti, ja sen ryytimaassa iloitsi nuori, ihana neito ruokkien valkoisia kyyhkysiänsä, jotka ilakoiden lentelivät hänen ympärillensä.

Se on israelitar, ystäväni Lea, hän, jonka tähden kaikki on nyt jo minussa puhalluksellekin herkkää ja houkutusellekin altista, hapuilevaa, orpoa ja arkailevaa unta.

III.

Olkoon Sinun huoneesi vanha tai uusi, olkoon se pienikin ja hyljätty, aina se sittenkin minua ja minun mieltäni jollakin vetää, kuten pääskystä vetää sen vanha pesä.

Se olikin vanha synagoga. Sen oven edessä kasvoi ikivanha, tuuhea tammi, jonka tummassa varjossa kyyhkysset olivat vuosisatoja rypeneet, sydänpäivän kuumuutta pitäen.

Miten matalaa, ikäänkuin ummehtunutta! Auringon valo kurkisti pikku akkunoista surullisena, arkailien, kuten autioon kammioon, jonka asukkaat ovat kuolleet ja jonka ovi on lukittu ainiaaksi. Siellä haikaili Israelin ikivanha muinaisuus. Vanha, hurskas pappi, Aaron, oli siellä rukoillut ja palvellut Herraa ikänsä. Kiihkeästi oli hän siellä odottanut luvattua Messiasta. Useat yötkin oli hän siellä valvonut yksin kuin tonttu huoneessaan yhä vain rukoillen jouduttamaan sen tuloa, jota hän synagogan yksinäisyydessä odotti.

Niin, hän paloi siellä Herransa edessä alati kuin yksikseen unohdettu lamppu pimeässä, jossa se ei ketään valaise.

Tämä hurskas pappi oli Sakeuksen perheen ystävä ja isä. Kuollessaan oli Lean äiti uskonut tyttärensä hänen kauttansa Jumalalle. Vielä viime hetkinänsä oli hän hartaasti pyytänyt tätä pappia rukoilemaan Lean puolesta, ikäänkuin tyttö olisi hänen oma lapsensa, ja antautuvin mielin oli vanhus täyttänyt hartaan pyynnön.

"Herra, Israelin Jumala! Käännä huolehtiva isäntäteesi hänen puoleensa päivin ja öin! Kirkasta hänen huomenensa puhtaiksi ja levitä rauhaista iltaruskosi hänen ehtoittensa yli!" Se rukous oli alati Lean puolesta hänen huulillansa palanut.

Ja niin kuluivat ajat, vaihtuivat vuodet, mutta ennallansa vain paloi synagogassaan tämä pimeään unohtunut yksinäinen lamppu. Kukat puhkesivat ja karisivat. Jerusalemissa syttyivät uhritulet, syttyivät ja sammuiivat, taas syttyivät ja taas sammuiivat, mutta ei vaan sammunut tämä aution huoneen valo.

Tänään hän oli ollut tavallista hartaampi. Rukous ikäänkuin hehkui huulilla, hehkui kuin palavasta sydäimestä noussut tuli. Ikänsä oli hän toivonut saavansa omin silmin nähdä Hänet, joka tuleva oli, Messiaan, jota hän lapsenmielin kaipasi ja toivoi. Nyt alkoi vanhuus painaa hartioita, ja valkeiksi olivat jo hopeoituneet hiukset. Sairaus oli aivan viime päivinä kuin kuoleman viestintuoja lisännyt huolta, muistuttanut, että aika on jo täpärellä, öljy lampussa loppumaisillaan. Siksi paloi nyt rukous kuumempana entistänsä ja sydän hehkui palavammin kuin konsanaan. Hän rukoili:

"Taivaan ja maan ainoa Jumala! Joudu! Älä viivy! Tuhannen tuhannesti olemme kätemme Sinun puoleesi rukouksessa kohottaneet. Satoja ja satoja vuosia me olemme apuasi ja armoasi anoen ne puoleesi nostettuina pitäneet, mutta..."

Miten tuskallista! Ääni vavahti. Hän jatkoi:

"Kuule, Herra! Puoleesi kohotetut kätemme herpoutuvat, jos et Sinä ajoissa tule. Anovien käsivarsiemme lihakset raukeavat ja väsyvät, jos Sinä yhäti viivyt."

Miten hehkuvaa, altista! Yhä palavammin hän jatkoi:

"Ole armollinen! Tule pian! Tule, ennenkuin tuli sydämissämme sammuu ja rukoilevat kätemme väsyneinä vaipuvat alas ja..."

Oli kuin yö jo olisi langennut hänen sieluunsa sitä ajatellessa. Kun epätoivossa anoen hän jatkoi:

"Sillä yö meidät silloin yllättäisi ja pimeys meidät piirittäisi ja monet pettyneet kädet kohoaisivat pakanoiden jumalien puoleen, jotka eivät itseänsäkään auttaa voi.

"Sillä Sinun yksin on valta ja voima. Sinusta yksin meidän elämämme voimansa ja sisältönsä saa.

"Sinun olkoon kunnia ja kiitos iankaikkisesti! Amen."

Ja hänen vanhat, vapisevat, rukoukseen taivutetut polvensa tuntuivat taas saavan nuorta voimaa, kun hän rukouksesta nousi, ja hänen syvälle painuneissa silmissänsä hehkui rauhaista, mutta voimallinen tuli.

* * * * *

"Kuule minua!"

Se oli nuoren naisen hiljainen, arkaileva ääni. Nyt vasta hän huomasi Lean tulleen.

"Rauha sinulle!" tervehti hän isällisesti.

"Ja sinulle siunaus, pappi!"

Ja niinkuin pyy, joka itsensä turvattomaksi tuntee ja mättään suojasta turvaansa etsii, niin arkana seisoi nyt Lea toisen isänsä edessä huoneessa, joka oli hänelle kotoinen kuin koti. Hän tunsu puhuvansa kuin itsensä Jehovan edessä, ja se tunto vei rohkeuden ja voimat häneltä.

"Jehovan armo vuotaa alati meidän ylitsemme ihanana kuin aamurusko, kun me vain Hänelle kuuliaisit olemme", rohkaisi pappi häntä isällisellä puhelullansa. Hän saikin rohkeutta.

"Minulla, pappi..." yritteli hän, mutta taas painui katse arkana maahan. "Minulla olisi salainen toivo."

Miten vaikealta tuntui uskoa se toivo muille. Sanat olivat loppua.

Toivo, mutta... En minä ilmoita, mikä se toivo on, sillä:

"Sillä se on Herralle", sai hän vaivoin aralla sanalla selitetyksi, että se on salaisuus, jota hän ei voi uskoa papillekaan.

Ja punehtuneena kuin lapsi seisoi hän Herransa edessä.

"Olisiko?... Jehova suuri!" leimahti silloin vanhan papin sieluun aavistus siitä, mikä se salaisuus oli. Muisti hapuili jo jotain hämärää.

"Mutta jos sinä, pappi..."

Jos sinä rukoilisit, että se toivo salaisuudessa täytyisi, tapaili hän sitten...

Silloin muisti vanha pappi, kuinka Lean äitivainaja oli kerran hänelle siitä ennustuksesta vihjaillen puhunut. Hänen sielustansa hävisi yö, ja kirkkaus vuoti sen pimeyden sijalle. Lapsen alttiudella hän oli valmis astumaan sumunkin varaan jo.

"Niin, pappi!..."

Älä kysy, mikä se asia on, tapaili hän, sillä:

"Herra itse tietää sen..."

Ja pappi riensi avuksi. Äskeinen öinen sielu kirkkautta täynnä vakuutti hän:

"Jehova yksin salaisuutesi tietäköön! Hänessä olkoon sinulle toivosi täyttymys ja määrä. Amen."

Ja hän siunasi hänet isällisellä jäähyväisellä:

"Hänen siunauksensa olkoon alati sinun ylläsi, Lea! Rauha sinulle!"

"Ja sinulle kiitos, pappi!"

* * * * *

Lie ollut jo yli puolipäivän.

Iloitsevat poudat yhä vain peittivät viinimäkiä. Rauhallisena kypsyi sen lämmössä rypäle. Tyyntä vain ja ihanaa. Ei tuulenhengähdystäkään eikä ääntä, vaan ainoastaan poudan, äänettömänä iloitsevan poudan heleä rauha.

Siinä tienvierellä oli vanha, vehmas tammi. Tuuheana, laaja- ja matalalatuksena seisoivat se tuttu puu siinä keskellä laakso pohjan heleätä kenttää, ja ohimot vielä kuumeisina istahti Lea sen pehmeään varjoon. Ajatukset olivat rauenneet, ja katse kääntyi vuoren päivänpaisteiselle rinteelle.

Miten väririkas se oli, miten poutaisen ja rauhallisen israelimainen! Mutta ei hän siitä nyt välittänyt. Muuten vain väsyi katse jäämään siihen kuvaan, ja kädet vaipuivat taas helmaan. Ruskeamekkoinen paimen siellä vuorenrinteellä näkyi rauhallisesti sauva kädessä kulki ajavan pitkän-pitkää lammassrivää. Lampaat kulkivat kapealla polulla perätysten, yksitellen, hiljaa ja rauhallisesti kuten vaeltavat lapset, ja koko tuo pitkä jono suoltui levollisesti ja tasaisesti kuin nuora luikertelevaa polkua myöten ylävämmille syöttömaille. Se rauhallinen kulkue antoi päivänpaisteiselle vuoririnnetaustalle ainoan elon, minkä hän siellä näki, ja katseen siinä levätessä upposi se kuva sieluun kuin joku himmeä uni.

Ah niin!

Ja nyt tuntuu minun oloni taas niin rauhalliselta. Tahtoisin sulkea silmäni ja antaa käsien näin iäti kuin arkojen, nukkuvien lintusten levätä helmassani. On kuin kulkisi verikin vain hiljaa hiipien suonissani ja kuin minulla ei olisi enää muuta maailmaa kuin ihana, pian täyttyvä toivoni...

Ah meitä!

Nopeasti kuin säikähtyneet linnut lentelevät elämämme yli myrskyt ja tyynet, valot ja varjot. Kiitäen syöksyvät onnen hetket päittemme yli, ja vinhaan lentävät niiden jäljestä ylitsemme ja ohitsemme ne, joita me onnettomuudeksi uskomme ja sanomme.

Ja niin on meidän elämämme vaihtelua vain. Ei onnea, ei onnettomuutta, sillä niitä ei ole... ei liene... ei pitäisi olla...

"Lea!" tervehti häntä tuttu ääni.

"Ah!... Stefaan!... Sinä." Hän aivan säpsähti. Kiusallista hänen oli jäädä, mutta ei hän paetakaan voinut.

"Tervehdin sinua, Lea!"

Stefaan tuli metsästä, heitti jousensa maahan ja taittoi lehden tammesta ja varjorajalla seisten taivutteli sitä. Jotain tehdäkseen, kun puheen alkua ei tahtonut löytää nyt. Niin vaikenivat he tovin, arkailivat toisiinsa katsahtaakaan.

Sillä en minä tiedä, miksi minulta juuri hänen edessään nyt aina rohkeus puuttuu ja mieli on kuin lapsen, ja miksi...

Omituista. Suoniani raukaisee. Miksi juuri tämän avuttoman neidon edessä ovat voimani vain häipyvää hämyä, ja miksi...

"Tvirl... lirl!" antoi pikkulintu kirkkaalla, yksinäisellä tirskahtuksella puhelun alun.

"Etkö istu?" kysäisi vihdoinkin Lea kuin itseksensä. Nuori mies katsahti silloin häneen nopeasti ja vasta hetkisen kuluttua sai tarjoavaan kysymykseen vastatuksi etsityillä sanoilla:

"Kävin metsästä, mutta..."

Hän taivutteli taas lehteä, kuin olisi koko mieli ja miete kiintynyt äkkiä siihen.

"Niin..." Lea sen äänsi.

Vaiettiin. Vihdoinkin kiintyi Lean katse nuoreen mieheen. Aluksi hän huomasi vain jotain ylimalkaista, kuten äsken siellä vuorenrinteellä: näki hänen seisovan alasloduin, lehteen kiintynein katsein, mieltivänä. Katse jäi häneen rauhallisena ja alkoi vähitellen erottaa yksityiskohtia. Hän huomasi taas silmät, kuten ennenkin. Niiden katse näytti nyt vain surullisemmalta. Miksi?

Omituista...

Omituista, te minun herkät ajatuksienikin! Niin te pyrhähdätte luotani kuin kananpojat emonsa luota, hajaannutte, enkä minä teitä enää kiinni saa, ja niin minä alan...

Todellakin: huomio houkutteli huomioon. Hän erotti nyt jo silmäluomien ja silmäkulmien pikkupiirteet, joita ei koskaan ennen ollut huomannutkaan, ja...

"Ah!"

Niissäkin oli nyt jotain surullista, kärsivääkin. Hän alkoi heltyä, alkoi...

Te ajatus-parkani! Te turvattomat linnunpoikaset. Miksi luotani hajaannutte ja miksi minut hajaantuessanne johdatte huoliin?

"Niin!" äänsi hän vihdoinkin kuin itseksensä, jotain sanoaksensa, kun heltyneet mieli nyt niin käski.

Stefaan katsahti häneen silloin, ja heidän katseensa kohtasivat toisensa ja kuin arkaillen oitis erosivat taas.

Lapset. Linnut, jotka vaistomaisesti tajuavat, että kevät kutsuinensa on heillekin tullut jo. Siellä Israelin poutaisilla mailla kukkivat jo viinipuut ja tarjoutuvat heille pesimispuiksi, mutta he...

Vaiettiin. Ei ollut sanoja puhua.

Muulintaluttaja kulki siitä toki nyt ohi.

"Hops! Joudu!" hoputti mies muuliansa. Se toi ikäänkuin hieman uutta eloisuutta mieliin. Puhelukin vilkastui hitusen. Lea oli kuullut Saulin arvelleen voivansa viedä Stefaanin kanssansa Jerusalemiin ja huomauttaen siitä kysyi:

"Menetkö, Stefaan?"

Nuorukainen näytti miettivän vastausta.

"Stefaan?" toisti Lea, kuin olisi tahtonut rohkaista häntä.

"Mitäpä minä täälläkään..."

Täällä... miten sanoisin... sillä ei tahdo löytyä sopivia sanoja... täällä:

"Tyhjässä laaksossa", lausui hän toki löytämänsä lopunkin jo.

Tyhjässä! Mikä sana! Ja miksi se nyt minun sieluuni näin sattui? Siksikö, että hän sen lausui surullisesti, kuin masentunut ja onneton.

En tiedä! Mutta siitä sanasta humahti laaksoon joku outo kaiku kuin etäisestä vanhasta isosta kellosta, joka kumahuksellansa ennustaa ilojen loppua ja tyhjyyden tuloa, sen tyhjyyden, jonka tultua...

Niin... niin.

Tämä laaksokin olisi silloin todellakin tyhjä. Kun muuttolintu yksin pois lähtee, eksyy, ei palaa, niin puoliso yksin jää ja laaksonsa tyhjäksi tuntee. Niin olisi minunkin...

Ah! Miksi se kuva nyt niin äkkiä sieluuni lennähti!

Hän heltyi, koki jo puhuakin Stefaanille:

"Tyhjässäkö?..."

Onhan sinulla kotisi ja isäsi. — Sitä hän tahtoi kysyvällä sanallansa neuvoa ja huomauttaa Stefaanille. Mutta ei tämä näyttänyt tyytyvän niihin, ei kotiin, ei isään.

"Isäni..." tapaili hän sanoja. Isä ei hänelle riittänyt enää. Enemmän hän tarvitsi ja tahtoi. Sanat löydettyään hän lisäsi:

"Jos minulla ei ole muuta kuin isäni, niin ei minulla vielä mitään ole."

Mikä orpous! Lea huomasi sen orpouden, katsahti häneen, ja joku sanomattoman hellä tunne leikkasi häntä silloin taas.

Rukoustorvi soi...

"Jehova... auta!" pääsi häneltä sanaton huokaus, kuumeinen puna kohosi poskille, ja katseeseen tuli surullinen ilme, sillä hän oli havahtunut rukoustorven äänestä muistamaan omansa: toivonsa, "Neitseestä syntyvän" ja...

Onneksi helähti silloin rinteeltä työvään laulu. Kohta juoksi ohi iloinen lapsiparvi. Vanhan tammen ympäriltä hävisi äskeinen hiljainen verho, ja mitä sen alla oli, yhdistyi eloisaan elämään. Vaimot vaelsivat kaivoille vesiruukut olalla. Kuului ääntä ja puhetta, ja iloiset ohikulkijat eroittivat äskeiset istujat, vieden heidät mukanansa eri suunnille.

Mutta iloinen pouta vain teki äänetöntä työtänsä Israelin viinimäkien rypäleissä, ja vanhassa synagogassa valvoi pappi kuin elävä muumio tai tonttu ja rukoili palavasti, että vaimon veressä tapahtuisi se ennustettu ihme: että neitsyt synnyttäisi.

Ja hän uskoi jo nyt, ja siitä uskosta kuumotti hänen sieluunsa jo yön hiljainen, kirkas kuutamovalo.

IV.

Rauhallinen, kauniiksi pukeutunut vieras oli laaksoon tulossa.

Ihana päivänlasku se oli, joka nyt lähestyi. Päivä-kulta itse oli jo kiirinyt hiljaa vuorten taa, mutta ylhäällä helisi vielä kajastus. Mettiäiset etsivät jo yöpaikkaansa kuin väsyneet lapset, ja puoli-uupuneina nukahtelivat jo lintusetkin oksillensa.

Lea istui huoneensa akkunan ääressä ja katseli hiljenevään, päivän hyörinästä tyhjenevään laaksoon.

Ah!

Noinko se alkaa, se autius, josta Stefaan puhui! Näin tyhjäksi on silloin kaikki täällä laaksossa jäävä!

Oi laakso! Yöt ja päivät kiitävät sinun ylitsesi. Tuulet ja tyynet sinun päällitsesi lentävät, tulevat ja sitä tietänsä poistuvat taas, ja sinä jäät yksin.

Syys tulee, ja kukkasi ovat lakastuneet, eivätkä sääskesi enää survo, ja jäljellä on tyhjyys...

Kevät saapuu, ja muuttolinnut, joille talveksi suojan soit, lähtevät pohjoiseen... lähtevät kaikki kaksin ja autiuden jälkeensä jättävät...

Muuttolinnut! *Miksi* ne lähtevät ja mihin?

Outo ja salainen kysymys! Miksi heräät meissä, vaikkemme sitä tahdokaan? Ovatko juuresi niin syvällä meissä, ettemme vaieta voi emmekä kysymättä olla?

Ja jos ne meissä ovat, niin missä: povessako?... veressäkö?... hyvässäkö vai pahassa ovat ne juuresi silloin?

Ilta lientyi yhä öisemmäksi. Hieno hämärä alkoi verhota äskeisiä valoisia rinteitä ja maita. Tammet ja leipäpuut tummenivat mykiksi. Ei peittänyt valo nyt viinimaita, ja kuin yövartija seisoi tummalatvainen palmu siellä täällä.

Mutta yhä istui Lea akkunan ääressä ja katsoi ilman selvää ajatusta. Mielessä vain väikkyi epäselvä kuva: orpo mies, joka autiossa laaksossa ystävättä kulkee...

Kulkee...

Mitä?... Minä värähdän, kuin olisi vereni jotenkin sykähtänyt tai...

Mutta se oli kai yö, joka nyt juuri alkaa ummistua... Se se kai minua säikähdyksellä sykähdytti... Minä koetan taas vain rauhoittua ja karkoittaa mielestäni levottomat kuvat.

Mutta ei! Ei se onnistu *nyt*. Taaskin nousee sieluuni outo kuva. Taaskin vaeltaa tyhjässä laaksossa orpo mies, jolla ei ole ystävää. Laaksossa ei ole eloa, ei iloa. Puut viheriöivät mykkinä kuin hautausmaalla. Vuoriseinät rapautuvat ja murenevat hiljaa, ja rento muratti ja voimattomat köynnökset kokevat pyrkiä kallion kupeita pitkin ylös.

Ei mitään muuta! Avuton, ystävätön muratti! Ken auttaisi sinua täällä ja ken lohduttaisi orpoa, jolla ei ystävää ole?

Niin! Ja hellä kyynel kiilsi Lean silmässä silloin, kiilsi ja sumensi silmän kirkkaudellansa, ja

vuorirotkoissa haikaili jo iltayön yhä sakeneva, äänetön hämärä.

Yötä se on jo, mutta en minä nukkua tahdo. Jo palaa lamppu isän huoneessa, mutta valveilla tahdon minä olla nyt...

Jo syttyvät taivaalle tähdet. Jo hymyilevät ne yönvalot siellä kuin viattomat lapset, mutta ei minun silmiini uni vain tulisi...

Tähdet armaat! Tiedättekö miksi silmäni nyt ovat kosteat ja miksi kyynel niin herkästi heruu niistä?

Mutta ei. Eivät ne vastaa, eivät ne tiedä. Eivät kai ne minun murheestani huolinekaan nyt. —

Niin hän ajatuksin lausui ja vapaasti antoi kyynelien sataa helmaan, ja hennot kädet, jotka siellä helmassa lepäsivät nytkin, ne tunsivat, miten palavina ne kyynelät satoivat sinne ja miten paljosta poveen salatusta ne kertoivat.

"Israelin Jumala!"

Se oli isän ääni. Iltarukoustaan vanhus siellä rukoili nyt kuten aina. Lea kuuli, kuinka hän jatkoi:

"Jos tähdet taivaalta putoaisivat, niin en minä Sinusta putoa. Sillä jos taivaan vahvuus pettäisikin, niin et Sinä petä etkä minua putoamaan jätä!"

Mikä lujuus! Lea vavahti, heräsi. Laakson autius ja orpous haihtui kuin sumu. Isä jatkoi:

"Kaikki muu on niinkuin savua, ja niinkuin tuulta se on."

Kaikkiko? Sekin, jonka vuoksi äsken kyneleeni vuoti? Jehovani! — Isä jatkoi:

"Ne tulevat kuin muuttolinnut, ja kuten poistuvat muuttolinnut ne lähtevät meistä taas, ja jäljelle jää meissä autius ja tyhjä."

Mikä kolkkaus, toivottomuus! Lea tuijotti kuin johonkin pimeään. Hän oli herännyt.

"Niin menee maailma, sen ilot, sen rakkaus, sen kaikki. Sinä yksin pysyt kuin vuori.

"Sinun olkoon kiitos ja kunnia nyt ja iankaikkisesti! Amen."

Oli hiljaista. Kaikki tuntui Lealta häviävän, yökin ja laakso. Se autiuskin tuntui jo häviävän vieläkin autiomman tieltä. Kaikki hajosi tyhjäksi ja tomuksi, luhistui olemattomaksi.

Mutta ei! Äkkiä viskautuikin uusi valo ja karkoitti autiuden kuin riemuitseva voittohuuto. Ihana kuu kiersi näkyviin metsän takaa, ja hänen sieluunsa paistoi taas kirkkaana ja rauhallisena hänen toivonsa, ennustus:

"Katso, *neitsyt* siittää ja synnyttää..."

Minua onnetonta! Minä olin unohtanut sen jo.

Hän heittäytyi vuoteeseensa, painoi kasvonsa pieluksiin ja itki niin katkerasti kuin vain katuva ihminen itkeä voi. Tummat vuorivarjot vain riippuivat raskaina öisessä kuutamovalossa, ja äänettömästi laaksosta kuului ainoastaan silloin tällöin toistuva yövartijan yksitoikkoinen ääni.

* * * * *

Israel ui kesässä, kirkkaudessa ja tyynessä. Viini tuleentui. Kaikki kypsyi. Ihana, kuiva pouta helisi yhtä kuumana, tyynenä ja rikkaana kuin ennenkin. Taivaalla uhkui rikas, tumma sini kuin savu, ja joku poutalintu lentää lekotteli suoraan halki laakson kuin siinä taivassavussa uiden.

Lea oli isänsä yrttitarhassa, rikasvärinen punakirjava hame yllä ja uumilla höllä vyö. Hän oli ostanut kaksi valkoista kyyhkysenpoikaa ja hoiteli niitä ja iloitsi niiden kanssa.

"Tip, tip, te pienet!" hyvitteli hän niitä. Kun lapset äitinsä tai linnunpojat emonsa ympärillä iloitsivat ne pienet hänen seurassaan. Milloin noukkivat ne muruja hänen kädestänsä, milloin istuivat olalla tai ympärillä lennellen pitivät iloa.

Lintuset! Miten pehmeä ja puhdas niiden untuvistokin oli!

"Tip, tip!" toisteli hän niille kuin ystäville, ja niiden ilo ja onni oli hänenkin ilonsa ja onnensa nyt.

"Rauhaa, Lea!... Ra-auhaa sinulle!" tervehti silloin mairea, pitkäväteinen ääni. Ne olivat vanhoja

vaimoja, Martta toinen ja toinen Saara. Olivat kerinneet lampaita ja kantoivat nyt villavasua.

"Vo-oi miten kaunis!... Vo-oi kuinka ihana!" vaakuttivat he ihailien ja samalla hyvittelien häntä.

"Niin, Martta!... Minä kyyhkysiä ruokin!" sanoi hän heille iloisesti ja lisäsi äkkiä:

"Ne ovat niin armaita... Vai eivätkö ole?"

Mutta eivät ne vaimot kiintyneet kyyhkysiin. Hänen omaa sulouttansa he ihailivat. Vyönauhat ja kirjava hame koristivat hänet niin somaksi, että:

"He-erran morsian... He-erran morsian!" vaakutteli vanha Martta, ja Saara vahvisti pitkällä:

"Hä-äänen... Hä-äänen on Sakeuksen Lea!"

"He-erran hän on... Herran, ei muiden!... Ei muiden... ei muiden ole hän, ei", toisteli vieläkin Martta hartain äänin.

Lea heitä rakasti. Heidän puheensa miellytti häntä, toi iloakin mieleen. Hän antoi heille almun, ja kumarrellen he kiittivät ja lähtöä tehden siunasivat:

"Jehovan nimeen!... Herran nimeen!... Onni sinulle!... Ilo ja onni, Lea, Sakeuksen tytär!"

Niin, minä olen ihana, onnellinenkin ja iloinen nyt.

"Tip, tip, te armaat, puhtaan valkeat kyyhkysenpojat."

Vaimot olivat jo poistuneet, kun isä saapui. Iloisin mielin Lea hänelle selitteli linnuistansa:

"Uhratakseni Herralle..."

Sitä varten hän oli ne ostanut ja hoiti niitä kuin äiti parhaitansa. Hän tahtoi sovittaa niillä sen salaisen rikoksen, jonka oli äsken tehnyt unohtaessansa hetkeksi sen, mikä oli pyhää hänessä. Sitä ajatusta hän hoivaili povessaan kuin viatonta ja turvatonta kyyhkysenpoikaa.

"Eikö niin, isä?... Että me menemme uhraamaan?"

Se lapsen luottamus helähti hänestä raikkaana kuin väririkkaus hänen punakirjavasta hameestansa. Isä oli istahtanut ja mietti jotain vakavaa. Silmäkulmien terävät rypyt syventyivät, ja vihdoin hän kysyi mieltivänä, ensi sanaansa venyttäen:

"Ja-a, lapseni... miksi tahtoisit uhrisi uhrata nyt?"

Muuten vain, tahtomatta mitään tiedustaa, hän sitä kysyi.

"Miksikäkö?" tapaili Lea.

"Niin... miksi?"

"Siksi, isä, että... että, isä..."

Ah! Sanoja oli niin vaikea löytää. Isä näytti odottavan.

"Että... tahtoisin, että Herra antaisi onnen minulle", ilmoitti hän lopuksi.

Isä mietti. Tavallista syvemmin hän näyttikin mieltivän nyt.

"Me-e..." alkoi hän sitten, "me, lapseni, etsimme onnea, mutta onni onkin ainoastaan... se on ainoastaan..." tapaili hän. Vaikea olikin nyt löytää sattuvia sanoja.

"Mitä, isä?" Aivan uteliaana Lea sitä tiedusti.

"Se on... on väsyvä tunne ja ajatus", puheli isä siihen, kuin itseksensä mieltien.

"Sillä..."

Taas hän mietti. Monena se onni oli hänellekin näyttäytynyt ja aina pettänyt ja tyhjäksi hajonnut.

"Sillä", jatkoi hän, milteipä sivullisena, "kun me jotakin... jo-jotakin toivomme, näyttää se olevan meille onni, mutta... mu-mutta..."

Mutta kun me olemme sen saavuttaneet, onkin toivo väsynyt kuten matkansa suorittanut vaeltaja, ja silloin, tyttäreni...

Hän katsoi Lean silmiin kuin surullisesti ja ilmoitti:

"Silloin se saavutettu ja toivottu onni on meille arvotonta, ja..."

Oli kuin yksinäinen pilvi olisi lentänyt laakson yli, ilmestynyt äkkiä ja kiitänyt kepeine varjoinensa nopeasti ohi. Se näytti vain lennähtäneen ilmoittamassa, miten kepeää ja vaihtelevaa onni ja kaikki on ja miten pienikin puhallus meidät ja meidän elämänilomme hajalle repii ja reuhtoo ja...

"I-isä!" kummasteli Lea vanhan isänsä puhetta. Mutta vanhuksen varmuudella, pää raskaasti nuukuksissa, isä jatkoi murheellisena:

"Usko se, tyttäreni. Onni on väsyvä... Se on väsyvä tunne ja haihtuva ajatus. Ei se mitään todella olevaa ole."

"Ah meitä!"

Se äskenen pilvenhattara, joka lensi kuin yksinäinen, kepeä lintu laakson yli, se oli vienyt äkkiä kaikki äskeiset ilot ja onnet. Kyyhkysenpojat vain leikittelivät, mutta ei hän huomannut niitäkään nyt.

"Kun sen uskot ja tiedät, Lea, niin paljon pettymykseltä säästyt", jatkoi isä vakavana, raskaasti hengittäen ja surullinen katse maassa. Et silloin turhia tavoittamaan ryhdy, et siis myös pety, sitä hän tarkoitti sanoillansa ja lisäsi vakuuttavasti:

"Vain Jehovassa on kaikki, mikä pysyy. Hänessä me värisemme kuin haavassa lehdet. Ja niin kauan kuin haavanlehti puussansa terveenä pysyy, se myöskin pysyy viheriäisenä... Niin mekin..."

Miten raskasta! Huountakin ahdisti sairasta rintaa.

"Mekin..." jatkoi hän vaivoin, "me viheriöimme vain niin kauan kuin me Hänessä tervein sieluin kiinni pysyen värisemme, Lea."

Syntyi vaitiolo. Isä huohotti, katse maassa, surullisena. Lehtivarjojen särkemä valorepale kirjavoivat päätä ja olkapäitä ja Lean värikästä hametta. Yksinäinen heinäsiirikka tirskahteli hiljaa ruohokossa.

Ei mitään muuta ääntä. Vaitioloa vain ja kuin miettimistä, sillä aavistus oli tietämättä lentänyt laakson yli.

Vihdoin lopetti sen vaitiolon Lea: kietoi kätensä isänsä kaulaan, painoi päänsä hänen heikkoa, vanhaa rintaansa vasten ja itki siinä rauhallisesti, kuten vain paras lapsi isänsä turvaisassa sylissä itkeä voi.

V.

Niinä aikoina valmistui jotain uutta Israelissa, vaikka ei sitä kukaan voinut huomata. Mielet olivat kuin astiaan käymään pantu viini, joka voimallisimmillansa happanee ja käy, että seestys siinä alkaa voisi.

Niin. Sillä odotukseen väsyneet mielet kaipasivat lepoa, ja turhaan vaivautuneet, Jehovan puoleen kohotetut käsivarret alkoivat jo vaipua alas. Toiset niistä alas vaipuneista kääntyivät pakanoiden jumalain puoleen, toiset lepäsivät, ehkä taas uudestaan samalta Jehovalta apua anoaksensa, ja kolmannet — ja hyvin monet — eivät enää nousseet minkään jumalan puoleen.

Oli leikkuuajan jälkipäivät. Elojuhlan ilot oli jo iloittu ja elouhrit uhrattu. Köyhät kokosivat rikkaiden pelloilta niitä varisseita tähtiä, jotka rikas oli Mooseksen lakia täyttääksensä kokoomatta jättänyt, että köyhät osansa saisivat.

Ja paljon niitä vaivaisia olikin nyt. Vuorilta olivat ne tänne rikkaiden laaksoon laskeutuneet tai kiertäneet vuorten takaakin. Rikkaan Sakeuksenkin pellolla oli tähkien poimijoita joukoittain. Ne olivat viheliäisiä kerjäläisiä ja rampoja, ja lain mukaan oli niiden varalta jätetty peltojen kulmiin puolet viljaa leikkaamatta.

"Jehova siunatkoon rikkaan antajan kättä!" kiittelivät vainion isännän hyvyttä jotkut. Lea oli tullut heidän joukkoonsa katsomaan ja jakoi almuja heille.

"Siunatkoon!... Siunatkoon!" vaakkuivat ryysyiset vaimot silloin kiitosta hänelle. Monethan niistä tunsivatkin hänet ja rakastivat häntä. Nyt ne ihailivat hänen kauneuttansa, vaakkuen hyvittelyä:

"Kuin He-erran kukka!... Niinkuin Je-ehovan ruusu!"

"O-onni hänelle!... O-onni ja siunaus hänelle!"

Hän oli silloin taas onnellinen ja iloinen, ja elämä oli hänelle niinkuin iloinen elojuhla, joka juuri äsken oli ohi mennyt. Hän katsoi väririkkaalle vuorenrinteelle. Siellä päivänpaisteessa kynti mies rauhallisena vainiota härällä, ja kaivolla seisoj vaimo liikkumattomana kuin ihana kuva, puku laskoksille poimuttuneena ja vesiruukku olallansa pidellen.

Ah!

Niin käy huokaus alati idästä länteen.

Sillä lyhyt on meidän mittamme maasta, ja vielä lyhyemmät meidän ilomme ovat. Kuplia ne ovat, joita tuuli kohottaa ja taas paikalla särkee. Nytkin ne ilot särkivät itse itsensä häneltä.

He johtuivat näet äskeisestä puhumaan tästä asiasta, joka oli hänen elämänsä sydän ja kaikki, Hänestä, jota hän jo ikäänkuin kohdussansa kantavansa uskoi. Vaimoista hurskaimmat kun siunailivat Jehovan hyvyyttä, niin epäuskoiset nousivat vastustamaan sitä.

"Jehova... Jehova palkitsee sinullekin, Lea!" toistelivat jotkut.

"Niin, niin!... Hän palkitsee ja Hän, joka luvattu on ja joka tulee!" jatkoi eräs, ja kuin kuorossa vaakkui ryysyinen joukko vahvistaen:

"Hä-än... Hä-ään... Hä-ään!"

Hän, joka tulee ja jota Lea uskoi kerran kantavansa, Hän se on tasoittava kaikki tiet ja auttava kaikkia ja palkitseva kaiken, sillä Hän on Jehovasta, Jumalasta, joka on hyvä. Niin ne uskovaiset vaakuttivat kuin yhdestä suusta.

"Jehovako!" äänsi silloin jo yksi ynseistä halveksivasti, kuin vihastunein äänin mutisten:

"Hätkö se!..."

Mokomakin! Miten halveksuen hän mutisikin sen! Ne hurskaat arvasivat, että se tahtoo kieltää koko Jumalan, ja vaikenivat.

Mutta ynseilijä siitä innostui ja jatkoi vakuuttavasti, jyrkästi, kuin maahan iskien:

"Ei!"

Se sana oli kuin sauvanlyönti. Sitten hän jatkoi selittäen:

"Kuninkaat ovat päämiehiä ja Jumala rikkaita varten, mutta me köyhät..."

Lea katsoi häneen silmät suurina, ja toiset vaikenivat, kuin odottaen häneltä sanaa.

"Me köyhät olemme..." jatkoi vain puhuja, "me olemme Jumalan ja rikkaiden saalis ja..."

"Herran nimessä!... Lakkaa!" keskeytti eräs vaimoista kovasti.

"... ja astinlauta... Jumalan ja rikkaiden astinlauta!" yltyi siitä vain se ynseä.

Sukeutui riita ja kiista. Ynseitä oli paljon enemmän kuin uskovaisia, ja ne pitivät puoliansa ensin ja ahdistivat jo sitten.

"Mutta kunhan tulee Hän, joka luvattu on!" Hän on rankaiseva sinua, uhkailivat hurskaat Messiaalla, jota odotettiin.

"Sillä Jehova lähettää Hänet!"

"Je-ehova!" tuli taas halveksiva...

"Hätkö?... Jehova!... Olematon..."

"Rietas!" huudettiin hänelle. Nousi melu.

"Niin ja... Hei!... Hei!... Hei!" huusi yksi ynseistä melun seasta. Hän sai vuoron ja kysyi:

"Ja miksi ei Jehova *itse* tule?"

Hurskaat vaikenivat.

"Niin... niin... niin!" riemuitsivat voittajat, ja taas kysyi eräs vaivainen:

"Hän, Jehova, kun on, niin sanotaan, kaikkialla. Miksi tarvitsee Hänen siis *lähettää* muita sinne, missä Hän itse jo on? Poikaansa... Messiasta, puhun, lähettää..."

Kuului naurua. Hurskaiden tappiolle nauroivat ja siitä iloitsivat nämä viattomat lapset.

"Niin... niin!" huudahdeltiin.

"Niin... Ja *mistä* Hän sen lähettää, koska Hän itse on siellä, jonne se lähettää pitäisi?" jatkoi joku.

Hurskaat vaikenivat, murisivat vihasta. Mutta toiset heille vain ilkkuivat:

"Häh?... Ähäh!"

He iloitsivat voitostansa, nämä kurjat, nämä...

Minä menehdyn, en ymmärrä. Ohimooni hiipii veri...

Yksinäinen kaarne kai se haikailee siellä jossain... Näinkö siis Israelinkin ajatukset...

"Häh!... Ähäh!" kiusoittelivat vain ynseät voittajat, nämä kurjat, joiden kädet kymmenyksiä kantaessaan olivat jo väsyneet ja joiden rukouksen ja anomisen palkkana oli kurjuus ja elämänraskaus ollut. Ne iloitsivat kuten painon alta vapautujat. Toiset jo pilkkasivatkin ynseillen Jehovasta:

"Se menee itse lepäämään!"

Siksi aikaa kun se "lähetetty" täällä toimii, tarkoitti hän.

"Pitää sabbatin päivän!" pisti toinen pilkaten, ja kun hurskaat taas nostivat melun, huusivat ynseät kuorossa aivan:

"Ei!... Ei!... Ei!"

Me emme tarvitse uutta Jumalaa, sitä joka luvattu on. Sillä jos hän on Jehovasta, niin hän on yhtä kelvoton kun Häinkin on olematon, kymmenyksien kantaja, rikkaiden turva ja köyhien taakka. Sitä he sillä ei-huudollansa tarkoittivat.

Mutta ihana kuva siellä vuorenrinteellä oli särkynyt: Kyntäjä oli riisunut härkensä, ja se puski nyt toista härkää. Vaimo oli poistunut vesiruukkuinensa kaivolta. Samalla paikalla riepoitti äkkiä noussut tuulispää tomua ja kuivia ruohoja ilmaan, ja etäällä vuoristossa haikaili äskeinen kaarne hätäisenä, paeten jousimiehiä, joita oli ilmestynyt sitä väijymään.

* * * * *

Oli yhdestoista hetki, iltahetki. Laaksoon alkoi jo laskeutua kepeä hämärä.

Lea istui yksin huoneensa akkunassa ja mietiksi hiljaa, surullisena.
"Tämä puhe..."

Väen, niiden ynseiden äskeistä puhetta hän tarkoitti. Arkaileva ensi tähti alkoi jo havahtua taivaslakeen kuin kipinä. Minua painostaa lähestyvän yön voima. He halveksivat Häntä, joka on kaikki minulle ja elämä kaikille Israelissa. Yö hiipii rotkoista jo vainioille ja...

"Miksi he napisevat?"

Ei vastausta. Kaikki näyttää mykistyvän minulle. Vainiolla seisoo kameli aivan liikkumatta kuin kuva.

"Miksi he?"

Pehmeiden vuoteiden viaton lapsi, et sinä sitä ymmärtää jaks. Aina olet uskonut, että auringon ihanuus valuu yhtäläisenä kaikille, niillekin, jotka vainon alla huokaillen kymmenyksiä maksavat, ja että tähdet paistavat yhtä hellinä jokaiselle, sillekin, joka yössä raataen leipäpalasesta taistelee, yhtä hellinä kuin sille, joka ystäviensä hellimänä niitä tähtiä ihailee illoin ja öin.

"Miksi?"

Tähtikipinä vain kirkastui antamatta vastausta hänelle, ja kepeä hämärä vetäytyi harmaammaksi.

Niin, tämä tapaus ja puhe oli ollut ensi pisara siitä vedestä, joka kalliot vähitellen syövyttää. Se pisara oli pudonnut kuluttamaan hänen lujaa Messias-uskoansa, riistämään häneltä uskoista puhtainta ja ihaninta.

Ja siksi hiipii aina ilojenkin keskellä sieluuni pimeys ja yö — miettii hän. — Yö se nytkin jo hapuilee vainioita. Laakso tyhjenee elämästä. Ainoastaan siellä vainiolla häämöittää vielä puolipimeässä isona kuvastuva liikkumattoman kamelin kuva. Suoneni lyönti heikkenee, ja jos joku taas näkisi nämä minun kyöneiset silmäni, saisi hän hiljaisen aavistuksen siitä sanattomasta, mitä minä povessani tunnen...

Voi minua!

Ystävä! Sinä olet toki minulla!

Jo rintalapsesta lähtien oli vanha Haagar hoitanut Leaa. Äidin eläessä oli hän ollut Lean toinen ja kuoltua ainoa äiti. Kehdon luona hän oli lauluillansa tynnyttänyt monet itkut. Lean lapsuudessa oli hän kertomuksillansa tuonut mieleen monet ilot ja nyt neitona ollessa oli hän ollut äiti huoleessa, ystävä iloissa. Kodin lempeä tähti ja alati valvova silmä oli hän Lealle ollut.

Nyt oli ollut sumuinen päivä, mutta illaksi oli seestynyt, ja haalea kirkkaus valaisi taas vuoria ja maita. Laakso ei näyttänyt olevan niin täynnä kesäisiä iloja kuin se usein oli ollut. Öljypuut seisoivat mykkinä, tummina, ja hoikat viikunapuut piirtäytyivät heikkoina tyyntä ja rikasta taivasväriä vasten.

Mutta mitäpä niistä nyt. Haagarin hellä silmä oli huomannut, että joku huoli painaa Lean mieltä. Se oli äskeisten vesipisaroiden jälkeä: ynseiden Messiaan tulon kieltäjien tuottamaa surua. Kasvattitytärtänsä hyvittääkseen oli Haagar paistanut maukkaita sämpylöitä, tarjoili niitä ja hyvitteli:

"Tyttäreni... ainoiseni!"

Miten hellä ja hyvä hän oli ja miten hän osasi iloillansa suruja poistaa!

"Leaseni... tyttöseni!" hyvitteli hän puuhissansa. "Katso tuonne iloisille vainioille!"

Tuonne: Siellä iloitsevat vuonat jo emonsa ympärillä.

"No-oin!"

Ne pienet karitsat! Miten ne todellakin siellä viatonta iloa pitivät!
Aivan se ilo tarttui ja herätti omassakin mielessä iloja...

Niitä niin kepeitä, untuvaisia iloja, joita tuulahdus toi ja toinen mukansa vei. Vanha Haagar puuhaili ja puheli.

"Katso... taivas seestyy ja tähdet syttyvät", hyvitteli hän kuin yksin puuhillensa puhuen ja toisteli:

"Seestyy... seestyy... seestyy kaikki..."

"Niin, Haagar... äitiseni", tapaili Lea. Ja yhtäkkiä hän ikäänkuin olisi saanut ilosta kiinni, meni Haagarin luo, tarttui hänen ryppyiseen käteensä, nosti sen huulilleen ja kuin surujansa salaten ilakoi:

"Haagar kulta!... Kuule, sinä ystäväni... Haagarini..."

Hän vatvoi Haagarin käsiä edestakaisin, kuten ainakin ilakoiva tyttö, nauroi surujansa salaten kuin vallaton.

"Sinä... Haagar... Sinä..."

"Noo!... Lapseni!... Kultaseni!... Vallattomani!... Minua vanhaako sinä!" vastusteli Haagar sitä vallattomuutta leikillä, hyvittelien ja kuin irroittautuen.

"Sinua... ystäväni... minun..." jatkoi vain Lea, ja kun huolet hälvenneiltä näyttivät, kysäisi hän äkkiä:

"Haagar!... Eikö meillä ole aina sinun kanssasi ollut yllinkyllin onnea ja elämäniloa?... Eikö, Haagarini?... Eikö, häh?" tenäsi hän aivan kuin kutittelemalla että: kielläppäs se!

"Mhyh... elämäniloja!" hymähti vanha vaimo vastaukseksi, hoivaillen lehtevää pikku oksaa, joka akkunasta pisti huoneeseen.

"Elämänilot", toisti hän kuin yksin ajatellen ja puhuen ja salaten hiljaisen huokauksensa, sillä siitä sanasta oli hänelle muistunut mieleen omat elämänilonsa, jotka olivat aikoinansa niin ihanina

näyttäytyneet hänelle, mutta sitten äkkiä hävinneet kuten pettävä uni.

"Elämänilot!" Ja taas hän huokasi.

"Niin... Mitä ne ovat... ne elämänilot? Sano se minulle, Haagar", aneli Lea.

Ah. Aivan teki mieli vaieta. Haagarin oli vaimo Israelissa, tunsivat vaimon ilot, sen surut, sen kaikki. Oli syntyä vaitiolo.

"Niin... Mitä ne ovat, ne elämänilot?" tenäsi Lea.

"Ne, lapseni..."

Aivan kuuluvasti hän siinä jo huokasi, puuhaili ja muuttunein äänin jatkoi:

"Elämänilot ovat keväisiä sadepuroja..."

Eikö siis muuta? Hetkisen hyppivät niiden iloiset vedet vuorilta vallattomina alas laaksoon, luullen tiensä iäistä olevan, mutta...

Hän oli vaiennut.

"Mitä, Haagar?"

"Mutta hetken vain ne kestävät... ne vesien ilot..."

Laaksossa ne jo matavat mutaisessa purossa, ja kohta on aurinko niellyt koko ne vedet ja niiden ilot... Semmoisia ovat elämänilot. Vesien iloja ne ovat, vallattomien purovesien pian kuolevia iloja.

"Sinä!... Ystäväni!"

Se oli muka torumista, että kuinka sinä niin sanot iloista. Ja yhtä vallattomasti hän jatkoi:

"Mutta meidän elämänilomme eivät ole purojen vesiä... Me..."

Hän veti Haagarin kättä suudeltavaksensa.

"Ne kestävät!" suuteli hän kättä. "Ne kestävät!... Ne pysyvät... Ne..."

Mutta siinä vierähti suudeltavalle kädelle polttava kyynel. Haagar huomasi sen, painoi Lean rintaansa vasten, kostuttaen hänen hiuksensa kyynelillään, ja molemmat itkivät sylitysten kuin kaksi onnetonta, hyvää lasta.

Ilot ja surut! Missä teidän syynne ja juurenne ovat? Vainiolla siellä hätäili lammas-emo yksinänsä, sillä uhrikaritsoiksi oli mies tällävälän sen viattomat vuonat vienyt.

VI.

Te purojen hiljaiset vedet siellä tasaisilla juoksuillanne!

Kun te joudutte kivikkoisille rinteille, missä on esteiden yli tienne lyötävä, niin te kuohahdatte. Uhmaten ja vaahtoharjoina te viskaannutte silloin paasiakin vastaan. Vähätpä siitä, jos särytte silloin! Kun mielentyyneys särkyy, niin laskelmat ovat tuhkaa ja tomua meille.

Sillä jos sinä, Lea, sinä minun ystäväni ja armaani, minut hylkää, niin mitä minä silloin maailmassa enää olen!

Yksinäinen pursi, joka on hylkynä meren ulapalle sysätty ja jolla ei enää ole kotirantaa, ei matkan määrää...

Vaan minne tuuli ajaa, sinne se ajelehtaa, ja ympärillä on vain autio meri ja ainainen eloton yö...

Mutta minä toivon vielä. Minä odotan, ettet sinä sysää luotasi minua, Lea.

Lea, sinä minun ainoa ystäväni, toivoni ja pelastukseni ja kaikkeni nyt!

* * * * *

Ne alkoivat jo olla hiljaisen surun aikoja. Huolestuneina katsoi Stefaanin ankara isä poikaansa, varsinkin kun huomasi hänen kuuntelevan mielellänsä Saulia, joka häntä yhä valmisteli. Nytkin se suostutteli ja kehoitteli tulisesti:

"Niin, ystäväni! Tule! Tule Jerusalemiin! Meillä on kultaa ja kullalla ostamme itsellemme Jerusalemin tyttäristä enkelit... Seelah!"

Ja keväisinä puroina hän antoi ilonsa ja elämänhalunsa ryöpytä. Hän kuvaili maallisen Jerusalemin iloja, sen tarjoomia nautinnoita ja sen...

Miten ihanaa!

"Niin, Stefaan, siellä..."

Siellä Jerusalemissa ne ovat, ne:

"Ammonin lämpimät tytöt ja Egyptin tummat ja kuumat tyttöset siellä ovat ja... Seelah!"

Hänen verensä tuntui aivan hekumoivan.

"Stefaan!"...

Niin, ystäväni... Ja miten altis minunkin vereni on sinun puheillesi, Saul!

Miten heikko ja orpo on niille minun vereni, *jos* se milloin orvoksi ja yksinäiseksi jää.

"Kuule, Stefaan!"

Ja yhä ihanampia kuvia hän loihti sieluun rakkauden ja hekuman Jerusalemista.

"Ettäkö sinä Stefaan vielä ajattelet Jehovan,.. fariseusten ja tyhmien pappien Jerusalemia!... Pyh!" halveksui Saul. Hän paljasteli taas raamatun järjettömyyksiä viljalta, kylvi nuoren miehen herkkään sieluun epäilyn ituja, jumalankieltämyksen voimakasta, kuumaa henkeänsä.

"Heleijaa, Stefaan!... Loruja ne ovat, ne Jehovat ja... sen taivaat."

Ja taas hän kuumeni ja hekumoitui ja kuvaili ja kehoitti:

"Niin, Stefaan!... Sano jotta: sinä Jerusalemin ihana tytär!... Ah!"

Anna sinä minulle salaiset iltasi ja hellät yösi, niin minulla on taivas jo maailmassa...

"Katso, Stefaan!"

Hän osoitti Jerusalemiin vievää tietä. Joku puu kukki siellä veripunaisena kukista. Kuin ihana morsian kutsui se hiljaa punoittavalla värillänsä. Mielessä hiiviskeli silloin raukea, orpo kaipuu, ja silmiin siinsi taivaanrannan etäinen, uinuva sini.

* * * * *

Huh! Miten yksinäistä! Ainoastaan yksinäinen, laumastansa häipynyt vuorikauris hyppeli hätäisenä eräältä vuoritöyräältä pääsyä etsien.

Tänään oli hän taas osoittanut kylmyyttä isällensä, lähtenyt vuoristoon jousinensa ja istuksi nyt yksin kalliolla. Alhaalla levisi laakso ennallansa, ja yhä vain veti katsetta ja mieltä Lean ihana koti siellä.

"Jos hän olisi minun!... Jos hän sanoisi minulle ystävän hellän ja iloisen sanan: Stefaan!"

Niin. Sitä hän mielti.

"Jos hän sanoisi sen sanan, niin minulla olisi *täällä* kaikki... olisi Jerusalem... ja maailma ... ja taivaskin olisi..."

Mutta ei! Turhaan minä kai toivon sitä, ja siksi vetää maa mieltäni täällä ja minä luon väkisinkin silmäni siihen Jerusalemiin, joka minulle korvaa edes osan siitä, minkä sinä, ystäväni, aiot kieltää minulta.

Ja niin edelleen. Jerusalemin kohosi jossakin ihanana kuvana. Hän katsoi taas laaksoon. Siellä oli nyt niin tyhjää, kuin kuolettavaa. Väki kai piti puolipäivän hellettä katos-alla, eikä näkynyt muuta kuin pitkän-pitkä kamelikaravaani, joka yksitoikkoisena jonona vaelsi tietä pitkin laakson halki. Tajunta erotti siitä vain jonon nuoramaisen suoltumisen ja kameliensa selässä keinuvien karavaani-miesten heleävärysten turbaanipäähineiden muodostaman loppumattoman pitkän, ilmassa huojuvan värijuovan.

* * * * *

Tuli jo ilta. Hän istui kotonansa yksin.

Akkunaan näkyi yhä iltavaloon pukeutunut laakso ja vastapäiset vuorenrinteet, joille pesiytyneiden kylien majat peittyivät paikoin puiden varjoon. Vaimot juottivat karjaa tai ruukku olalla tyyneesti vaeltaen kantoivat koteihinsa iltavettä.

Miten rauhaisaa! Aasi seisoivat vehmaan tammen alla kuin kuva ja vain joskus liikahutti korviansa.

"Täällä olisi hänen kanssansa hyvä olla!"

Ilta painui öisemmäksi. Äännet vähenivät jo tyyten, Vehmaat tammet, vanhat öljypuut ja suipot sypressit erottautuivat tummina hämärtyvästä, pehmeästä taustastansa.

"Ystävänä Lea!"

Niin. Veren ensimmäiset vahtokuplat olivat taas särkyneet, ja jäljelle jäi syvä ystävän kaipuu.

"Voi minua ilman häntä!"

Katseeni on jo talttunut, muuttunut surulliseksi. Laaksossa syttyvät majojen tulet yksi siellä, toinen täällä, kuin tiputellen. Yövärtija soittaa... rukoushetkeäkö vai mitä lie ilmoittanut. En minä siitä nyt välitä.

Voi minua!

Mutta äänettömänä ummistuu yöpimeys laakson yli ja peittää silmältä kaiken, mikä vielä äsken toki tummana näkyi. Majojen valot sammuvat toinen toisensa jälkeen, ja kuuluu vain yövärtijan yksinäinen huuto:

"Sydänyöhetki! Rauha nukkuneille!"

* * * * *

Jooaksen, Stefaanin isän asumus oli vanhojen tammien ja ikivanhojen öljypuiden ympäröimä. Ne puut oli polvesta polveen pidetty pyhinä, ikäänkuin Jumalalle pyhitettyinä puina.

Niiden varjossa, vehmaimman tammen alla, istui nyt isäntä, Stefaanin isä, vieraansa, Lean isän Sakeuksen kanssa. Viime aikoina he olivat usein puhuneet siitä lastensa luvatusista liitosta, ja siihen johtui nytkin puhe. Kummallekin isälle oli lapsensa mieli osoittautunut siinä asiassa tutkimattomaksi. He olivat luulleet niiden toisiansa rakastavan, mutta kaiken peittikin odottamaton salaisuus. Huoli oli sen johdosta noussut vanhaan mieleen ja silmään murheinen katse.

"Olisiko...?" kysyivät heidän huolestuneet arvailunsa, Olisiko niin, että me pitkän yön lopulla näimme kaunista unta ihanasta aamusta, aamusta, joka valkenee rauhaisana ja herättää lintuset laulamaan ja kukkasat kedolla kasvamaan... näimme siitä ihanasta unta, ja kun heräämme, niin edessämme onkin harmaa, sumuinen ja syksyinen sää.

Mikä pettymys!

"Meidän yömmä oli ehkä liian pitkä", miettivät he huolestuneina selitykseksi. Me — tarkoittivat he — riitelimme ehkä liian kauan. Jehova ehkä on rankaiseva meitä varoitukseksi niille muille, jotka meidän laillamme keskenänsä epäsovussa elävät.

"Sillä Hän on kiivas ja vanhurskas Jumala!"

Ja huoli oli alkanut syventää vanhuksien kasvojen ryppejä ja vetää silmäkulmien kurttuja terävämmiksi ja harvemmiksi ja jouduttaa heidän vanhenemistansa niin, että he päivässä kymmenenkin elivät.

Sillä lupaus oli heille pyhä. Se oli annettu Jumalassa, Jumalan nimessä, ja lasten onni oli kallis heille.

Siitä he puhuivat nytkin, he ihanan aamun odottajat. Eivät he käsittäneet lastensa vastahakoisuutta, eivät niiden mielenmuutosta. Stefaankin oli lisäksi vielä niskoitteleva.

"Mutta, Sakeus... minä olen herra huoneessani ja pojalleni minä olen isä!" lausui vihdoin Jooas ankarasti. Hän sai voimaa, tunsu isänvaltansa.

"Niin, Sakeus!..."

Ankaruudella hän on ohjaava poikansa mielen oikeaan uomaan. Hän on pakoittava poikansa tahdon kulkemaan oikeata uraa, kuten vuoriseinät pakoittavat niiden väliin puristuneen heikon puron virtaamaan juuri siinä kapeassa uomassa, minkä ne seinät sen veden virrata jättäneet ovat.

"Ymmärrätkö, Sakeus?"

Ja voimallisim käsin hän puristi sauvaansa, kuin lyödäksensä kaikki esteet rikki.

"Se on tapahtuva... Sakeus."

Tapahtuva, tapahtuva se on. Sitähän toivoi Sakeuskin, Ääneti, mieltien, syvä katse maassa, oli hän kuunnellut vanhan isän ankaraa puhetta, punninnut hänen puheensa sanoja, ja alkoi nyt vuorostaan hänkin puhua.

"Katso, Jooas..." alkoi hän ja hitaasti jatkoi:

"Katso: lempeyden voima on suurin."

Se tuli hitaasti, joka sanaa punniten, katse yhä maassa.

"Sillä", jatkoi hän, "lempeä sade kasvattaa ruohon ja saa kukat nousemaan maasta, mutta rajusade turmelee ja kaataa laihon".

Ah niin! Taas hän mietti:

"Jos siis meidän mieleemme ovat lempeät, niin me herätämme lastemme povessa se-sen..." tapaili hän sopivaa sanaa, "sen hellän tunteen, joka on heidät yhdistävä kerran".

He huolestuneet! Puhe jatkui. Jooaksenkin ankara mieli alkoi sen kestäessä masentua hieman. Lempeys oli alkanut näyttää olevansa voimallisim ase. Yritti hän tosin vielä olla ankara, luvata käyttää isän valtaa, mutta Sakeus jatkoi:

"Jooas! Lapsen ja nuoren mieli on kuin heikko ruoko; myrsky..."

Miten heikosti, huohottaen ja surullisesti hän puheli!

"Myrsky", jatkoi hän vaivalloisesti, "turmelee ja taittaa sen, mutta lempeä käsi taivuttaa sen ajallansa mielensä mukaan... Usko minua, Jooas."

Yskä ikäänkuin keskeytti, lopetti puheen siinä. Se muistutti samalla rintataudista, joka häntä jo kiihittäen kuljetti sitä hautaa kohti, missä lakkaa aamu jo yö, lempeys ja kaikki...

Kaikki... kaikki... kaikki...

Jooaskin huomasi sen häviön, huomasi sen naapurinsa yskimisestä, ja pää ikäänkuin painui alas.

"Niin, Jooas... me häviämme", lausui siihen Sakeus, joka tajusi mitä ystävää ajatteli.

"Me menemme isiemme luo. Jehova yksin on alati pysyvä. Hänen olkoon kiitos ja kunnia! Amen."

Rautaa he olivat aikoinansa olleet, he molemmat. Vanhaa vahaa olivat he nyt jo, ja he katsoivat jo siihen harmaaseen aamuun, jolloin ovat maan multaa ja tomua vain.

He ihanan aamun odottajat! Aamulinnut tuntuivat jo laulavan ja valo ihanana levittäytyvän kedoille, mutta kun silmän avasi, niin olikin sade ja uhkasi pimetä syksyinen yö.

* * * * *

Heleillä vainioilla huokuu jo eloajan henki ja sävy. Satoa korjattiin aittoihin. Kuului korjuuväen iloinen laulukin joskus. Ja kirkasteräisenä kiiri päivä korkeudessaan kahlaillen joskus vieläkin kuumiksi tummenevissa taivassavuissa.

Huh-hei! Kesän kuivin ihanuus on kestäetty. Rikas poudan ja sadeajan raja on tulossa. Kohta odotetaan muuttolintujen paluuta pohjoisesta.

Stefaan oli jo alkanut isällensä puhua Jerusalemiin menostansa. Lupaa hän oli niillä puheillansa tarkoittanut pyytää, mutta isä oli vaiennut kuin hauta. Ei ollut kuuleviansakaan koko puhetta. Heidän

välillänsä oli siten alkanut syventyä joku sanaton juopa, ja se ynseä äänettömyys, millä isä asiaan suhtautui, nosti pojassa uhmaa. Nyt tänään oli toki isä siihen puheeseen ääntänyt sanan.

"Uhraamaanko?" oli hän kysäissyt ynseästi ja oitis, vastausta odottamatta, lisännyt kuin toiseen asiaan menen käskevästi:

"Menepäs heti... mene ja pidä huolta väestä, kun se valitsee kymmenyksiä!"

Ja tietoisena siitä, että poika tottelee, oli hän oitis poistunut, ikäänkuin pojastaan ja tämän asiasta sen enempää välittämättä. Aluksi oli Stefaan aikonut olla tottelematta. Isän käytös oli loukannut häntä. Mutta kävellessään ulkona osui hän joutumaan väen pariin ja jäi sen joukkoon oleksimaan, ikäänkuin ainakin näön vuoksi täyttääkseen isän käskyn.

"Stefaan! Kas sinä!"

Tervehtijä oli vanha palvelija Ruuben, aina iloinen, leikkisä veitikka. Lapsesta asti oli se ollut hänelle ystävä, huvittanut häntä sukkeluuksillansa. Olalle lyöden tervehti se nytkin ja hymy huulilla toivotti:

"Kaikki hyvä ja paras sinun olkoon!"

"No, Ruuben!"

Ja omalla tavallansa alkoi vanha Ruuben hyvittelä häntä. Iloisin elein se puheli ja selitteli:

"Minä olen huomannut... ha-haa!"

Se oli niin viisasta häneltä. Stefaanin surun ja sen syyt hän tarkoitti huomanneensa, viittasi aivan silmää iskien Lean kotia kohti ja ilmoitti:

"Tuolla, Stefaan!... Siellä ne ovat!"

Ne surujen syyt nimittäin. Eikä Stefaan voinut olla kuuntelematta. Häntä miellyttikin tämä eleily. Ruuben innostui ja neuvoi kuin hyvää nuorta toveria iloisen viisaalla salaperäisellä vihjailulla ja silmää iskien:

"Sillä niin sitä minäkin tein!"

Niin ja niin hän oli tyttänsä taipumaan saanut. Se olikin ollut kaunis, se hänen Saaransa silloin, ja ynseäkin se oli alussa ollut: oli väkistellyt ja vikisteilyt...

"Mutta *minä!*" kehaisi hän iloisaa leikkiä jatkaen. "Minä Ruuben Hasajan poika... minä..."

Käden hän oli vain kietaissut vyötäisille. Suudelman hän oli painanut tyttänsä huulille ja oli antanut hänen tuntea, mitä voi miehen veri silloin kun se on kuuma.

"Ja niin sulii tyttö kuin vaha!... Seelah", kehaisi hän. Lämmenneenä, suutelosten ja syleilyjen huumaamana se oli rauennut hänelle, kietonut kätensä kaulaan, maksanut suutelosten suutelolla, syleilyn kiitollisuudella, rakkauden hellyydellä...

"Ja, Stefaan..."

Mutta siinä loppui veitikka hänessä. Hän muisti ne hetket... ihanan Saaransa... kaiken, heltyi, kyynel kihosi silmiin, sillä se oli ollut niin kaunista, puhdasta.

"Se hetki..." yritteli hän eikä voinut. Se hetki, tarkoitti hän, ei toistu, ei palaa. Se on vain yksi ainoa elämässä, se ensi lemmen antautumishetki. Se on vain hellä ja nopea värähdys veressä... helähdys kukassa ja...

Ei mitään muuta. Kun se on ohi, on elämän keväisin ainiaaksi lopussa. Kuin surullisena seisoi vanha Ruuhengin vehmaan leipäpuun juurella sitä sykehdyksenä ohikiitävää hetkeänsä muistellen.

"Niin, Stefaan... niin", vakuutti hän. "Nopeasti ja ihanana kuin uni kiittää se hetki sinunkin ohitsesi, ja mikähän tulos lieneekin, eroko vai ystävyys, niin se paras, se hellin on mennyttä jo iäksi sinulta. Se on vain suonensykehdyksesi sinussa. Mitään muuta se ei ole".

Mutta nuori mies seisoi hänen edessään entistä surullisempana. Taivaskin alkoi pilveytyä, ja siitä heidän editsensä tuuhean tammen alitse vaelsi verkallensa, yksitoikkoisesti kymmenyksien valintapaikalle kulkeva karitsajono.

VII.

Härillä kynnettiin vainioilla. Yksitoikkoisesti viilsi aura vakoa maahan. Ääneti kääntyi vakoon pellon multa, ja ajatuksettomana loilotti kyntäjä verkkaista lauluansa.

Tänään oli Stefaan kulkenut Sakeuksen kaivon ohi. Siinä kaivolla oli istunut Lea ystävänsä Rebekan, Jeminin tyttären kanssa, mutta nähtyänsä hänen tulevan oli Lea noussut, tarttunut Rebekan käsivarteen ja poistunut nopeasti. Stefaan oli masentunut, tullut sitten kuin kuumeiseksi. Ja ensi puuskan ohi mentyä oli taas noussut vaahto hänessä. Jerusalemin iloinensa kutsui saamaan hyvitystä, ja päättävästi hän puhui siitä nyt isällensä:

"Niin, isä. Minä olen päättänyt sen."

Se ei ollut enää pyyntö, vaan *ilmoitus*. Isä nousi. Käsi puristi sauvaa kuten nuorena, rautaisen, lujan voiman aikoina.

"Sinä vain ilmoitat sen minulle?" lausui hän, silmissä ankara katse.

"Niin... Sillä kun sinä et *pyyntöäni* kuule, niin..."

"Poika!" keskeytti siinä ankara ääni, ja tukeva sauva löi lattiaan. Molemmat vaikenivat hetken, mutta eivät masentuneet.

"Minä olen sinun isäsi!" tuli jatkoa isältä. Hänen kasvilihaksensa näyttivät jännittyvän tarmosta ja voimasta. "Tiedätkö, että minä olen isäsi?"

Ja vastaus tuli:

"Tiedän... Mutta myös sen, että minä olen mies... en poikanen enkä lapsi..."

Se oli odottamatonta.

"Kautta Jehovan!" kuohahti vanhus. "Etkö kunnioita minua? Isääsi?"

Hän odotti, katsoi ankarasti kuin vanha Israelin patriarkka vaatien vastausta. Tyynemmin ilmoitti silloin poika:

"Sinä, isä, tiedät, että kunnioitan sinua, mutta minullakin ovat tieni..."

"Vaiti!"

"Ei, isä!"

Ja luja nousi täysin voimin lujaa vastaan, ja voima nosti voimaa.

"Tieni", äänsi isä halveksien. "Mitkä 'tieni'!"

"Tieni... ja kotini... ja tarpeeni... ja vereni..."

"Vaiti!"

Tukeva sauva jysähti lattiaan, ja uhkaava äänettömyys syntyi. Isä ja poika olivat eroitettut, seisoivat toisiansa vastassa. Ryhdikkäänä viittasi isä lainkäskyihin, jotka olivat seinään kirjoitetut, osoitti neljättä käskyä ja kysyi ankarasti, käskevästi:

"Tiedätkö, kenen on tämä käsky?"

Ei vastausta. Poika synkkeni. Uhma nousi vaahtona.

"Vastaa!"

Se oli luja käsky, ankaran isän käsky. Pojan mitta oli täysi jo. Nyt! Vaikka uhman vuoksi nyt!

"Vastaa, käsken minä! Kenen on tämä käsky?"

"Olemattoman!"

Se tuli kuin salaman isku. Isä kalpeni. Ei hän sitä aavistanut. Päätänsä käsin tapailleen hän huudahti:

"Jehova suuri!... Minäkö olen pakanoiden siittäjä ja isä!"

Kuin salaman lyömänä hän vaipui istumaan, ja synkkänä poistui poika huoneesta ulos. Puut siellä vain viheriövät ennallansa. Tienvierellä istui rampa, ja härkäpariansa lepuuttaen seisoi kyntäjä vaolla auraansa nojaten.

* * * * *

Illan hämärät haihattelevat jo näillä surujen mailla. Ja saapuu yönkin ensi pimeä.

Stefaanin isä on toipunut, koonnut voimansa ja on taas luja. Hän rukoilee:

"Herra Zebaot! Jos vuoret hajoaisivat, jos ne rae rakeelta murenisivat, en minä Sinusta luovu enkä murene Sinusta. Jos taivaan vahvuus järkkyisi, en minä sinusta järky.

"Ja siksi, Herra, siksi on tämäkin isku menevä huoneeni yli ja ohi kuin kepeä sadekuuro. Siunaukseksi olet Sinä minulle koettelemuksen kääntävä, ja nöyränä on poikani palaava polvistumaan eteesi, Herra.

"Minä uskon sen, Herra, Israelin Jumala."

Oli lähellä puoliyötä. Yön jykevä pimeys peitti hänen talonsa ja kaiken synkkään, mykkään äänettömyyteensä.

* * * * *

Rebekka, Lean ystävätär, oli Elian pojan Joelin kihlattu morsian. Kaivolla oli hän jo alkanut kertoa onnestansa, ja kun Stefaanin tulo keskeytti, jatkoi hän sitä nyt huoneessa, oli iloinen ja kertoili.

"Niin, Lea!" Ja lämpimästi hän puristi käsivarrellansa ystävänsä käsivartta ja lisäsi:

"On kuin olisi yön tulokin ja kaikki... kaikki ... kaikki vain yksi ainoa... yksi ainoa valkeneva huomen, ja... Lea!"

"Sinua!"

"Niin, ystäväni!" Hänen poskensa aivan hehkuivat, ja silmissä paloi onni ja ilo.

"Sinua, Rebekka!"

Hän lausui sen Rebekan onnesta iloisena, onnellisenakin, mutta...

Mutta, ah! Miksi heräät minussa taas, sinä outo kysymys; heräät kuin viaton lapsi unesta ja kuitenkin aina särjet ilot minulta ja herätät huokauksen!

Miksi?

Niin, miksi en minäkin voisi niinkuin Rebekka siitä iloani ja onneani ottaa? Onhan siinäkin, lemmessä, tarjona, ainakin luvassa paljon... kaikkikin tavallansa, kuten kyyhkysenpojalle on pesässä tarjona kaikki: toivojen täyttymys, rauha, onni ja ilo. Lentäähän mieli ja mieliteot niin usein siihenkin... lempeen. Miksi siis en...?

Mutta ah te iloni, te orvot kyyhkysenpojat! Ei teille vastausta maailmassa. Nukkukaa siis emonne siiven suojaan, rauhoittukaa ja antakaa vaimeta maailman ilojen mielestänne.

Ja hän pidättäytyi. Hiljaa hymyillen hän toisti ystävällensä puoli-surullisen kaihoisan:

"Niin... sinua, Rebekka!"

Rebekan sulhanen Joel saapui siihen. Oli tullut kihlattua morsiantaan saattamaan kotiin.

"Heleijaa!" tervehti hän jo kaukaa iloisesti, ja kun nuori morsian juoksi vastaan, kietaisi hän tytön syliinsä ja nosti vallattomasti ilmaan.

"Noin, lintuseni!... Noin ylös, armaani!"

"Hops!"

Miten iloisia ja onnellisia he olivat! He lintuset! Se ajatus kuvastui Lean silmistä sanoittakin. Nuori mies piteli morsiantansa käsistä kiinni, leikkitteli niillä käsillä, katsoi silmiin ja iloisesti kehoitteli:

"Noo... sinä morsiameni! Kerroppas, leperräppäs jotakin iloistasi minulle. Sinä... sinä..."

Hän yritti suudella, mutta tyttö sysäsi hänet pois vallattomasti, vetäisi istumaan, istahti itse syrjin viereen ja kädet olalle laskien ja onnellisena silmiin katsoen alkoi puhella hänelle:

"Sinä... Joel... sinä tulit." Eihän siinä sanoista väliä ollut. Leankin he unohtivat.

"Tulit... tulit!... Tänne sinä tulit", jatkoi vain tyttö onnellista iloansa, otti sulhasensa kasvot käsiensä väliin, katsoi yhä iloisemmin ja hoki vain ainoaansa:

"Sinä... sinä... Ah sinä!"

Mutta silloin ei nuori mies malttanut. Ilon vallassa hän kietaisi kätensä vyötäisille, nosti yks-kaks tytön kuin lapsen polvellensa, puristi syleilyyn ja palkitsi onnen palavilla suuteloilla.

"Tulin... tulin... tulin... minä tulin", ehti hän vain hokea siinä suudelmien välissä.

Ah heitä!

"Katso, Lea! Enkö ole onnellinen?" iloitsi nuori morsian siinä sulhasensa polvella istuen ystävällensä, ja suruisuuttaan salaten hymyili Lea hiljaista, kadehtivaa:

"Niin... Sinua, Rebekka!"

* * * * *

Nyt ne olivat tulleet, ne muuttolinnut, ne etäisen pohjolan kävijät. Väsyneinä ja nääntyneinä ne raukat palasivat sieltä, sieltä... missä hetki soi onnen. Matkan vaivat, uupumus ja kaikki, kaikki oli sen onnen hinnaksi annettu nyt.

Rebakkakin oli sulhasinensa lähtenyt. Lea istui taas yksin, ja syksyisessä laaksossa tuntui nyt jo se tyhjiys, josta Stefaan oli puhunut kerran. Hän katseli niitä muuttolintu raukkoja ja mietiksi jotain, mitä mieli mietteeksi toi.

"Tip... tip... tip!" puhui hän jonkun hyvittelevän sanan lintusille. Ajatus tahtoi joskus sammua. Hän tajusi vain jonkun tyhjiyden, jossa hän kaipasi... kaipasi...

Niin! Jospa joku minun kaipuuni selittää voisi! Toisinaan en itse ole selvillä siitä, mikä minussa voitolle pyrkii, toinenko vai toinen...

Ehkä se toinenkin... Ehkä... Kenties... Kaikki on minulle toisinaan sumua ja kuumetta ja unta...

Niin on. Mutta minä tahdon, minä koetan olla luja. Minä tahdon taisteluni taistella, voittoni voittaa, itseni hillitä ja...

Niin, sitä minä en sittenkään aina tiedä. En tiedä, onko minulla kylliksi voimaa siihen...

Sillä tuulet puhaltavat pohjoisesta ja lämpimästä Egyptistä ja kuumasta Arabian maasta...

Ne tuulet ovat sinusta, Herra, Israelin Jumala, ja me itse olemme kuin untuva niiden käsissä. Niinkuin kepeä auer ja niinkuin haihtuva uni me niiden käsissä olemme, Herra!

Ja siksi...

"Rauha sinulle!"

"Haagar!" Hän se keskeytti tervehdyksellensä siinä. Mieltä iloittaaksensa hän puheli:

"Nyt ne tulevat muuttolinnut pohjoisesta... Tuovat iloa ja elämää laaksoomme, Lea!"

Ja nopeasti hän alkoi huoneessa jotain järjestellä, touhuten ja puhellen yhä. Lea vaikenä ja mieltä.

"Mutta ah!" keskeytti Haagar äkkiä. "Anna kun korjaan nauhojasi... ja hameesi poimuja ja..."

Niitä korjaillessansa hän yhä vain jatkoi puheluansa, puhui muuttolintujen pitkästä matkasta ja ilosta ja onnesta siellä etäällä, jonne ne kesäksi menevät:

"Ne poloiset."

"Niin", tarttui nyt Lea. "Eikö totta, että ne aina sitten huomaavat pettyneensä ja niin palaavat aina takaisin tänne?... Ne pienet."

Ne pitkämatkaiset! Jotka hetkestä maksavat matkan vaivat!

He johtuivat puhumaan pettymyksistä ja semmoisista. Huokailen puheli Haagar:

"Pettyvät... pettyvät!... Pettyvät ne pienet!... Mutta mitäpä siitä", käänsi hän äkkiä ja lisäsi:

"Kaikki, lapseni, kultaseni, meille on pettymystä, sillä kaikki menee ohi eikä milloinkaan palaa... Kaikki... kaikki... kaikki, ystäväni", käänsi hän taaskin huokailuksi.

Vaiettiin. Taas alkoi Haagar huokailen:

"Heh-hei!... Mitäpä siis siitä!... Pettyminen, lapseni, se että huomaamme pettyneemme, on vain totuuden valkeneminen meille..."

Ei siinä siis mitään surtavaa ole. Muutos vain. Se että entinen, se jota halusimme, jonka saavutimme, on vain tullut jo *vanhaksi* meille. Ei siis mitään pettymystäkään. Siinä kaikki.

"Ah!"

VIII.

Jooas, Stefaanin isä, oli sairastunut, murtunut. Sanoma oli levinnyt läpi laakson, ja kaikki tiesivät, että isän ja pojan välillä oli jotakin outoa tapahtunut.

"Herran tuuli on käynyt talossa. Se on puhaltanut kylmyyden isän ja pojan välille", sanoivat toiset. Mutta toiset pudistelivat päätänsä ja arvelivat:

"Se on saatana... hän, joka on pahuuden itu ja syy..."

Ja kolmannet ja hyvin monet puhuivat jotain muuta. Toiset olivat murheellisia, toiset, viholliset, iloisia, ja useat puhuivat asiasta puhuaksensa.

Mutta Sakeuksen talossa surtiin, kuin olisi onnettomuus kohdannut omaa majaa.

* * * * *

Pieni, eloisa sadekuuro oli eilen kepeästi iloiten lentänyt laakson ylitse, mutta nyt uinaili taas pouta ennallansa. Oli se sade toki tavallaan elvyttänyt iloisella kulullansa kaikkea, mieliäkin.

Ja tänään olikin Lean syntymäpäivä. Omin käsin somisteli Haagar hänen huonettansa. Hänen äidillinen silmänsä oli jo kauan nähnyt syvälle Lean sieluun, ja mieli murheellisena oli hän alkanut taivuttaa tyttöä siihen, jota oikeana ja toivottavana piti. Hän tiesi sen sukulupauksen. Hän rakasti Stefaania kuten Leaakin ja toivoi näkevänsä heidät kerran yhteen sidottuina. Hän oli alkanut taivuttaa Lean mieltä ja mielitekoja hiljaa, niin ettei tyttö itse sitä huomaisikaan. Hän koki sitä johtaa kuin juoksevaa vettä.

"Kas niin!" puheli hän siinä yksin puuhaillessansa. "Nämä ruusut siroitan vuoteeseen... näin... Kas, kuinka kaunis!... Kunpa hän tulee nyt!..."

Hän, minun lapseni, minun iloni. Kun hän nyt tulee, näkee ja on iloinen.

Hän tarkasti, puuttuisiko vielä mitä.

"Ah niin!" huomasi hän. "Liljat tänne... Ja tuo olkoon tuossa!... No nyt... Lea!... Le-aaa!" kutsui hän huutaen. Lea tulikin.

Mikä kiitollisuus!

"Sinä, Haagarini!... Sinä muistit sen... syntymäpäiväni!"

Ja kiitollisilla suuteloilla ja syleilyillä palkitsi hän hoivaajaansa ja lyöden vallattomasti iloiten käsiänsä yhteen hän puheli hymyilevälle Haagarille:

"Tiedätkö?... Tiedätkö miksi minä olen eniten iloinen?... Tiedätkö, Haagar?"

Ja vastausta odottamatta hän selitti:

"Siitä, että saan olla sinulle kiitollinen!"

"Sinua, lapsi!... Sinun ilojasi, pienoiseni!"

Ja ulkona iloitsi rikas elonajan pouta. Hedelmäpuut kantoivat rikasta, kypsyvää taakkaansa onnellisina, ja kaivoilla lauloivat lapset uutta, outoa, iloista laulua: Hoosiannaa.

Uutta. Sillä aivan äskettäin se laulu oli ilmestynyt laaksoon, eikä kukaan tiennyt mistä se oli tullut. Se oli ilmestynyt kuin outo, valkea kyyhkynen ja helisi nyt kaikkialla ja ikäänkuin antoi laaksolle uuden sävyn.

Tänään hän olikin iloinen kuten muinoin. Voi hänelle puhua, häntä taivutella. Ystävät olivat käyneet onnittelemassa, ja hän riemuitsi niistä nyt Haagarille:

"Hänkin tervehti... Ja hän... ja Rebekka ja... Heleijaa!"

Aivan hän pyöräytti Haagaria kuten ainakin vallattomasti iloitseva. Haagar hymyili ja aloitti salaperäisellä:

"Yksi vain vieraista puuttuu..."

"Kuka?"

"Mhy-hyh..."

Miten viisaasti, salaperäisesti Haagar hymyili! Sen piti muka olla selvä jo kysymättäkin, kuka puuttui. Lea toisti aivan kuin ynseänä:

"Voi, kuka!"

Niinkuin et muka itse tietäisi, että puuttuu...

"No kuka?"

"Stefaan!"

"Hän;... Haagat!"

Hän lausui sen kuin muka kummissaan, kuin ei hän toki moista olisi ajatellutkaan. Ja ikäänkuin kaiken leikiksi pannen purskahti hän teennäiseen nauruun ja torui Haagaria vallattomasti:

"Sinä!... Vai sinä!... Semmoisia!"

Mutta Haagar hymyili hellästi, viisaasti, ja puhui kuin muka itsekseen toistellen:

"Se-e... se vanhan sydän aavistaa... Aavistaa se mikä, se nuorelle oikeaksi iloksi ja onneksi elämässä olisi... Hohhoi."

Ja niin jatkui. Nyt oli ilon ja onnen päivä, nyt taas. Muuttolinnutkin olivat toipuneet väsymyksestä. Ne tirskkittelivät varvuillansa huolettomina keinahdellen, ja vuorenrinteillä, missä päivänpaiste ilakoi, hyppelivät vikkelat vuorikauriit iloa pitäen...

Niin!

Miksi onkin nyt mieli niin kepeä tänään? En minä sitä tiedä. Tajuan vain, että on niin hyvä ja kepeä olla.

On jo iltapuoli. Valaistus kuulastuu. Muhkeat seetripuut siellä vuorenrinteillä pehmenevät väriltänsä, tummenevat leppoisammiksi. Laitumelle päästetyt kamelit seisoksivat veräjillä kuin leväten, ja kaivoilta kuuluu iltavettä noutamaan kokoontuneiden vaimojen soliseva puhelu ja majojen pihoilta leikkivien lapsien ilo. Koko laakso on kuin tahtois siemaista päivän viime hetkeä, ennen levollemenoa.

Ja niin olen minäkin. Se laakson eloisuusko lie vielä huolettomuutta ja virkeyttä lisännyt.

Hän puuhaili huoneessansa, järjesteli siellä sitä ja tätä, puheli joskus työllensä sanasen ja syventyi ja unohtui siihen. Ruukkua paikoilleen kauniisti asetellen hän hiljaa ajatuksissaan hyräili:

"Ja joutsen vuotteli armastansa..."

"Kas niin", käänsi hän ruukulle puheeksi, huomasi ruusuilla siroitellun vuoteensa ja...

"Sua Haagarini!... Miten ihanaa!... Haagar!... Haagar!" käänsi hän kutsuksi ja kutsutun tultua aikoi vieläkin kiittää.

"Mi-mistä?" esteli Haagar.

Vuoteesta, sen ruusuista hän olisi iloiksensa kiittänyt, mutta Haagar hymyili ja puhui taas salaperäisesti, viisaasti:

"Niin... Vuode, lapseni... vuode... se on meille vaimoille paljon..."

Onni, koti, lapset, tyttären tulevaisuus, kaikki hellin, mitä meissä on, se on vuoteeseen jotenkin sidottu. Jotain semmoista hän koki tajuttavaksi saada ja vetosi itseensä jatkaen salaperäisesti:

"Me... me-e, jotka olemme kokeneet... me ... me vanhat tiedämme", puheli hän viisaasti. Eikä Lea nyt sitä oudoksunut. Hymyili vain kuin olisi leikkiä kuunnellut, vastasi leikkisästi ja puuhaili hyräillen.

"Vuode... vuode, kultaseni, viheriötsee meille vaimoille... Vaimoille meille kullekin kerran", toisteli hän raamatun vertauksella. Lea hymähti ja matki:

"Viheriöi!... Mistä?" kysäisi hän äkkiä. Entistä salaperäisemmäksi tekeytyi Haagar, ikäänkuin mietti ja vastasi:

"O-onnesta... Onnesta, lemmestä ja autuudesta..."

"Voi sua!"

Ja hän nauroi kuin pikkutyttö kaikelle. Vastapäisellä, poutaisella vuorenrinteellä tanssivat tytöt jo palmun ympärillä... Heidän pukujensa värit kuvastuivat iloisina rinteiden hiljaista, rikkasta vihreyttä vasten, ja ylempänä istui vanha Hosea majansa edessä, käyrä sauva kädessä, ja katsoi alempana tanssivien nuorten iloa.

Mutta ah! Taaskin siis!

Niinhän se oli, että Haagar itsekin oli kerran uneksinut sitä samaa asiaa: tulla sen Luvattun äidiksi. Kaikkihan sitä uneksivat salaa, eikä ainoakaan sitä salaisuuttansa kenellekään uskoa rohjennut. Nyt hänen terävä äidinsilmänsä huomasi, ettei ollut pettynyt aavistaessansa samaa Leastakin. Äkkiä tämä näet kysäisi häneltä:

"Mutta kuule, Haagarini! Kuka on Hänen äitinsä oleva... Hänen, joka luvattu on?"

Siinä se siis oli! Mutta mitä minä vastaisin nyt. En minä tahtoisi Sinun kunniaasi alentaa enkä Sinun tulemistasi muiden tulemiseen verrata. Mutta hänen epäterveet haaveensa minä tahtoisin selitykselläni hajottaa nyt, hänen, minun rakkaan tyttäreni haaveet. Selitä siis Sinä itse se minussa! Pane Sinä sanat kielelleni, Herra!

"Niin... kuka?" toisti Lea, kun vastaus viipyi.

"Ah, lapseni", huokasi Haagar, ja kun ei tiennyt mitä vastata, kysyi:

"Ja kuka on Hän, joka tulee?... Se Luvattu."

Lea katsoi häneen kuin kysymyksestä oudostuneena.

"Etkö siis sitä tiedä, Haagar?... Että Hän on Herrasta..."

Ja äkkiä olivat mielet muuttuneet vakaviksi. Vastausta hakien tapaili Haagar:

"Katsohan, Lea..."

Muutamin sanoin hän selitti mitä osasi nyt:

"Katso, kaikki mikä meistä syntyy ja mikä on rakkaudesta, se on Herrasta."

"Haagar!" oudosteli Lea, mutta toinen aivan kuin uusien kysymyksien tuloa estääksensä keskeytti nyökyttellen ja toistellen:

"Niin, niin, lapseni!... Niin olet sinä äidillesi ja isällesi Herrasta, sillä sinä olit heille rakkaudesta..."

"Haagar!"

Puhe loppui, sillä sanat tuntuivat loppuneen tyyten. Hetken kuluttua äänteli Lea itseksään mutisemalla, mietkiensä:

"En minä ymmärrä... En minä käsitä tätä..."

Ja hän asettui taas akkunan eteen ja katsoi ulos. Poissa ovat nyt iloiset tanssijat palmun juurelta. Siellä istuu nyt yksinäinen mies kumarassa, surullisena. Se on Simeon, Saulin poika. Äsken oli kuollut sen vaimo, ja se sureksi sitä nyt yksinänsä istuen.

Ah niin. Seison, tuijotan johonkin. Äskeiset täänpäiväiset iloni ovat nyt kuin varisseet kukat. En minä huolisikaan enää niistä. Ei niissä olisi tuoksua, ei mitään. Heikko, hälvenevä muisto niistä enää jäljellä on.

Meitä vaimoja Israelissa!

Haagarkin tunsin taas olonsa kuin tukalaksi käyvän, Puhelu oli tauonnut, sillä ei saanut kiinni sanoista. Hän nousi raukeasti, poistui verkkaan, surullisena, ja toisteli mennessään kuin yksin hiljaa puhuen:

"Herrasta... Herrasta meissä kaikki hyvä on... kaikki hyvä ja paras... paras ja hyvä... Ohhoi."

Niin, te ilo-vähäni! Hengähdys kun jo vei teidät minulta. Yksin minä nyt taas seison akkunassani ja tuijotan hämärtyvään, minulle mykkään laaksoon.

Mutta jo tulee toki avukseni yö, mykkä yö, jota ei ymmärrä kukaan enemmän kuin päivänkään mieltä. Sokea pimeys peittää jo kaiken. Jykevä vuori hengittää raskaasti, kuulumattomasti siellä pimeydessä, ja sen rinteellä, jossain hyvin ylhäällä, palaa vuorimiesten yksinäinen, hiljainen nuotiotuli.

IX.

Kaikki äsken tapahtunut ja nyt Haagarin puhe siitä, että kaikki on Herrasta, oli hänen tajuamattansa ja tietämättänsä alkanut hänen toivoansa hiljaa kuluttaa, kuten kalliota kuluttaa vuotava vesi. Tosin se oli vielä heikkoa, ohimeneviä epäilyksiä vain, mutta itu oli, ja sitä itua vastaan, sitä tukahduttaaksensa hän taisteli toisin ajoin.

Hän oli nyt Rebekan häissä. Siellä oli onnea ja iloa. Onnea ja lempeä siellä ylistettiin. Niille siellä tanssittiin ja niiden maljoja juotiin.

"Kaikki", ylisti eräs, "tekee lemmessä toinen toisensa onnelliseksi, autuaaksikin."

"Niin tekee. Lintu linnun", vahvisti toinen.

"Lintu linnun", yhtyi siihen iloinen hälinä.

"Ja neito miehen!" jatkoi kolmas.

"Niin... niin... niin!" koko joukko sitä iloiten hälisi.

"Ah", kuiskasi silloin kuumeinen neito Lealle, käsivarresta häntä puristaen. "Jospa sinäkin, Lea, olisit näin... näin onnellinen ja..."

Ah minua! Sillä en minä voi sille onnelle nyt tunteeton olla, ja sille hellälle ajatukselle on minun poveni taas kuin päivälle vaha!

Mutta mitäpä niistä! Lentäkööt ilot! Perhoja ja koita ne ovat, eivät sitä, joka pysyy. Tiimalasin hieta soluu lasissaan menoansa. Puuhailen askareissani. Tahtomattanikin johdun kuitenkin mietkimään äskeisten hää-ilojen ja kaiken muun luomia mielialojani. Kotona on jotain surullista, painostavaa. Isää näyttää painavan joku asia, ja minä aavistan, että se on juuri sama, joka on minunkin taakkanani nyt. Säälintunne valtaa minut isän vuoksi, ja...

"Rauhaa, Leani!"

Se oli Haagar. Hän puuhaili, oli surullinen hänkin ja kertoili Jooaksen sairaudesta.

"Eikä yksin Jooas itse sairasta, vaan myös..." lisäsi hän. Stefaania hän tarkoitti. Sekin oli sairastunut, se hourii kuumeisena.

"Ne ovat hänelläkin surunsa olleet", lisäsi Haagar. Vaiettiin.

"Niin, niin", äänsi vihdoon Lea mietteissänsä, työntäen kuumeiselta ohimolta kutreja takaisin korvan taakse ja katsoen palavilla silmillänsä umpimähkään. Haagar huokaili vielä jotain sekavaa, puuhaili ja poistui askareillensa.

"Ah minua!" huokasi Lea yksin jäätyänsä. Ja taas ja taas uudestaan toistui hänen povessansa ainainen entinen tunnustus, jota hän koki vaikenemaan saada.

Ei niin, lämpeni hän, etten tietäisi sinun minua rakastavan, Stefaan...

Ei myös niin, etten itse sinua rakastaisi, ystäväni...

Jos sinä olisit tuuli, ja tuulenhenkäys jos sinä olla voisit...

Jos sinä silloin tulisit pohjoisesta tai etelästä, idästä tai lännestä, ja jos sinä luokseni rientäisit...

Niin minä kuumeisen poskeni sinulle kallistaisin ja helteisen poveni sinulle avaisin ja sanoisin: ystävä...

Ystävä, sanoisin, minun vereni on kuuma sinulle, ja sinulle minun poveni helteinen on...

Mutta minkä minä taidan, kun minä en voi, ja minkä sille mahdan, kun en sitä tehdä saa...

Sillä etkö sinä, ystävä, ymmärrä, kuinka paljosta minä luovun, kun sinusta luovun, ja miten suuren uhrin teen, kun itseni Herralle pyhitän...

Ja jos et sitä ymmärrä ja jos et muutoin uskoa voi, niin tule, lue minun salaiset kyyneleeni, jotka sinun tähtesi itkenyt olen. Näe tuskani, ystäväni, niin sinä uskot ja sinä hellyt ja siunaat minua...

Sillä sinua, sinua yksin minä rakastan, Stefaan; nyt ja aina, elämässä ja kuolemassa, surussa ja ilossa. Amen...

"Ah niin!" virkkoi hän ääneensä ja pyyhki kyneleet silmistänsä.

Haagar tuli toki toivottamaan hyvää yötä, siunasi hänet ja poistui surullisena. Mutta Lea istui vielä yksin aina yön pimeään asti tuijottaen laaksoon. Tulet tuikkivat rauhallisina rinteeltä ja laaksopohjan majoista. YÖ oli leuto, hiljainen, äänetön. Vain jostain kuului yksinäinen, kaihoisa laulu:

"Yöt valvotut sun tähtesi, jos tietäisit sa ne..."

Ken sitä laulaa?... Häinkö?... Stefaan?... Kenties!

Oi Stefaan!

Hän heittäytyi vuoteeseen, kätki päänsä untuvaisiin tyynyihin ja antoi kuumien kyyneliensä virtanaan vuotaa niihin.

* * * * *

Lehtimajanjuhla oli tulossa. Muualla jo iloittiin, mutta Sakeuksen talossa oli surua ja huolta. Isä oli joskus ennenkin valittanut Haagarille, kertonut hänelle huolensa, ja puhui taaskin siitä.

"Pitääkö minun majani jäämän kuoltuani autioksi", valitti hän.

"Kuin kuivunut tähkä, jonka siemen on turhaan varissut, olen minä", lisäsi hän surullisena, kuin yksin puhuen.

Haagar mietti. Sitten hän virkkoi:

"Kuule, Sakeus."

Hän puhui vaimon mieliteoista ilmoittaen:

"Älä siis ole huolissasi! Se menee ohi, sillä... mhy-hyy...", keskeytti hän, luullen Sakeuksen jo ymmärtäneen, mutta lisäsi hetken kuluttua:

"Meidän vaimojen voima ja heikkous on veressä... Se veri vain aikansa meitä..."

Se ajellee meitä aikansa, antaa joskus eksyäkin pois oikeasta mieliteosta, mutta sittenkin se lopulta ohjaa meidät oikeihin haluihin:

"Sillä mies..."

Hän se on meidän vaimojen toivo lopultakin, lisäili hän vieläkin. Mitäpä siis siitä, jos tuuli meitä joskus ulapalla kuin aaltjoukkoa ajeleekin. Älä siitä huolestu, Sakeus! Rantakallion puoleen meitä ulapalla ajelehtivia aaltoja sittenkin veremme mieliteot vetävät.

"Niin, Sakeus..."

Mitäpä siitä, jos me sitä kalliota vasten joskus vihoissamme viskaudummekin! Itse me vain vaahdoksi särymme siinä. Älä siis sure tyttäresi tähden, isä! Kilvan me kuitenkin kuin aallot sitä kalliota kohti riennämme, raukeamme, väsymme, vaivumme sen juureen, löydämme siinä kaivatun lepomme, päämäärämme, sen, jota ikävöimme.

"Niin on Leankin käyvä, Sakeus", lohdutti hän murheellista isää. Kerran on hänessäkin vaimon veri näyttävä voimansa itsensä vaimon yli.

"Varmasti, Sakeus!"

Usko minua, minä tiedän sen, sillä minä itse olen vaimo.

"Ja teidän pitää ottaman itsellenne hedelmiä ihanasta puusta, palmunvesoja ja oksia paksuoksisesta puusta ja pajuja ojista, ja teidän pitää olla riemuiset seitsemän päivää."

Niin se laki sääti ja niin sitä riemuittiin, sillä lehtimajanjuhla oli tullut. Mielet olivat keveät kuin varvulla keinuva lintusen poika.

"Hoosianna!" veisasivat taaskin iloiset lapset. Se laulu oli nyt viime aikoina tullut yhä yleisemmäksi kaikkien lasten huulilla Israelissa. Monet arvelivatkin sen ennustavan sen Luvatun tuloa.

"Heleijaa!" riemuitsivat nuoret, käsissä palmunlehdät ja oksat. Ja missä nuorten ilo, siellä helle, ja missä helle, siellä lempi.

"Heleijaa!"

Heleijaa! Sillä missä on lempi, siellä hetken onnikin on.

"Eikö niin, Lea?" kysyi onnellinen neitonen Lealtakin. Ei hän ymmärtänyt.

"Mitä niin?" kysyi hän.

"Sitä että... että... ei mitään!" iloitsi neito, joka ei itsekään tiennyt mitä ilonsa vallassa oli kysymyksellään tarkoittanut.

"Että... että iloitaan, Lea", riemuitsi hän heittäen kaikki selittelytkin ja pyöräytteli Leaa, veti hänet mukanaan joukkoon, joka iloitsi ja kuumeni ja unohti juhlat ja Jehovat ja taivaat ja maailmat ja oli vain nuorta viiniä, joka kävi, ja verta, joka kuumana kohisi — oli vain joukko, joka lempi ja oli onnellinen ja...

Heleijaa

Mutta nyt minä alan horjahdella. Heikkous haparoi jo minua.

Se on kai säälintunne minussa. Ystäväni Stefaan on kalpea. Minun tähtenikö? Hän pysyttelee erillään muista, on yksin ja surullinen, ainoa surullinen ja kalpea täällä. Minussa herää hellä tunne...

"Jos viinisi
sa unhoitat..."

... niin se lakastuu, laulavat ne iloiset siellä; jos itkeneen ystäväsi hylkää ja itse iloitset, niin...

Taas tuli minulle äkkiä niin vaikea olla...

En minä siis voi. Minun täytyy.

Lähestyn häntä, kalpeaa ystävääni. Hän seisoo nyt aivan yksin vehmaan öljypuun alla. Hän lieneekin juuri äsken toipunut taudistansa, taudista, jota hän on sairastanut minun tähteni...

Lähestyn häntä takaapäin. Epäröin. On kuin raukaisisi mieltäni ja...

En voi enää pidättäytyä... en olla kova...

"Stefaan!"

"Ah!" Hän kääntyi, katsoi neitoon surullisesti ja äänsi:

"Lea."

Miten kalpea ja surullinen hän oli! Kotvasen he seisoivat ääneti, katse katseessa...

Ja minä en tiedä, miksi minua nyt ikäänkuin väsyttää... ikäänkuin voimani vuotaisi pois ja kuin jalkani ja kaikkeni raukeaisi sinulle ja minä...

Niin, yhtäkkiä alkoivat kyyneleet vuotaa Lean silmistä. Niitä salatakseen hän taivutti öljypuun oksaa kasvojensa peitteeksi ja koki hillitä itkua ja mieltä.

"Lea!" kuului silloin Stefaanin hellä, kuiskaava ääni aivan vierestä. Hän vavahti. Nopeasti peitti hän kasvosensa ja silmänsä molemmilla käsillään ja kuiskasi kuin anoen, rukoillen:

"Stefaan... Minä..."

Sanat loppuivat. Taas hän tapaili, kasvot yhä käsien peitossa, kuiskaten:

"Minä..."

En minä voisi sitä sanoa sinulle, mutta...

"Stefaan... sääli minua, sillä..."

Sillä minä rakastan sinua!

Ja hän keskeytyi siihen sanaan, purskahti hillittömään itkuun ja kaikkosi pois öljypuun alta kuin jotain kuolemaa ja pahaa paeten.

Mutta Stefaan seisoi kuin lumottuna, ymmällä, kuumeisena, mitään selvää tajuamatta. Hänen sielussansa kajasti vain hiljaa nyt jo pois paenneen Lean kirkas ja iloinen hameen punaväri, ja iloitsevien joukko riemuitsi ja lauloi ja tanssi ja soitti.

Heleijaa!

X.

Minä heikko nainen ja Sinun kansasi Israelin tytär!

Sääli minua, Herra, sillä vahaa minä sittenkin olen...

Niinkuin vaha minä sulan ja niinkuin vesi minä vuodan, jos et Sinä suojele minua...

Niinkuin untuva on minun tahtoni ja niinkuin helle minun mielitekoni, sillä minä olen nainen...

Kun hengähtää, niin minä liikahtan. Kun ystävä katsahtaa, niin minä värähdän ja Sinusta putoan pois...

Sillä Sinä olet heikkouden ja voiman minun vereeni pannut, ja säälin ja hellyyden olet Sinä kätkenyt minun poveeni, Herra...

Ja siksi olen minä avuton ja siksi olen minä kuin untuva, jollet Sinä minun tukenani ole ja minua johda ja minua määrääni vie...

Sinun olkoon kiitos ja ylistys. Sinusta tulkoon apu, johto ja voima. Iankaikkisesti. Amen.

* * * * *

Sakeuksen kaivon luona teki tie polvekkeen. Aivan huomaamatta voi sinne päästä yhdeltä puolen, pujottua kuin tammipuiden lymystä näkyviin sukeltaen.

Eräänä päivänä ajoi Stefaan kameleilla vanhan palvelijan, ystävänsä Ruubenin kanssa. He palasivat joltakin matkalta. Mukavasti keinutteli kameli ratsastajiansa, ja iloisesti puheli vanha Ruuben tapansa mukaan.

"Herrani! Minun herrani Stefaan", puhui hän. "Me lähestymme Sakeuksen kaivoa, ja... Ja, ja!" vahvisti hän merkittävästi, leikinlaskunsa vallassa. "Ymmärräthän, herrani Stefaan!"

Hän hoputti kamelia ja sitten jatkoi viisaasti:

"Niin että jos on kaivolla Rebekkana Lea, niin... So, kameli! Kävele, kävele!... Lomps... lomps!" hoputti hän taaskin välillä. Kamelit astua lompsuttelivat tasaisesti. Stefaan kuunteli ääneti, mutta mielellänsä.

"Että jos on Rebekkana Lea... niinkuin Eleasarilla, niin..."

Miten omituinen hän taas oli!

"Niin älä pelkää... älä pelkää, Stefaan!... Kyllä minä... No!... Lomps, lomps, kameli!"

Niin hän jatkoi. Jos on Lea kaivolla, niin kyllä hän sen panee juottamaan kamelit, kuten Rebekka muinoin juotti Eleasarin kamelit ja niin tuli Iisakin morsiameksi.

"Sillä se on merkki... Jehovan säätämä merkki!" jatkoi hän leikkiänsä. He lähestyivät kaivoa. Kamelit muistivat sen vesipaikan ja aivan kiiruhtivat. Ja vanha Ruuben yhä neuvoi:

"Ja silloin, Stefaan!... Silloin!... Älä ujostele silloin!"

Hän puhui siitä asiasta hauskat leikit, hän vanha ja aina iloinen. Ja vieläkin neuvoi:

"Viiniä, joka kuohuu, ja neitoa, joka on lämmin, Stefaan..."

Älä niitä pakene, älä punastu.

"Viini juo ja anna neidon punastua ja sinä itse... Arvaas, herrani Stefaan?" kysyi hän äkkiä, tarkoittaen että: tiedätkö mitä sinun on itsesi tehtävä silloin kun neito on lämmin? Stefaan hymyili, ei vastannut. Siispä hän itse vastaa. Rutosti hän ilmoittikin leikkisän:

"Sinä anna suukko neitoselle!... Seelah!"

Se on vanha ja koeteltu viisaus.

"No-o... Ruuben siinä!"

Mutta ei hän oikein tosissaan Ruubenia nuhdellut hänen leikistään. Etäältä kajasti se äskeinen iloinen lehtimajanjuhla ja vanha tammi, jonka alla seistessänsä hän oli kuin nuortunut ja...

Tuuli puhaltaa nyt jo toivokkaampana. Iloisempana kajastaa jo sielussani se hänen punakirjavan pukunsa rikas ja hiljainen väri. Yksinäinen metsälintu ehkä jo odottaakin armastansa. Siispä minä...

Minä todellakin olen jo rohkea ja juon viinini pikari omassa kädessä... Juhlat tulevat pian. Ne ovatkin iloiset viinijuhlat. Silloin...

Minä en kysy, en ujoile. Minä annan itseni kaikkini ja niin otan hänet syliini, suutelen hänen ihania, puhtaita huuliansa ja kuiskaen hänelle hellän sanan.

Mikä sattuma! Lea oli todellakin kaivolla, kun he näkyviin sukelsivat. Hän aikoi poistua, paeta, mutta Ruuben huusi:

"Le-a!... So-o!... Vai!"

Eikä Lea voinut nyt pysähtymättä olla, kun se niin käski. Vanha ystävä kun se oli, tämä aina iloinen Ruuben. Jo lapsena oli se häntäkin leikinlaskuillansa huvittanut kuten lastansa isä.

"Vai vanhaa Ruubenia, Lea!... Lomps kaivolle, kameli!... So!... Ja missä Rebekka, joka ammentaa veden Eleasarille?" jatkoi hän vain hyväntahtoista leikkiänsä. Lea ei voinut olla hymyilemättä. Hän tuli ammentamaan vettä. Ja maahan laskeutunut Ruuben tervehti nyt sanoilla:

"Onni ja kaikki paras sinulle, Lea, Sakeuksen tytär!... Paraat sulhaset sinulle, sinä paras Israelissa!"

Lea hymyili ja puhuikin jonkun iloisen sanan hänelle. Stefaan oli laskeutunut alas kamelin selästä. Heillä oli muassaan joukko vuorikukkia. Hän valitsi niistä pari ja ojensi ne Ruubenille. Tämä ymmärsi. Päänsä paljastaen hän lähestyi Leaa, ojensi kukat hänelle ja puheli:

"Herraltani Stefaanilta Lealle, Sakeuksen ihanalle tyttärelle."

Sitä sen leikkiä ja raikkautta! Kaikki ikäänkuin valkeni ja selkeni ja äkkiä iloiseksi ja onnelliseksi

vaihtui. Öljypuun alta helisi leikkivien lasten ilakoiva riemu. Vuorenrinteillä soitti paimen surutonna huiluansa, ja toisaalla samosi huoleton metsästäjä jousinensa vuorikauriin perästä.

Hui-hai, te elämän huolet ja surut, te oikuttelevat, menneet elämän synkeät hetket! Kaikki he nauroivat ja olivat iloisia. Ummessa olleet pilvet näyttivät raoittuvan, ja niiden lomasta alkoi paistaa se vanha iloinen aurinko, joka muinoin oli niin monet päivät hilpeiksi ja onnellisiksi tehnyt. Leikkivien lasten ilo helisi yhä öljypuun alta, ja entistäkin kirkkaampana pulpahteli paimenen huilusta raikas ja eloisa sävel.

* * * * *

Ainoastaan muutamia lempeitä pikku pilviä ajelehti sinä päivänä sinikirkkaalla taivaslaella. Ohkaisia ne hattarat olivat ja vaaleita ja aivan kuin untuvaisia. Niinkuin joutsenenpojat ne uiskentelivät rauhallisina siellä ilakoivassa auringonvalossa taivassinessä.

Mutta muutoin oli häikäisevän kirkasta ja kepeävaloista. Mieltäkin se aivan kevensi. Lea asetteli äsken saamiensa kukkia ruukkuseen akkunalle, ja mieli teki hyräilläkin siinä ajatuksissansa puuhaillessa:

"Te valkeat liljat niin puhtahat, te..."

"Lapseni... Rauha sinulle!" keskeytti tervehdys.

"Ah, isä!... Ja sinulle armo!" vastasi hän tervehdykseen. Isä käveli nyt vaivalloisesti ja hengitti syvään, hitaasti. Kuoleman esimakua kai se kaikki jo oli.

"Armo ja terveys, isäni!" jatkoi tytär syvällä osanotolla ja alttiudella. Isä kiitti hiljaa ja istahti; pää painui alas kuin nuokuksiin, ja alkoi heikko, tasainen hengittäminen, Lea katsoi häneen salaviihkää, tarkaten, vaieten. Miten hän oli muuttunut ja vanhentunut taaskin! Silmät olivat painuneet syvälle päähän. Kaula oli laihtunut ohkaiseksi, kasvot luisiksi, ja vaivalloinen hengitys antoi aavistuksen voimien nopeasta täydellisestä häviämisestä.

"Isä kulta!"

Se säälittely pääsi Lealta taas aivan kuin puserrettuna. Ne hienot siteet, jotka häntä isään kiinnittivät, ne sanattomat, hellät äänet, jotka kuiskailivat isän ja tyttären välillä, ne ne nyt taas heitä lähensivät. Tytär tarttui isänsä laihaan käteen, nosti sen huulillensa, suuteli palavasti ja mitään virkkamatta ja istahti isän pyynnöstä hänen viereensä kuten ainakin lapsi, joka on kaikessa herkkä ja hellä ja altis.

He olivat jo puhuneet hetkisen. Ja puhelu oli ollut nyt tervettä ja raittiimpaa kuin monesti ennen siitä asiasta haasteltaessa. Rohkeammin sanoin puhuikin nyt isä siitä, ja tynesti ja vaieten, milteipä mielellänsä tytär nyt häntä kuunteli. Rintatautisen isän yskimiset vain joskus keskeyttivät puheen.

Ja nyt hän tahtoi selittää Lealle erään asian, josta ei tähän saakka ollut puhunut. Nyt tuntui puhelu niin terveeltä, että hän alkoi siitäkin puhua.

"Meille", alkoi hän pitkään, ajatellen, "meille, lapseni, on annettu Aabrahamissa lupaus..."

"Ah!... Isä!" Se heikko huudahdus pääsi Lealta aivan itsestänsä. Hän vavahti, kun isä lausui sanan *lupaus*.

"... lupaus, että... että", mietiksi isä pitkään, pää nuokuksissa, katse maassa, "että meidän pitää..."

Yskiminen keskeytti siinä taas. Lea lämpeni ja hermostui. Hysteerisesti hän veteli hienoja, kuumenevia sormiansa, niin että nivelet nisahtelivat. Vaivoin lopetti isä yskimisensä ja jatkoi pää nuokuksissa, vaivalloisesti hengittäen ja heikosti puhuen:

"... että meidän pitää lisääntyä ja tulla niin... niin lukuisiksi kuin hieta rannalla ja tähdet taivaalla ovat."

Ah!

Siitäkö lupauksesta hän siis eikä Messiaasta! Lea istui ääneti, katse syventyneenä. Ei isä ollut koskaan ennen tällä asialla koskettanut tyttärensä puhdasta sielua, sillä hän tiesi, että sen viattomuutta loukkaavat nämä asiat: sikiäminen, siittäminen ja synnyttäminen. Mutta nyt tuntui senkin selityksen aika tulleen. Entiseen tapaansa hän jatkoi:

"Ja siksi, Lea, me ihmiset emme saa kieltäytyä... kieltäytyä", tapaili hän sanoja, "vaan... jokainen Israelin tytärkin on Hänen lupauksensa toteutumisen pantti ja tie."

Hän levähti, mielti, hengitti hiljaa. Muutamin sanoin hän selitti, miten vaimo on Israelissa aina alistunut, täyttänyt kutsumuksensa, tullut äidiksi. Lea kuunteli ääneti, poskilla helteinen puna. Isä jatkoi kuin yksikseen puhuen.

"Alistuminen, tyttäreni..." puhui hän heikosti, "alistuminen on meissä ihmisissä suurinta sankariutta, sillä... si-sillä se on pahimman vihollisemme, oman itsemme voittamista".

Lea huokasi. Syntyi vaitiolo. Isä näytti tyyten väsyneen. Hän istui pää nuokuksissa riippuen, katse maassa, raskaasti hengittäen. Niin jatkui vaitioloa. Ikäänkuin olisi tyttärensä äänettömyydestä tullut pahoille mielin, nousi isä vihdoin hitaasti ja aikoi vaivalloisesti ja ääneti poistua huoneesta.

Mutta silloin valtasi taas sanomaton sääli Lean. Hän nousi, astui poistuvan isänsä eteen, laski molemmat kätensä hänen olalleen hellästi ja katsoi silmiin.

"Isä!" puhui hän, ja hänen hengityksensä oli kuumeinen. Silmät kyyneltyneinä koki hän jatkaa:

"Minä, isä, tahtoisin kaikessa alistua sinulle ja tuottaa iloa sinulle... Sinä tiedät, isä..."

Sanat takertuivat kurkkuun. Itku tuntui nousevan, mutta hän hillitsi sitä. Ei hän kuitenkaan puhua voinut, ei löytänyt sanoja. Niiden puutteessa hän pyysi anoen, rukoillen:

"Isä!... Katso minun silmiini, isä!"

Katso kyyneltyviin silmiini, niin niistä näet, miten altis minä sinulle olen ja miten minä säälin ja rakastan sinua.

"Isä!"

Ja he katsoivat toisiansa silmästä silmään, Lean kädet yhä isän olalla.

Mutta tyttären silmistä alkoivat kyyneleet ensiksi tulvia ja sitten isän.

Laaksossa vallitsi hiljaisuus ja pouta. Ylempänä, vehmaan öljyvuon luona näkyi vanha, kivistä ladottu uhrialttari, jolla eräs Ahaksen esi-isä oli muinoin uhrannut oinaan, ja sen alttarin ääreen polvistuneena rukoili vanha, hurskas Ahas nyt Herraa yksinäisyydessä.

XI.

Ja punaviini on silloin kuohuva ja valkoviini on vaahtoava, ja se kaikki on oleva Herralle Israelissa!

Viinijuhlat olivat näet jo tulossa. Juhlat viininkorjuun kiitokseksi.

Ne olivat usein ja paikotellen oikeastaan nautinnon juhlia. Etelän hehku sai silloin vapaasti palaa. Palestiinan kuumaveriset lapset elivät silloin hetken, jolloin pilviä ei saa missään näkyä, ei aitoja missään esteenä olla. Niihin juhliin oli oikeastaan sekoittunut voimaksi ja hengeksi pakanoiden hengen hehku, idän ja etelän, Egyptin ja Baabelin rajua, hillitön nautinto. Se henki oli tullut niiden maista kuin viinin huumeinen höyry, tunkeutunut hienoimpiin huokosiin ja imeytynyt suoniin ja pannut kaiken kuumenevan käymään oman henkensä mukaan.

Niitä juhlia nyt valmisteltiin, ja niiden valmistusaikoina koki Saul yhä taivuttaa Stefaania lähtemään Jerusalemiin, ainakin nyt, jos ei ennen, niin oitis juhlien jälkeen. Hän kuvaili taas niitä iloja, jotka jo matkallakin tarjolla ovat. Hän itse oli kerran ollut Baalin juhlassa Samariassa. Oli uhrattu Baalille, oli riemuittu, juovuttu, nautittu.

"Ne Baabelin tyttäret ne siellä..."

Miten se houkutteli nyt joskus, tämä Saulin himmeä, vihjaileva puhe!

"Ja ne ihanat Samarian tytöt... Ne tanssivat tyttäret ja... Ah!"

Ah todellakin! Enkä minä jaksa olla sinun puheillesi kuuro, ystäväni Saul, sillä en minä ymmärrä.

En ymmärrä missä onkaan sinun salaisuutesi, sinun voimasi, se voima, joka vetää minua sinun luoksesi, orjaksesi.

"Ja sitten ne Molokin juhlat", jatkoi Saul. Miten paljon hän olikaan kokenut! Ja sitten:

"Filistealaisten tyttäret ne siellä... Ne... tiedätkö... ne hehkuvat pakanoiden tyttäret... Stefaan!"

Niitä ihania kuvia! Hän kuvaili uusia ihanuuksia, lumoavia öitä, jolloin kuumaveriset neidot nukkuvat kirjaviiden verhojen takana, Egyptin hienoissa liinoissa ja hyvänhajuisilla voiteilla, mirhalla ja aloella voideltuina.

"Ah, Stefaan!"

Sylinsä hän levitti kuin taivaan aukenemista kuvaten ja...

"Mutta!" käänsi hän äkkiä. Nyt oli tuleva paras, joku, jota hän itsekin himoitsi eikä ollut vielä saada voinut. Kuin suurta ja hellää salaisuutta ilmoittaen hän kerskasi:

"Se on Samarian tyttö... Ihana ja hehkuva samariatar."

Se ihanin kaikista, se...

Ah, te... te hekumaiset hengähdykset...

"Niin, Stefaan..."

Siitä ihanasta samariattaresta tiesi puhua koko Jerusalemi, kertoili Saul. Samaria ylisti hänen kauneuttaan. Parhaat kilvoittelivat hänen palavasta suudelmastaan, uhrasivat hänelle rikkautensa, elämänsä, kaikkensa, eikä kukaan ollut varma onnestansa.

"Niin... Ei kukaan", vakuutti hän. Ei edes sitäkään tietty, onko se ihana samariatar vielä neito, viaton, vaiko jo...

"Ah!... Ystävänä!" hehkui hän, aistit hillittöminä.

"Seeba on hänen nimensä", sen ihanan samariattaren.

"Niin, Stefaan!... Tule Jerusalemiin, niin saat Samariassa nähdä hänet ja... Tule!... Heleijaa!"

Ja niin jatkui. Kukkiva puu kuvastui jossakin lähteen veteen. Punakirkkaat kuvat loihitiutuivat aisteihin ja lemmejänoiseen sieluun... loihitiutuivat... liitelivät kepeinä, nopeina, ihanina...

Iltatorvi soi jossakin. Puhe loppui. Ilta saapui rauhoineensa. Stefaan oli taas yksin. Vuorenrintettä kulkien laskeutui erivärisiin mekkoihin puettujen työmiesten pitkä, rauhallinen jono. Kuin tasaisesti soluva nuora mutkitteli se polun pikku polvia myöten yhä alemma, ja sen näyn yllä ja taustana paloi punaisena tulena leimuava iltaruskoinen taivas, jota vasten kuvastui ylempänä kasvava muhkea plataani, yksinäisten palmujen latvat ja etäisimmän vuorikeilan huippu.

Painosti. Saulin päivälliset puheet alkoivat siinä rauhassa haihtua. Ihanan Samarian-tytön veto hävisi hiljaa, ja sijalle ilmestyi taas Lean kaunis, puhdas, öin ja päivin ikävöity ja kaivattu kuva.

* * * * *

Rahvas valmisti viinijuhlaa iloisena. Kaikkialla riemuuttiin ja laulettiin. Lea istui akkunassansa ja kuuli kaikki äänet vainiolta. Jostain helähti taas lapsiparven iloinen laulu:

"Hoosianna, Daavidin poika!"

"Taas ne lapset!" äänsi joku, ja toinen lisäsi:

"Ennustavat."

Sen luvattun Messiaan tuloa hän tarkoitti, ja puhe kääntyi siihen ja johtui siitä jumaliin yleensä.

"Johan se nyt tulee!... Odottakaa vain!" huudahteli joku halveksivasti koko asialle. Hänellä oli polviin ulottuva työmiehen mekko yllä, sääret paljaat ja vyöllä vyö. Ynseänä hän lisäsi:

"On niitä jo niin moni 'Messias' ennenkin tullut ja aikansa saarnannut ja menojojansa mennyt ... Pyh!"

Eikä kukaan nyt väittänytkään vastaan. Riemu ja touhu piti mielet kepeinä, semmoisina, joille vakavatkin asiat ovat vain tavallisia.

"O-on... on niitä Messiaita ollut Israelissa", todistivat toisetkin. Yhtäläisesti puettuja, osaksi repaleisiakin he kaikki olivat.

"Silloinkin... ja silloinkin... Se... Ja se... Ja se!" hälistiin ja muisteltiin. Tuontuostahan niitä olikin aina joku ilmoittautunut, saarnannut, uskotellut olevansa Kristus, se Luvattu. Moni oli aina uskonutkin, ja liike oli menestynyt, kunnes profeetta itse oli paennut tai joutunut kiinni ja tuomittu kivitettäväksi.

"Nytkin kuuluu joku saarnaavan... Jordanilla vai missä", ilmoitti eräs. Huhu oli siitä tännekin levinnyt, mutta ei siitä suuria välitetty. Tavallisiahan ne semmoiset Israelissa olivat. Pyh niistä!

"Jos kuohuisit sa viinini..."

kuului joku iloisesti laulavan. Eräs vanhahko, harmaamekkoinen mies tarttui nyt puheeseen arvellen:

"Onhan meillä Jehova..."

"On... on... on!" hälisivät useat. Mitä me siis lisäjumalalla teemme! Mies jatkoi:

"Mutta..."

Hän yskäisi ja sylkäisi välillä. Hän näyttikin olevan joku vanha, iloinen veitikka aivan. Nyt hän taas:

"Mutta pakanoilla, niillä on: ensin Baal siellä." Hän viittasi itään, Baabeliin päin. Lea tunsii ohimoittensa kuumenevan. Kai niihin nousi veri, kun ne noin puhuivat Messiaasta. Sormillaan laskien jatkoi iloinen ukko pakanain jumalia luetellen:

"Sitten Molok!"...

"Se on filistealaisten... filistealaisten... Tyyron ja Siidonin", hălisi joukko. Puhujan ympärille kokoontui muutamia risamekkoja. Ne kuuntelivat suut auki, kuin hölmöinä, sillä puhe alkoi kiinnittää mieliä. Ukko jatkoi, kasvoilla ilkeä ele:

"Mutta sitten tulee jumala, jonka nimi on Phallus..."

"Hyi... Rietas!" huusivat naiset suutuksissa ja häveliäinä, mutta miehet riemuitsivat ja toistelivat nimeä iloiten naisten vahingosta ja häveliäisyydestä. Ukko hymyili ja kertoili jumalista leikkisästi. Risaiset miehet innostuivat kuin lapset, nauroivat, ja joku pyörähtikin riemusta. Ukko jatkoi:

"Mutta Egyptissä!... Siellä, sanon, on Ibis, mutta se on lintu."

Ne hölmönnäköiset nauroivat sille sydämensä pohjasta aivan, ja innostuneena pyörähti taas eräs risaisimpia, pörröpää, joka hääri paljain päin.

"Lintu!... Vai lintu!" touhuttiin hymyilevälle kertoja-ukolle. Ukko vahvisti:

"Niin, lintu... Ja sitten tulee Apis, mutta se on..."

"Härkä... härkä... härkä!" keskeytti pakanoiden jumalia ilkuva, naurava joukko. Eräs ukko löi innostuneena sauvaansa maahan, ja usea risapukuinen pyörähti taaskin riemusta kuin lapsi.

"Mutta meidän Jehova!... Se se on!" kehaisi iloinen ukko nyt omaansa.

"Se... se... se... se!... Se se on!" ryöppysi kepeä, naurun ja ilon sekainen vahvistus koko joukosta silloin. Vähät itse jumalista, niiden olemuksesta! Kunhan vain on se oma parempi kuin muiden! Mies, jonka yllä oli ruskea risamekko ja jonka kiharainen pää oli paljas, tarttui nyt tokaisten hölmönä:

"Ja sitten tulee vielä Messias..."

Se oli heille rikkautta! Heilläkin on silloin kaksi jumalaa. He voivat pakanoiden edessä kerskua jumala-rikkaudellansa, hekin, joilla nyt on vain yksi.

"Ja sitten meillä on... kaksi", riemuitsi jo se risamekkoinen ja pörröpäinen, niin että jalkaa riuskautti. Ilo oli yleinen kuten lapsijoukossa, joka iloitsee siitä, että heillä on jotakin, mitä hyvänsä, monta... hyvin monta, ja kepein mielin johtuivat he nyt puhumaan Messiaasta.

"Jehovalla on silloin poika... Kun olisi vielä muija!" puhui se leikkisä ukko, silmissä iloiset koirankurit.

"Muija... muija... muija!" toivotti hălisevä, iloinen ja naurava joukko, ja niin jatkui. He olivat, nämä yksinkertaiset, todellisia Jumalan lapsia, niitä Betlehemin paimenia, lapsia, joille Jumala oli hyvä, vanha ukko, vaikkapa kuin hieman höperö isä-ukko. He suhtautuivat häneen itse asiassa kepein mielin, niinkuin lapsi isäänsä, niinkuin poikanen ukkoon, joka taruja kertoo ja niin mieliä puoleensa vetää.

He lapset! He onnelliset ja autuaat!

Niin. Se on tapahtunut. Minä olen kuullut sen!

Ja taas minua painostaa. Tämä maailma ei näytä olevan minua varten. Minä uskon kantavani heille Messiaan. Koko minun elämäni sykähtelee sen toivon varassa kuin sammuva kipinä pimeydessä, ja niin vähäarvoinenko Hän onkin heille!

Kätteni herpaantuvat taas. Minä sotkeudun tyyten sumuihini, ja yö uhkaa tuoda kyyneleet minulle.

Mutta jo hengähteli toki iltarauha. Vaimot vaelsivat kaivoille vesiruukut olalla. Vuorenrinteen juurella, "Isebelin kaivolla", juotti mies kameliansa, ja taempana seisoi ruskeamekkoinen mies palmun juurella kuin kuvapatsas, palmun latvaan katsoen ja odotellen, että sinne kiivennyt toveri pudottaisi hänelle palmunlehvän.

Mutta tasaisesti valui hieta tiimalasissa. Jo laskeusi laaksoon puolikuutamaisen yön kepeä pimeys. Kohta vaimenivat äänet, ja kaikkialla laaksoissa ja rotkoissa hapuili yön äänetön, hiljainen hämärä.

Mutta vesitipat, jotka olivat taas kallioon pudonneet, syövyttivät sitä siinä yön hämärässä hiljaa vedellänsä.

Nyt olivat ne juhlapäivät, ne monet riemuiset päivät. Palestiinan aurinko hohti ihanana ja puhtaana kuin morsian siellä taivaslakensa lempeällä sinellä. Seppelöidyt olivat nuorten päät, ja nauhoilla koristivat hameensa neidot.

"Kuohu, viini armas!
Lemmi, neito sa!"

Sitä ja muita semmoisia laulettiin. Viini kuohui, harput soivat. Erillään juhlivat ja riemuitsivat köyhät ja rikkaat, mutta yhteistä oli heille nyt se, mikä tämän juhlan henkenä, sen höyrynä ja sen huumeena oli.

"Lea... Lea!" tervehtivät nuoret neidot Leaa iloisesti käsistä vedellen. Ystävät ja niiden ilot veivät häntä nyt mukanansa kuin keinutellen.

"Nääs, Lea!... Juhla!" puhuivat ne iloiset hänelle.

"Ole iloinen!... Naura!... Laula!"

"Me kuolevat, me!
Me lapsoset maan..."

Ja niinkuin tulenarka taula olivat mielet, kuin kuiva kulo ne syttyivät toisten riemusta. Mieliteot ja halut imivät tiellänsä toisten mieliteoista ahnaasti kuten nälkäinen lapsi imee ravintoa äitinsä rinnasta.

Minä en tiedä, miten minussa kaikki lienee.

Yhä jatkuvat nämä juhlat ja nämä...

Minä en tajua... Ainaisia kai ne ovatkin nämä juhlat, nämä *helteen* juhlat elämässä. Nämä juhlapäivät kiitävät yksi toisensa perästä kuin iloiset viestit ja...

Minua raukaisee. Ohimoissani ahertelee lämmin veri. Minä...

"Lea!... Lea!... Lea!" lennähti Raakel, Samuelin tytär, kertomaan hänelle onnestansa. Hän oli sulhasen saanut. Kauan hän oli sitä rakastanut, epäillyt, itkenyt öisin, surrut päivin, mutta nyt:

"Katso!... Katso, Lea!"

Katso, eikö poskeni ole onnesta lämmin, ja huomaa, miten poveni... ja eikö...

Tsyt!

Huh!... Ei toki mitään! Punaperhonen siitä vain lenti akkunani editse heittäen huikaisevan kuvasteen

minun silmiini...

Mutta ennallansa kuohui viini astioissa ja juhlassa juhlivien autuaat ilot.

* * * * *

"Seelah!"

Mitähän ne niin ylistävät taas!

Mutta arvaan minä sen. Minä tajuan sen, sillä vaisto, vaimon vaisto kai puhuu minussa nyt, kun on se juhla, jolloin herää se...

Minua ujostuttaa sanoa se... se raukaiseva sana...

... se minussa hiljaa nukkuva... se viaton... se, jonka heräämistä minä koetan unelmani ja toivoni tähden estää... se...

On kuin herpoaisi vereni ja kuin outo väsymys hiipisi suoniini hiljaa... Minä...

Huh... ystäväni kuva... Stefaanin...

Niin!... Hänen! Olen minä hänet jo tavannutkin, hänet, ystäväni. Hän tervehti ja toivotti toivomuksensa ja oli iloinenkin, ja minä vastasin hänen iloonsa ilolla ja nauruunsa ystävällisellä hymyllä. Minä katselin juhlivia ja näin...

Niin... Ne ovat morsiamia... rakastavat... antautuvat... ovat onnellisia... saavat palkita rakkauden omallansa, kiitollisella hellyydellä ja...

"Onni ja ilo sinulle, Lea!"

Se oli hänen ystävänsä, se äskeinen morsian, Rebekka, joka niin tervehti.

"Juhlan ilo ja onnet sinulle", korjaili hän vieläkin.

"Ja sinulle sen rauha ja kaik..."

"Ei... ei... ei... ei", keskeytti iloinen Rebekka. "Ei mitään minulle, sillä minulla on jo kaikki..."

"Sinua!"

"Niin... kaikki .. kaikki... Rakkaus... ja onni... ja... Ah, Lea!" hoki hän iloisena, kertoi avio-onnestansa ja alkoi iloiten:

"Miksi et sinä, Lea... ystäväni,..?"

Hän suuteli Leaa iloisesti.

"Sinä..." jatkoi hän ja vatvoi iloisesti käsistä. "Sinä kaunein ja paras meistä sisarista..."

Hän pyöräytti Leaa vyötäisiltä.

"Hopsis!" taputti hän käsiänsä ja jatkoi ja hoki käsistä vedellen:

"Sinä... Miksi et sinä... sinä, ihana ystäväni ... sulhasta?... armasta?... Leaseni..."

Ja hän vetäisi hänet akkunan eteen, iloitsi hänelle, osoitti ulos juhliin ja sanoi:

"Katso!"

Mutta juhlissa sykähteli tulinen punaviini ennallansa, ja huolettomana kukki siellä heleä ilo.

* * * * *

Seelah!

Vuosia... aikakausia... iäisesti kestävät *nämä* juhlat, nämä *nuoruuden* ja viinin juhlat...

Katson akkunasta. Siellä etäällä vuorenrinteellä punoittaa se ihana punakukkapuu, jonka juurella paimentyttö Raakel on nukkunut onnellisena nuoren Hilikian sylissä ja... Kai se siksi kukkineekin niin ihanana! Siellä taampana, palmun alla, istuu nuori Ester hellän sulhasensa syleilyssä... istuu ja... Miten he syleilevät ja... miten heidän pukujensa hellät värit ikäänkuin sulavat sielussani yhdeksi... Sulavat ja vapisuttavat jotain salaista minussa, ja miten...

Huilun ääni hiipii jostain hiljaa ja ikäänkuin etsii jotain sielustani... On kuin se kutsuisi minua... Taas alkaa minua raukaista ja... Minua vetää joku outo, ihana onni... Minä näen...

Hys!...

Ei... Se oli vain se...

Se punainen perho se taas lennähti ja veti hiljaisen punavärikajasteen minun kaikelle alttiiksi väsyvään sieluuni... Minä tahtoisin...

Minä tahtoisin ehkä tavata hänet... hänet, ystäväni... Stefaanin, niin että...

Ah!

Taas vetää minua se äänetön, outo onni... Jaksanko minä kestää, sillä minua väsyttää... Minussa herää se... se vaisto... se puhtaana nukkunut viaton lapsi, ja...

Raukeus hapuilee jo kaikkea minussa, ja antautumisonni herpaisee voimiani, niin että...

Ah niin!

Jos minulla olisi hiljainen voima, joka ei koskaan väsyisi, niin minä voittaisin vuoret.

Ja jos minun tahtoni ja vaistoni eivät olisi yksi ja sama, niin minä lannistaisin toisella toisen...

Mutta ne ovat sama, niinkuin kukkakasvissa sen juuri ja kukka ovat yksi ja sama. Toinen on niistä toisensa elämä, ja toisen häviö olisi siis toisenkin tuho...

Ja niin en minä siis voine lannistaa toista, tuhoamatta samalla toista. Sillä se olisi koko minun oman itseni tuho...

Mutta en minä tätä nyt vielä käsitä. En minä jaksakaan salaisuuden syvimpään nähdä, ja siksi minä taistelen tutkainta vastaan...

Mutta kestänkö minä nyt, vai onko joku hengähdys pettävä minut?

On kuin hiljeneisi! Mahtanevatko jo juhlat väsyä? Kuumeisissa ohimoissani ahertaa yhä työ. Korvissani väsyä kuulu. Ei soi paimenenkaan pilli missään vuoristossa. On päivä ja kuitenkin:

Yön puna-untuvat häilähtelevät kuumeiselle verelleni... Ne kutsuvat... viepoittavat... Minä...

"Kutrikin tuo!... Pahuus!" hermostui hän helteiselle ohimolle valahtaneelle kiharallensa.

"Muut kaikki siellä... onnellisina... Minä yksin."

"Lea!... Kultaseni."

Se oli Haagar. Hän säpsähti. En minä nyt mitään siedä. En häntäkään, Haagara, äitiä, sillä...

Sillä minussa kai on nyt irti se, jota ei vaimo hillitä voi... se...

Se hillitön ja hellä, joka vaatii naisen siksi hetkeksi *kokonansa*... vaatii unohtamaan ystävät... äidit... siskot... kaiken... itsensäkin unelminensa.

"Lapseni... Kultaseni!" yritteli Haagar lempeästi.

"Oma Leaseni..."

"Äss!"

Miten ärtyneesti se hermostus häneltä pääsi. Se oli ensi suuttumus koko elämässä. Haagar hämmästyti ja yritti:

"Kuule, armaani..."

"Ei... ei... ei!" keskeytti silloin Lea ärtyneenä, hysteerisenä. Ei hän voinut mitään kärsiä nyt. Haagar katsoi häneen hämmästyneenä. Lea luuli hänen aikovan jatkaa, kiusaantui ja riiteli kärkevästi:

"Ei... ei, Haagar!... Minä en voi... En voi... en voi... en voi!"

Vanha vaimo ei ymmärtänyt mitään. Oltiin hetki vaiti. Lea hengitti kuin palava. Vihdoin Haagar huokasi surullisesti ja aikoi ääneti poistua.

Mutta ei. Lea syöksähti hänen eteensä, hätäytyneenä, katuvana.

"Ei... ei... ei!" hoki hän hermostuneena... "Sinä et saa... Et saa... et saa, Haagar..."

Sinä et saa mennä, et saa suuttua minulle! Sitä hän tarkoitti, vaikka ei sitä sanoa voinut, kun kaikki oli nyt sekaisin hänessä. Haagar katsoi häneen ääneti, surullisesti, ymmällä. Lea alkoi vapista ja horjua.

"Haagar!" rukoili hän, ja surullinen vaimo sai sulkea itkevän, alttiin tytön äidilliseen syleilyynsä.

Huh! Se meni toki jo ohi. Minä olen ennallani.

En kuitenkaan niinkuin muinoin, sillä minuun hiipii yhä voimallisemmin se uusi väsymys.

Uinuva aavistus nousee minussa sitä tajuamattani, ja ohimoissa käy helteinen, salainen työ, ja...

Minä vapisen. Vaistoni sanoo jo minulle, että nyt on tuleva se hetki, jolloin tahtoni on polvistuva minussa kuin nöyrä lapsi iäisten, lujien vaimon-äänien edessä, vaikka minä itse en sitäkään tajua, en tiedä.

En tajua, sillä minä näen ainoastaan...

Uh... Untuvia minä näen... Minä näen punaisia untuvia, jotka panevat vereni raukeana värisemään. Värähdän. Varkain hiipivät minusta jo pois muut voimat.

Ne untuvat viepoittavat uinuttavasti, ja taas vetää minua se outo onni...

Huh! Minä suljen jo silmäni kuin uupunut ja annan maailman peittyä untuviin ja paimentytön nukkua nuoren miehensä syliin siellä...

Siellä, missä ihana puu kukkii punaisena ja on äänetön yö ja soi hiljainen huilu...

Heijaa!

Nyt iloitkaa, vuorien väririkkaat rinteet, ja kukkikaa, puut, riemuissanne, sillä nyt on vaimonjuhla!

Voitokkaan vaimon vaistojen, viettien ja halujen juhla nyt on. Hellyyden ja antautumisen juhla nyt on, sillä nyt minä tahdon ystäväni ottaa ja kaikkeni hänelle antaa...

Sillä vain *hänen* luonansa odottaa minua se, jota janoan, vaikka en tahtoisi janota...

Sillä ainoastaan ystäväni syleilyissä on minulla rauha ja onni, toivojen täyttymys ja halujen lepo. Hellyys ja rakkaus ja kaikki on minulla hänen kauttansa ja hänessä yksin.

Niin, niin...

Sillä niitä minä kaipaen. Hellyyttä ja rakkautta minä janoan. Ilman niitä minä olen tyhjä ja onneton ja niinkuin ikävöivä paju, joka veden puutteeseen kuivunut on...

Se on totta...

Se on totta, sillä minä olen nainen, hän, jolle on annettu hellyyden suuri ja salainen lahja, ja minun iloni ja onneni on siis siinä, että minä ystävälleni kaikkeni antaa saan...

Niin. Vain silloin olet sinä nainen...

Siksi menen minä hänen luoksensa, ystäväni luo. Minun isäni puutarhassa hän istuu ja minua odottaa tuolla...

Hän sulkee minut syleilyynsä... Hän...

Ahl En minä mitään pyydä, en odota häneltä. Minun onneni hänen luonansa on minussa itsessäni, sillä se on antamisen ihana onni.

Niin! Nyt minä menen. Minä sanon: ystäväni, suutele minua! Kallista pääsi minun olkaani vasten ja ota kaikkeni minulta!

Ah, Stefaan!

* * * * *

Te aistit, te vietit! Te näkymättömät ja hennot ja kuitenkin niin voimalliset samalla! Te lupaatte paljon. Siinäkö on voimanne? Te petätte aina. Miksi ei kuitenkaan usko teihin koskaan horju?

Se oli illansuuta. Hämärtyäkin jo alkoi. Stefaan oli yksin puutarhassa, ja Lea lähestyi häntä kuin iloiten. Iloisesti, kuten muinoin lapsena, hän ojensi molemmat kätensä tervehdykseksi ja painuen niin käsi kädessä vehmaan puun alle istumaan veti Stefaanin mukaansa kehoittaen:

"Istu viereeni, ystäväni!"

Nuori mies totteli onnellisena. Nyt siis oli täyttynyt elämä, toteutunut se, jota hän ikävöi.

"Niin, Stefaan! Nyt on ilta", alkoi Lea. Mutta sitten puhe loppui. Mistäpä puhuisimmekaan? Tähdistäkö?

"Ne nukkuvat vielä taivaan sinessä, ne pienet."

Tähtiä hän tarkoitti ja lisäsi:

"Mutta ne heräävät. Eikö niin, Stefaan?"

Niin, niin. Ennenkuin onnemme tänä iltana on täysi, ovat tähdet heränneet. Kuin hellät lapset ne sieltä korkeudestansa katselevat onneamme silloin, hymyilevät lempeästi, ja me...

Me olemme onnellisia.

Eivät he paljoa puhuneet sanoin. Heidän välillensä puhui se kieli, jota ei korva voi koskaan kuulla, ei käsi koskaan kirjoittaa.

"Niin, Stefaan!" Ja itse hän pani palavan kätensä Stefaanin käteen kuten ennen lapsena. Nuori mies puristi sitä hellästi ja tunsi, että se on nyt hänen omansa, hänelle ainaiseksi annettu...

Lempeään, hellään yöhön kääriytyy kohta Israel, ja siellä... siellä etäällä sijoillansa nukkuvat Egdeniinien rauhalliset viinimaat, mutta me...

Me olemme onnellisia!

Itse minä tahdon nyt antautua sinulle, nuori mies, kaikkineni. Itse kietaisen herpoavan käsivarteni sinun kaulaasi, suutelen sinua palavasti... annan sinulle sieluni parhaan ja...

Sinä syleilet jo minua hiljaa. Minä tunnen sen. Elämän ihanin unelma on täyttyvä...

Minä palan... Minun aistini... se huumautunut vaimo minussa... Nyt minä suutelen... syleilen... antaudun kuin unessa sinulle...

"Stefaan!"...

Hän viskautui nuoren miehen kaulaan ja...

"Hoosianna, Daavidin poika!
Kiitetty olkoon..."

Salama oli iskenyt!

"Jehova!... Voi meitä!" Jo parahtaen hän hyppäsi pois syleilystä kuin kauhistunut, kuin kuolemaa pakoon. Synkkänä jupisi hän itseksensä:

"Se oli varoitus... enne... Se laulu..."

Se muistutti häntä siitä, joka on "neitseestä syntyvä", hänen elämänunelmastansa. Hän kauhistui.

"Lea!" lähestyi hämmästynyt Stefaan hellästi.

"Ei... ei!... Ei... ei!" karkoitteli Lea häntä kuin raivostunut.

"Lea!"

"Pois!... Pois... kauas!" kiivastui hän.

Mutta nuori mies paloi, menetti malttinsa. Hän uhmasi:

"Ei... Minä tahdon sinut."

Minä olen janonnut sinua kuin janoon nääntyvä vettä, enkä enää luokse päästyäni käännä!

"Minä sinut *otan!*" uhkasi hän huumautuneena. Lea raivostui, huusi:

"Pois!... Iäksi pois luotani!... Minä vihaan sinua!... Palvelijat!... Väki!... Apua!... Apua!"

Ja hän katsoi lapsuutensa ystävään vihaisesti kuin kyykäärme. Nousi jo hälinä. Väki juoksi paikalle. Hämmästyttiin. Kuiskailtiin. Stefaan seiso kalpeana, Lea itse vapisi. Kuin kaksi kuollutta ruumista olivat he toisillensa nyt.

"Mikä?... Mikä?" hätäili Haagar.

"Ei... ei... ei mitään... ei mitään", koki selviytyvä, vapiseva Lea peitellä.

"Minä vain... minä", tapaili hän, nousi ja hapuili, "minä vain... kaadu in ja... minä... Ei se mitään, Haagar."

Seurasi äänettömyys, synkkä ja epätoivoinen. Vihdoin alkoi vapiseva Lea jo horjua. Vapisevat kädet Haagarin puoleen kohotettuina hän rukoili kyynelsilmin:

"Haagar!... Äitini!... Minua onnetonta!... Ole minulle äiti, Haagar, vielä kerran nyt vain... Ole... oi ole... oi ole!..."

Ja hellä vaimo sulki hänet syliinsä, ja hänet kannettiin huoneeseensa. Ilta oli pimennyt. Hän alkoi jo hiljaa tointua. Vuoteessa puolihoureessa, kuumeisena ja sairaana hän katsoi avonaiseen akkunaan. Muratti repatti siinä akkunassa. Taivaan sinestä heräsivät ne hellät tähdet, joiden hän oli uskonut tänä iltana hänen onnensa näkevän, ja vuoren takaa nouseva lempeä kuu katseli säälien onnetonta neittoa, joka oman onnensa juur'ikään oli sirpaleiksi lyönyt.

XII.

Miksi tämä näin on? Miksi minä, joka mies olen, en siinä voimallinen ole? Miksi sinä, nainen, minulle kaikessa kaikki, se sisin olet?

En minä sitä tiedä, enkä minä sitä tutkia jaksa, eikä minun silmäni siihen syventyä voi...

Sillä arvotonta on ilman häntä kaikki nyt minulle. Kylmä on minulle ilman häntä kulta. Kuollutta on minulle ilman häntä valta, ja kunnia ilman häntä on niinkuin tyhjää minulle...

Siskot ja veljet, isän ja äidin, kaikki minä hänen tähtensä unohtava olen, sillä hänessä yksin minun iloni ja onneni aina ja kaikessa on...

Nytkin, nyt kun hän, nainen, minut hyljännyt on, käännän minä katseeni juuri häneen. Naiseen minä nytkin toivoni asetan...

Hänen luoksensa minä nytkin kotoani pakenen, ja hänen jalkojensa juureen minä nytkin elämäni ja kaikkeni vien...

Ja siksi riennän minä hyljätty nyt Jerusalemin tyttärien luo, ja ihanan samariattaren luo minua mieleni vetää. Kuin korsi ja ruoko minä siis naisen edessä aina ja iäti taipuva olen.

Sillä hänen hellyyttänsä ja rakkauttansa minä alati kaipaen. Ne ovat minulle elämä ja kaikki. Niistä minä juon onneni, kuten pimeä yö juo lampusta valonsa, ja siksi anon minä nöyränä onneani häneltä aina...

Aina. Kuin nöyrä lapsi minä sitä häneltä hartaasti nyt ja iankaikkisesti rukoileva olen...

Täysi, tyyni yö oli jo hengähtänyt maille. Eloton kuu vaelsi kelmeänä, kaartuen laakson ylitse. Rauhalliset tähdet paloivat hiljaa kuten aina, ja vain siellä täällä pisti epäselvästä kuutamovalosta kuin aave näkyviin joku muhkean plataanin tai jylhän, tumman seetrin varjo.

Mutta ei hänen lyöty mielensä nyt niihin kiintynyt.

Äitinsä jättämää suurta perintöä hallitsi hän, Stefaan, jo itse. Hän olikin rikas. Vasta tänä iltana hän sen täysin muisti ja tajusi.

Lähellä puoliyötä hän kolkutti Saulin ovelle. Saul itse avasi, ja Stefaan kysyi lyhyesti:

"Mikä oli sen ihanan samariattaren nimi?... Seebako?"

"Niin."

"Hyvä! Pue itsesi, jos paikalla tahdot Jerusalemiin kanssani lähtä?" ilmoitti Stefaan siihen lyhyesti. Saul hämmästy.

"Mitä?... Yhtäkkiä? Ja yöllä?" oudosteli hän, mutta se ei auttanut.

"Jollet, niin... Ilman sinuakin lähden!"

Ja puoliyön seudussa Stefaanin isä sai poikansa kirjeen. Siinä oli lyhyt jäähyväinen, kiitos kaikesta, anteeksipyyntö ja ilmoitus: "Minä en koskaan enää luoksesi palata voi."

Ja juuri puoliyön hetkellä suhahti ruoska ja kaksi hurjaa ratsua kiidätti ratsastajiaan halki öisen laakson.

Hei vaan! Taakse jää, sinä kotoinen laakso! Edessäni kangastaa Jerusalem ja Samaria ja koko maailma...

Ja sen on määrä täyttää se tyhjyys, joka minun poveeni nyt auennut on.

Mutta sittenkin!

Miksi minua painostaa jo nyt aivan matkan alussa?

En tiedä. Mutta on kuin ei soittelisi hevoseni kavio nyt tietä yhtä keveästi kuin aina ennen...

Niin. En tiedä. Yö vain hengähtelee mykkänä, ja hämärät rotkot hohottavat äänettöminä kuin tahtoen huoahtaa minun sieluuni pimeytensä ja kaikkensa.

Mutta hei vaan. Ei se enää auta!

Saul oli kahdeksan vuotta Stefaania vanhempi, ja hän muisti, kuinka hänkin juuri Stefaanin ikäisenä oli miltei aivan näin lähtenyt silloin kerran Jerusalemiin, hukkunut sen elämään ja keinunut sen virroissa. Aamun sarastaessa he saapuivat erääseen laaksoon, pysähtyivät hevosiensa lepuuttamaan, ja siinä Saul kävi vakavammaksi. Hän alkoi kertoa:

"Näin sitä minäkin silloin muinoin lähdin... Ja tiedätkö miksi?"

Ja vastausta odottamatta hän ilmoitti halveksivasti:

"Naisen tähden!... Rakkauden. Pyh!"

Kiihkeästi oli hänkin silloin rakastanut. Juuri tässä laaksossa oli hänen valittunsa koti, ja se valittu oli ensin ollut hänen ystävänsä, mutta sitten hyljännyt hänet. Hän oli kärsinyt, sortunut entisestä elämästänsä uuteen, tähän nykyiseen: nautintojen, aistien ja ilojen elämään.

"Ja tiedätkö, miksi hän hylkäsi minut?" kysyi hän.

Stefaan pudisti päätänsä kieltävästi, ja silloin Saul selitti morsiamensa äidiltä saaneensa tietää synn. Tyttö oli saanut päähänsä houreen, hullun toivon:

"Aikoi synnyttää Messiaan. Ajatteles!" Saul lausui sen puoli-ivalla.

"Messiaan!" toisti hän vieläkin ivallisemmin ja nauroi halveksivasti.

"Kadotus!" pääsi Stefaanilta, sillä nopea aavistus leimahti hänessä ja valaisi kaiken. Siinäkö siis syy!

"Te kirotut Messias-tarut!" jupisi hän synkkänä. "Te..."

Ja synkkä viha nousi hänessä Messiaasta, Jehovaa ja kaikkia jumalia vastaan.

Te kirotut Messiaat taruinenne! Kostoja häviötä vannon minä nyt teille.

"Tule, Saul, ystäväni!... Jatkamme matkaa!"

Minne? Samapa se! Umpimähkää vain kaikkia jumalia ja jokaista Messias-petturia vastaan.

"Hevosemme ovat levänneet... Tule!"

Mutta Saul oli silloin hetken surullinen. Hän muisti sen nuoren tytön, joka olisi voinut hänen

elämällensä antaa oikean sisällyksen. Hän suri sitä usein salassa, peitti surunsa julkisuudessa iloilla, haki hoivaa mistä sai.

Ja se nuori tyttö? Se oli huomannut pettyneensä ja onnettoman oli se etsinyt ja löytänyt rauhansa Jordanin aalloista.

Ah!

Läheisessä synagogassa ilmoitti torvensoitto rukoushetken tuloa. Soiton kaiku harhaili surullisena autiossa vuoristossa. Uniset paimenet heräsivät vuorilla, puhalsivat torvella laumansa hereille, ja kohta ui kaikki raikkaassa kirkkaudessa ja valossa.

"Mutta mitäpä niistä... suruista!" käänsi Saul äkkiä kaiken. Hevoset olivat taas virkeät. Miehet nousivat satulaan, ja yli vuorien ja laaksojen vei hurja kulku heitä Samariaan, ihanan samariattaren kaupunkiin.

* * * * *

Voi minuakin, minua Leaa, Sakeuksen tytärtä, nyt kun minä yksin olen!

Sillä entisyys on kuollut ja kaikki tuntuu nyt raukeavan illaksi ja yöksi. Kaivoilla on loppunut ilo ja elämä. Väsyneet mettiäiset nukahtavat hiljaa johonkin. Niin äänettöminä nukahtavat minun muinaiset ilonikin, ne mettiäiseni. Kaikki äänet lakastuvat, ja elämässäni alkaa illan hiljainen, iloton ja äänetön rauha.

Useita päiviä oli Lea vuoteen omana sairaana maannut. Hän oli hourinut ja nähnyt kuumeisia unia. Eräänä yönä oli hän nähnyt sen toivomansa Messiaan kuvan unessa. Vielä nytkin ja sitten aina hän muisti sen kuvan lempeät kasvojenpiirteet ja säälivän katseen. Se oli kuumeisen ja sairaalloisen toivon luoma unikuva, mutta se elähdytti häntä hieman.

Nyt hän oli jo toipumassa. Hän liikuksi huoneessa, vaikka olikin vielä heikko. Kaikki tapahtunut oli hänelle kuin akkunasta hyljättyyn huoneeseen kurkistavaa, viimeistä, pian kokonaan riutuvaa surullista iltavaloa. Alussa se aina koski häneen, nosti kyynelleet silmiin, mutta nyt alkoi jo kaikki painua, ja jäljelle jäi vain joku hiljaisen alistumisen rauha.

"Mikä on kuollut, se on kuollut", ajatteli hän. Mitäpä siitä siis enää! Mikä on meiltä iäksi mennyt, sitä me emme enää kaipaa, emme voi takaisin toivoa. Haavat vain arvettuvat, ja kaiken yli levittäytyy eloton ja iloton rauha.

Miksi siis surisin!

Hän puuhaili, koki nostaa pientä ruukkuja, mutta ei jaksanut.

"Ah, näitä minun heikkoja käsiäni!" huokasi hän silloin itseksensä, alistuvasti, kuin käsillensä puhuen. Hän oli paljon muuttunut. Muutamassa päivässä oli kasvoille ilmestynyt uusi sävy, katse oli syventynyt, tullut surullisemmaksi ja alistuvammaksi.

"Te käteni!... Ah, te heikot käteni!" toisteli hän puheluansa, jätti ruukun ja käänsi tiimalasin, että hieta alkaisi vuotaa toisaanne.

Ja niin alkoivat surulliset päivät solua hiljaa, rauhallisina ja ilman toiveita enää. Hän oli tyynikin. Joskus vain hän itki salaa, yksin. Muiden nähden hän aina hymyili.

Ja kerrankin sitten: Rebekka oli häntä tervehtimässä, huomasi hänen silmissänsä itkun jälkiä, heltyi ja kysyi:

"Lea!... Mikä sinun on, ystäväni?"

"Minunko, Rebekka?" hymyili hän surullisesti ja vastasi kokien kaikkea leikiksi panna:

"Ne ovat vain nämä minun silmäni... Ne oikuttelevat lapset!" lisäsi hän samaa surullista hymyä hymähtäen.

Ne ne vain joskus kyyneltyvät. Älä siis turhasta huolestu, Rebekka, älä minun tähteni sure, sillä minä itse olen onnellinen ja tyyni.

Ne meidän silmämme ne vain, me ihmispoloiset!

Nyt oli isä sairastunut lopullisesti. Ei hän voinut vuoteesta nousta, ja yötä päivää hoiti häntä Lea. Hänellä oli sanomaton tarve ja halu jakaa hellyyttä, ja kun se oli poissa, jolle hän sitä olisi voinut jakaa,

etsi hän sitä hartaammin sen tunteen tyydytystä osoittamalla hellyyttä isäänsä kohtaan.

"Katso, isäni", puhui hän hänelle, "minä tahtoisin olla sinulle enemmän kuin tytär nyt. Sinua hoiteleva äiti minä tahtoisin olla oman ilonikin tähden..."

Ja sairas isä puristi silloin hänen kättänsä kiitollisena, katsoi häneen hellästi, surullisena, ja pyysi:

"Lue minulle, lapseni, joku Daavidin psalmi!"

"Riemuiten, isä!" Ja hän luki:

"Herra, minun autuuteni Jumala. Minä huudan päivällä ja yöllä Sinun edessäsi.

"Anna minun rukoukseni Sinun eteesi tulla! Kallista korvasi minun huutoni puoleen!

"Sillä minun sieluni on surkeutta täynnä, ja minun elämäni on liki helvettiä jo.

"Minä makaan hyljättynä kuolleitten seassa, niinkuin haavoitetut, jotka haudoissa makaavat ja joita et Sinä enää muista."

Mikä ahdistus! Mikä ihmiselämän mitättömyys!

"Niin me, tyttäreni, olemme kaikki Herran, meidän Jumalamme edessä", todisti alistuva isä varmasti. Mutta sitten kääntyi lehti ja tuli lohdutusta:

"Sinä viet minut virvoittavalle vedelle... Sinä ravitset minut... Et Sinä hylkää minun sieluani helvetissä... etkä salli Sinun pyhäsi turmelusta nähdä."

Miten luottavaa! Miten turvallista!

"Hän on hyvä, tyttäreni!" todisti isä heikolla äänellensä ja lisäsi:

"Usko Häneen! Riipu alati Hänessä, Lea!"

* * * * *

Tuuhean tammen alla lapset leikkivät uhria. Vuoristossa haikaili puoliosostansa eksynyt iso lintu, ja viinikuurnan sotkijat lauloivat loitompana, vaatteet viinistä punaisina.

Usein olivat he jo näinä päivinä näin tynesti puhuneet. Leaa ne puheet rauhoittivat. Hänen mielensä muuttui yhä alistuvammaksi, kuuntelevammaksi. Hän mietiksi ja punnitsi isänsä sanoja.

Mutta kerran hän sitten äkkiä meni tavallaan omaan asiaansa. Kun lapsi isältänsä hän kysyi:

"Isä! Sinä et ole paljon puhunut siitä luvatussa Messiaasta... Niin että milloin uskot Hänen tulevan?"

Isä mietti.

"Kuule, Lea", alkoi hän. "Me emme hetkeä tiedä, mutta uskon yhden: jos hän tulee, niin voi meitä Israelin kansaa!"

"I-isä!"

Se huudahdus oli kuin avuttoman lapsen hätäinen rukous: Isä, sääli minua! Älä ota pois toivoa minulta! Mutta isä yski, kokosi voimansa ja tynnenä jatkoi:

"Kun toivo täyttyy, niin tyhjyys jää sijalle. Sillä... Ah minun rintaani ja yskimistäni!... Sillä..."

Miten vaikeaa, tuskin jaksan huokua!

"Sillä toteutunut toivo ja täyttynyt onni on arvoton aina, ja jo-jos..." tapaili hän, "jos, tyttäreni, meiltä toivo riistetään... vaikkapa niin, että täytetään se, niin me... me, lapseni, jäämme köyhiä... si-sillä... sillä toivo on enemmän kuin sen toivon täyttyminen meille."

Sillä toivo yksin meille on rikkautta. Niin hän selitti. Se rohkaisee työhön, antaa elämänvoimaa, luottamusta, intoa. Kun se täyttyy, häviää meiltä voimanlähde ja me olemme köyhiä, sillä kellepää täyttynyt toivo on minkään arvoinen ollut.

Vaiettiin. Isä huohotti puhumisesta väsyneenä.

Ah minua! On kuin taas kuumenisivat sormeni ja heräisi jo kerran väsynyt suru.

"Niin, lapseni... Jehovan suoma paratiisi ei ollut esi-isällemme onneksi... Hänkin, Jehova, oli erehtynyt

siinä", koki heikko isä jatkaa, huohotti ja taas lisäsi:

"Niin voi Hän siis erehtyä siinäkin, jos..."

Jos lähettää meille Messiaan.

Minä sotkeudun taas yöhöni ja sumuihini, minä Israelin onneton tytär. Ohimoissani lyö jo heikosti. Tuntuu, kuin tahtoisu isä puheillansa sammuttaa minussa viimeiset kipinät, minun kaikkeni: riistää uskoni siihen, jota toivon. Se toivo toki vielä virkistää ja pitää elossa minua.

Vaiettiin. Isän rinta kohoili vaivalloisesti, ja silmissä kajasti kuin pian sammuva katse.

"En minä ymmärrä, isä."

Sinun puhettasi, isä, en käsitä. Hän lausui sen niin surullisen mieltävästi. Isäkin näytti vaipuneen mietteisiinsä. Kun yksin puhellen hän selitteli nyt heikosti:

"Meille... meille Israelin kansalle, lapseni, on näin hyvä... näin", jatkoi hän yksitoikkoisesti, heikosti, "että meillä on Jehova, joka ei ole muiden kansojen jumala. Se eroittaa meidät muista ... Se... se estää meidät niihin sekaantumasta, hukumasta..."

Yskiminen keskeytti taaskin puheen. Ääni oli heikko, ja sammuva katse oli kiintynyt johonkin ylös.

"Jos se luvattu Messias tulisi... jos Hän olisi kaikkien kansojen Herra, niin..."

Niin me joutuisimme yhdeksi perheeksi kaikki. Meidän kansamme hukkuisi siihen perheeseen.

"Ei, Lea!" lausui hän päättävästi, ikäänkuin saaden voimaa, ja todisti lujasti:

"Jehova on minulle kylliksi. Hän riittää minulle. Hän suojelkoon sinuakin nyt ja aina, ja Hänen olkoon kunnia ja valta iankaikkisesti. Amen."

Miten lujaa se puhe oli! Hän lepäsi rauhallisena, ja hänen luja uskonsa oli tervettä kuin harmaa vuori, johon ei ajan hammas pysty ja jota ei myrsky, ei mikään järkytä, ei koskaan sijoiltansa siirtää voi.

Mykkä äänettömyys. Eivät laulaneet enää viinikuurnan sotkijatkaan, ja tuuhean tammen alla oli autiota, sillä poistuneet olivat sieltä uhria leikkivät lapset.

Minä seison sumuihini sotkeutuneena, tuijotan ja hapuilen katseella jotakin. On tyhjää, kuin iltä. Äänet lakkaavat. Ainoastaan vanha spitaalinen Simeon laahustaa tietä pitkin. Nyt hän istahtaa jo äskeisen puun alle ja...

Ei mitään muuta. Toivo ja unelma alkoi järkkyyä. Isän puheet vaikuttivat nyt tehoisasti kuin ratkova veitsi, joka ompeleita auki leikkaa, ja hänen sieluunsa alkoi sen järkkyvän sijalle levitä mykkä autius ja iloton tyhjyys, tyhjyys, jossa ei kuulunut ystävän ääntä, autius, jossa vain kädet hiljaa raukesivat ja ystävän muisto kuin joku kylmä ja kaukainen kuoleman kello yöpimeydessä hiljaa ja harvakseen läppäillen soi.

Vain siellä etäällä... siellä. Ja kaukana vuoristossa haihatteli hätäytyneenä vielä se iso lintu, joka oli eksynyt puolisostansa, ja vielä loitompana hukkuivat vuoriston ääriiviivat hiljaa taivaan uinuvaan, haihtuvaan sineen.

XIII.

Meillä oli pieni ryytimaa ja ihana yrttitarha. Yhdessä me siinä olimme, ja meillä oli hiljainen rauha ja ainainen äänetön ilo...

Se yrttitarhamme oli niinkuin erämaan rauhaisa keidas. Linnut siinä ihanasti lauloivat, ja iloinen lähde puheli kuin leikkivä lapsi...

Ja siksi...

Siksi oli siellä onnemme niinkuin alati kirkas, hiljainen ja kaunis ehtootähti, joka ei sammu, ei puhu, vaan ennustaa vain äänetönnä ihanaa unta ja rauhaisaa ja hellää yötä armaan luona ja hänen

sylissään...

Ah niin...

Ah! Sillä minä karkoitin sinut, sinä ikävöityni, ja sinun hellyytesi minä luotani pois työnsin...

Ja siksi on nyt keitaani autio. Ei siellä lähde iloitse. Ei siellä mitään minulle ole, ja minun hellyydelleni ei ole muuta kuin hieta...

Minua onnetonta Leaa!

Vaan jos sinä ystävä vielä palata voisit! Jospa sinä jaksaisit anteeksi antaa ja unohtaa, niin...

Mutta ei. Et sinä voi. Mennyt on siis kaikki minulta. Niin ovat kaikki lähteneet kuin muuttavat linnut, jotka eivät koskaan palata voi...

Voi minua siis! Sillä minun sieluni janoaa sinun hellyyttäsi, ystävä, kuten janoaa kastetta Arabian kuiva, autio maa.

Mutta isä vain yhä heikkoni. Hänen sumeissa silmissään kuvastui jo kuoleman läheinen, lempeä tulo.

* * * * *

Eräällä Samarian vuoren kukkulalla oli juuri vietetty Baalin uhrijuhlaa, ja Saul ja Stefaan olivat poikenneet sinne. He olivat viipyneet juhlassa pari päivää. Tanssivat uhrineidot olivat saaneet heiltä rikkaat lahjat ja avanneet heille maailmansa, sen salaisen maailman, jossa on ainoastaan viini ja yö vuoteinensa ja salaisine iloinensa. Ei se Stefaania ollut alussa viehättänyt, mutta sitten...

Niin, sitten oli alkanut hieno voima vetää ja virta viedä. Hän oli palava. Hän oli janoinen. Sama se mitä hän nyt juodaksensa sai, kun jano poltti eikä oikeaa vettä ollut.

"Sinä totut jo tähän!" iloitsi Saul hänen puolestansa. "Sinä löydät ilon ja rauhan tästä, Stefaan. Tämä on vain uutta ja parempaa viiniä."

Ehkä. Ken tietää. He ratsastivat nyt edelleen. Sen ihanan samariattaren kaupunkia kohti he palavina samoilivat nyt. Mutta yö yllätti.

Vuoristossa kiljuivat jalopeurat, ja hevoset tulivat vauhoiksi. Kerrottiin myös ryöväreitä olevan liikkeellä, ja siksi päättivät he yöpyä laaksoon.

Se maja, johon he yöpyivät, ei ollut varakkaan koti, ei liioin kurjakaan se ollut. Isäntä itse, vanhahko Simeon, nukkui juovuksissa, kuorsasi ja örisi karkeasti.

"Nouse! Vieraita!... Nouse, Simeon!" herätteli vanha vaimo häntä. Ukko heräsikin, kohotti partaisen, pörröisen päänsä, katsoen kuin villi, älytön metsäläinen, ja alkoi kurkkuansa selvitellen syljeksiä ja kakistella.

"Rauha teille Jehovassa!" tervehti hän vihdoinkin ja irvisti suunsa niin leveäksi, että tuuheasta parrasta paistoivat hammasrivit aivan leukaperiä myöten.

"E-ee, veljet!... Je-ehovan rauha teille!" toisteli hän puoli-juopuneena vielä, ja majaan kokoontunut väki katseli vieraita epäluuloisesti.

"Ja te, väki!" irvisti hän niillekin. "Teillekin Jehovan, meidän Herramme rauha!... Ö-rhöö!" röyhtäisi hän lopuksi karkeasti.

"Ja sinulle viisaus Häneltä!" äänsi siihen joku, nähtävästi pistää tahtoen. Mutta ei hän huomannut sitä. Vieraiden puoleen taas kääntyen tiedusti hän heiltä, mistä he tulivat.

"Baalin juhliilta."

Saul vastasi sen ymseästi tiuskaisten, aivan kuin ukolle kiusaa tehdäksensä.

"Baalin juhliilta!" kauhistui Simeon, sillä hän oli synagogan palvelija.
"Baalin juhliilta, te pakanat!" Väki näytti liikahtavan.

"Ja minun majaani, te Israelin viholliset!" jatkoi hän kauhisteluansa, ja hänen irvistävästä suustansa paistoivat nyt hammasrivit kuin pedon kidasta.

"Ulos, te pakanoiden penikat!"

"Ei hätäillä!" uhkaili Saul.

Syntyi hälinä, torailu ja riita.

"Vaimo! Hae pappi tänne! E-eh!" huusi raivostunut Simeon. "E-eeh, te tomu ja koirat Jehovamme jalkojen alla!"

"Jehovan!" tarttui nyt jo Stefaan halveksivasti. "Mikä se moinen otus on?... Jehova!"

Se tuntui monesta jo kauhealta. Että vielä Israelin miehet niin... Riita kiihtyi, väiteltiin ja torailtiin. Yhtenä joukkona uhkailivat he jo Jumalan rangaistuksella.

"Hän on rankaiseva!... Maahan Hän on lyövä teidät!" jyrisi Simeon. Eräs vaimo tarttui nyt:

"Ja Hän, joka tulee... Joka on neitseestä syntyvä... Messias!" uhkaili se jo Messiaankin rangaistuksella.

"Suus kiinni, akka!" raivostui hänelle Stefaan jatkaen pilkkaansa:

"Neitseestä syntyvä!... Mitä varten siinä neitsyt tarvitaan, kun kerran ilman miestäkin maailmaan pääsee?"

"Ja miksi ei yksistään miehestä?" kivahti Saul.

Ne vain murisivat vihasta, mutta eivät vastanneet. Pilkaton äänsi silloin Stefaan:

"Jehovalle on helppo siten tehdä ihmetyö... Sillä katso, miten usein neitseet synnyttävät — äpäriä."

"Te pilkkaajat!... Pty-hyi!"

"Te pyhän häpäisijät!"

Väki kävi uhkaavaksi. Vaimot sähisivät ja riitelivät. Jo kohoteltiin nyrkkejä, mutta:

"Ei pelätä!"

Pappikin saapui ja alkoi nuhdella.

"Jehovan nimeen käsken minä teitä!" koveni se.

"Suus kiinni, sinä olemattomalle vaakkuja!... Jehovan!... Onpas pelätti!"

Vihdoin kiihtyi riita äärimmilleen. Väki aikoi jo käsiksi käydä, mutta saapui pakanoiden karavaani. Sen joukko asettui ahdistettujen matkustajien puolelle, ja yleisen melun ja huudon yhä vain yltyessä poistuivat Saul ja Stefaan liittyen pakanoiden joukkoon, joka yötä myöten jatkoi matkaa määräänsä kohti.

Oli jo lähellä puoliyötä. Karavaani leiriytyi nuotiotulille. Siinä ystäväystyivät Saul ja Stefaan pakanoihin, ja yhdessä he siinä pilkkasivat aivan kuin kilvan sekä pakanoiden että Israelin jumalia.

"Sillä emme me niitä tarvitse... Emme me ole koskaan niiltä apua saaneet!" Niin todistivat pakanatkin jumalistansa. Kyllästyneet he niihin jo olivat. Eivät he enää halunneet niitä hartioillansa taakkana kantaa.

Me leluhimme vuoroin kyllästyvät ja vuoroin niitä ikävöivät lapset! — Ympärillä humisi yön pimeys. Jossain huuteli yövartija hetkien kulkua ilmoitellen, ja erään kalliosärmän takaa pilkahti nyt alhaalla vuorien takana kieriksivän kuun kirkas reuna. Se laajeni hitaasti. Kohta hohti kuu kokonaisuutena, kieri kapean vuori-raon yli, valaisten heittämällensä kirkkaalla kuutamajuovalla palmujen yksinäiset latvat, ja vetäytyi sitten hiljaa raon toisen kalliosärmän taa.

Mutta jo sarasti aamu. Matalahkon vuorikeilan huippu leikkasi varjonsa hiljaa punertavaan aamuruskotaustaan. Valo alkoi levitä tasaisesti. Jo pistivät näkyviin plataanien ja seetrien jylhät latvat ja sypressien suipot pylväät, sitten hoikat viikunapuut, ja kohta koko aamuraukas metsä soi ihanassa aamuvalossa... Kuului jo työhön lähtevien peltomiesten puhelu, ja jättäen leirinsä lähti karavaani yksitoikkoisena juovana jonottamaan määräänsä kohti.

Ei sitä tiennyt, mikä siinä ihanassa samariattaressa hurmasi ja veti. Hänen kuvansa vain painui silmään pehmeänä, ihanana, puhtaana ja herkullisena. Se kosketti siellä hienoimpia hermoja niin lempeästi ja hellävaroen, kuin olisi arkaillut herättää ne hereille, viemään jotain viatonta salaista

käskyä ja tietoa johonkin.

Nyt puuhaili hän huoneessansa yksin. Upea se huone oli ja herkullinen ja ihana kuten hän itsekin. Jokainen vaatteen laskos hyväili silmiä pehmeästi. Ei mikään särkenyt sitä kuvaa, joka hänestä silmään levollisesti painui. Ei mikään häirinyt sitä sanatonta ääntä, jolla hänen kuvansa ja katseensa hellimmille hermoille sielussa puhui, eikä mistään kuulunut sinne maailman rauhaton melu.

Mutta se, joka hänet näki, hän...

Niin: En minä voi sinun huoneessasi ja sinun luonasi... ilman sinua olla, sinä ihana vaimo!

Mutta nyt oli hänen olennossaan jotain uutta, jotakin, jota ei ymmärtää voinut. Rauhallisesti hän liikuskeili, antoi katseensa levähtää uutimien laskoksissa ja puheli yksin:

"Niin... Olkoot ne kaikki edelleenkin niin."

Hän näytti muuttuvan hieman surulliseksi, mielti, mutta lisäsi sitten:

"Todistakoot ne vain minulle alati sitä... sitä, mikä *oli*!"

Sillä hän tiesi, että nyt ei sitä tule olemaan enää.

Kaksi ratsastajaa saapui silloin. Ovelle kolkutettiin, ja huoneeseen astuivat Stefaan ja Saul.

"Rauha Mestarissa!" tervehti heitä Seeba rauhallisena.

"Ja sinulle maailma ja kaikkinemme me!" oli vihjaava vastaus. Seeba ymmärsi sen. Hän aavistikin jo ilman vihjausta, mitä varten he olivat tulleet.

"Me sinua etsimme, sinä ihanin naisista!"

Sinua, sinä korvaus menetetystä, sinua, sinä...

Niin, ystäväni Saul! Et sinä puheillasi minua pettänyt! Parhaimman luo sinä polkuni johdit, ja minä kiitän sinua...

"Seeba!"

Mutta ei se hänelle pahastunut. Hymyili vain hellästi, mutta surullisesti, säälivästi.

"Minua etsitte!" alkoi hän sitten verkkaan, katse säälivänä, kuin lapselle puhuen.

"Sinua ainoaa!"

Mutta silloin tarttui Seeba hienosti Stefaanin käteen, vei hänet akkunan luo ja puhui:

"Nuori ystäväni Mestarissa!... Tulet myöhään... Ei... ei", korjasi hän äkkiä. "Tulit... et tullut liika *aikaiseen*."

Stefaan oli kuin lumottu. Ihana nainen seiso i kuin kuva, piti häntä hellästi kädestä kiinni, puhui edelleenkin lempeästi, hieman surullisesti, mutta sielussa suuri rauha. Kuten äiti lapselle hän kertoi:

"Katso, ystäväni..."

Minä en ymmärrä. Minä masennun. Minun vereni lakkaa kuohumasta. Sillä *tämä* ääni voittaa minut ja minä olen kuin lapsi ja...

"Ystäväni", jatkoi Seeba asiaansa. "Minä..."

Hän ikäänkuin muisteli:

"Minä menin äsken kaivolle, ja siellä istui Messias... Miksi vavahdat, ystäväni?... Istui Messias ja sanoi, kuinka monta miestä minulla on ollut, ja Hän puhdisti minut."

Stefaan aikoi irroittaa kätensä hänen kädestänsä.

"Ei, ystävä! Älä pelkää, sillä minä olen kuin äiti sinulle", esti häntä Seeba. "Minun suuren rauhani minä tahdon antaa sinulle." Ja osoittaen tietä puhui hän:

"Sinä näet tuon tien. Mene sitä myöten! Seuraa Hänen jälkiänsä, kysy kylistä ja kaupungeista, ja kun löydät, niin Hän puhdistaa sinut, niin ettet enää koskaan etsi sitä, mitä nyt luotani hakemaan tulit."

Vaiettiin. Kaikki äänet, kaikki maailman ilot, kaikki salaiset himot ja ihanat, hiljaa hiiviskelevät halut

tuntuivat nyt loppuvan ja vaikenevan. Edessä oli vain ihanan naisen outo kuva ja Jerusalemiin päin häipyvä etäinen taivaanranta.

Minä menehdyn.

Mutta Seeba nosti ihanat kätensä siunaukseen ja siunasi hellästi, rauhallisesti:

"Hänen rauhansa ja siunauksensa vuotakoot, ystäväni, ylitsesi aina!"

Eikä mikään hänessä ja hänen äänesssänsä nytkään särkenyt sitä kuvaa, jonka hän sieluun loi. Ei mikään häirinnyt sitä hienoa, jolla hän silmää kosketti aina. Ja kuitenkin hän nyt kosketti niin toisin...

Hän taltutti katseellansa kaiken sen, joka hellyydestä heräsi. Hän taltutti sen kuten äiti katseellansa haihduttaa huolet ja itkut lapsensa mielestä ja katsoo sinne silmistänsä levon ja rauhan.

Hän oli "Samaritan vaimo". Masentuneina seisoivat nuoret miehet. Ja kuin harmaat varjot he poistuivat huoneesta, josta olivat luulleet löytävänsä maallisen taivaan riemuinensa, kaikkienensa mitä lempi siinä antaa voi.

* * * * *

Siispä: Voi minua!

Sillä taas olet sinä "Messias" minun suonieni juoksulle salvan pannut, ja minun orvot haluni olet sinä tomuksi lyönyt!

Lintu löytää ilonsa ja pääskynen pesänsä, mutta minä en mitään löydä.
Sillä minne minä tulenkin, olet sinä kaiken jo vienyt...

Kaiken... kaiken. Ja koko maailma on siis minulle kuin autio vedenranta, jossa kaislat kuivuvat, muinoin niin iloisesti loiskivat ja leikkivät aallot äänettömiksi jo uupuvat ja kaikki taukoaa ja lakkaa...

Siispä:

Siispä olen minä nostava peitseni sinua vastaan. Sinua olematonta Jehovaa ja sinun Messias-taruasi ja kaikkea petosta vastaan. Minä olen paljastava ja maahan polkeva teidät...

Sinutkin, sinä nykyinen "Messias"... Kuinkahan mones sillä nimellä
Israeliin ilmestynyt petturi lienetkin jo!

Siispä, ratsuni! Kiidä! Jouduta minua! Kaikkia Messiaita ja jumalia tuhoamaan tahdon minä joutua nyt!

Ja ratsu riensi. He olivatkin jo Jerusalemin lähimailla. Tienvieressä, siinä vesipaikan luona, kerjäsivät repaleiset sokeat almua. Jeesuksen kiroama kuivunut viikunapuu haparoi kuivilla, lehdettömillä oksillansa poudan kuivaamaa ilmaa, ja sen juurella istui joukko spitaalisia avuttomina, surkeina, apua odottaen. Ohi vaelsi raskaita taakkoja kantavien savenvalajien pitkä, repaleinen jono, mekot savisina, ja hieman loitompana liitelivät petolinnut vaanien tienviereen uupuneena kuolleen kuormakamelin haaskaa.

XIV.

Oikein sinä silloin puhuit, ystäväni Stefaan!

Sillä nyt on laakso tyhjä. Enemmänkin: Kotinikin tyhjenee. Ovet joutuvat lukittaviksi. Minä olen yksin, ja minua ympäröi suuri häviön rauha.

Hänen isänsä näet oli kuollut. Ei hänellä nyt ollut enää muuta kuin Haagar maailmassa. Sitä hän joskus hiljaa vaikertelikin Haagarille.

"Ainoastaan sinä minulla enää olet."

Mikä orpous!

Ja yhä hellemmät siteet kutoutuivat heidän välillensä. Enkä minä enää itkekään nyt. Kyynelittä ja

alistuen minä suren. Yksin kannan minä murheitani ja katselen autiota laaksoa, jossa ei iloa, ei elämää minulle enää ole.

Ja silloin...

Niin. Kuolleet alkavat nousta nyt jo väkisinkin haudoistansa. Mieleeni muistuu yhä useammin Stefaan. Miten toisin olisikaan voinut olla! Ennallansa hyppisivät sadepurot ja hymyilisivät viinimaat siellä vuoririnteillensä. Ja...

Mutta ei! Kuollut se kai on, mikä on kuollut ja jonka hauta on umpeen luotu. Etäällä sinä olet, ystäväni, etkä sinä luokseni palata tahdo, ja vanhat tutut tammet ja öljypuut vain katsovat mykkinä minuun.

Nyt oli Rebekka hänen luonansa. Se sääli häntä kuin siskoansa. Hänen tukkaansa se nyt hyväillen silitteli ja lohduttelevin äänin jostain puheli.

"Niin", tarttui silloin äkkiä Lea. "Oletko sinä onnellinen, Rebekka?"

"Minäkö?"

Mitä minä vastaisin? Herättäisikö kenties onneni kaipuuta ja surua hänessä?

"Oletko?"

"Niin... En minä onnetonkaan ole... Sillä, katso..."

Ja vähitellen alkoi puhe mennä vapaammin, ja povi avautui ja kertoi avoimemmin.

"Sillä katso, Lea... Ehkä se on niin", tapaili hän, "ehkä... tai varmaankin niin, että vasta se..."

Ei hän olisi tahtonut sitä suoraan sanoa, sitä lasta...

"... se, jonka me rakkautemme palkaksi miehestämme saamme"... se... no, lapsi... meidät vasta jalostaa...

Ne äidin tehtävät. Vasta niissä me jalostumme, saamme kaikkemme, mitä kaipaamme. Hän muuttui sitä selittäessään mieltäväksi, vakavaksi. Vaiettiinkin jo hieman.

"Mutta sittenkin", lisäsi Rebekka. "Niin..."

Taas teki mieli vaieta. Silmäkulmaan vetäytyi mieltävä vaimonilme. Kai se oli vakavaa.

"Mitä 'niin', Rebekka?"

"Niin!" ja hän lopetti ilmoittaen varmasti:

"Meihin ilmestyy miehemme ja hellyyden kaipuu itsestään... ajoittain..."

Sittenkin kun jo olemme siihen väsähtäneet. Se ilmestyy kuin linnulle halu lähteä taas ja taas pohjolaan pesimään.

"Niin, Lea... Ilman miestä me olemme kuin ajatuksettomat sanat."

Meissä olisi tyhjää ja autiota, kuten on vainiolla, jossa ei enää kuhilasta ole.

Seurasi vaitiolo. Puhe herätti Leassa taaskin sen hellyydenkaipuun, josta Rebekka oli puhunut. Kenelle hyvänsä olisi hänen pitänyt saada olla hellä, vaikka itsensä vuoksi. Samapa se, vaikka ilman vastalempää. Hän oli surullinen.

Ja sitten hän äkkiä astui Rebekan luo, syleili häntä, silitteli hänen tukkaansa ja hymyillen puheli hänelle surullisesti:

"Niin, Rebekka!... Ehkä se on niin..."

Ehkä on meissä se puhumasi kaipuu... se kaipuu, joka meille sitten kuitenkin tuskaa, ehkä enemmän tuskaa kuin onnea, tai molempia sekaisin, tuo.

"Niin... Ehkä... Ehkä sittenkin, ystävä, niin!"

Vaiettiin. Hämähäkki kutoi verkkoonsa, ja majansa edessä, palmun juurella, seisoi miehensä hylkäämä Samuelin vaimo. Hän seisoi kuin kuva, värikäs puku laskoksilla, kyyneleet silmissä. Hellästi hän puristi pientä lastaan rintaansa vasten, antoi kyyneliensä vuotaa sen kasvoille ja oli onneton ja

onnellinen samalla kertaa.

* * * * *

Niin se on, kuin sinä, ystäväni Rebekka, puhuit: ilman ystävääni minä olen yksin.

Päivä seestyy ja sumenee. Yöllä vuoroittelee kirkkaana kimaltava kuutamoinen ja äänetön, painava pimeys, mutta ei minun elämässäni kirkkauden ja pimeän vaihtelua enää koskaan ole...

Niin, Rebekka. Taivaalla ajelehtavat vuoroin kepeät, iloiset poutapilvet, vuoroin raskaat sadepilvet, mutta ei minun elämässäni mitään vuoroittelua ole, sillä se minun ystävätön elämäni on kuollut ja paareille pantu...

Se elämäni on vainaja minulle, ja minun iloton onneni on kuin orpo ja turvaton kaarneenpoika, jonka emo on ammuttu ja siskot pudonneet pesästä pois...

Pois... pois on kaikki mennyt, sillä ilman ystävää on minun elämäni kuin yön ainaiseen pimeyteen yksin eksynyt lintu, jonka sieluun huoahtelee vain hajanainen, mykkä ja iloton yö ja jolle ei kuulu, ei kajasta muuta kuin pesään ainiaaksi yksin jääneiden poikasien avuton uikutus...

Ah Herra!...

Ah Herra! Sillä turhaan minä Sinun psaltariasiasi luen. Ei se voi lohduttaa minua...

Ei voi. Sillä Sinä ja Sinun psaltarisasi olette paljon, vaan ette kaikkea minulle. Te lohdutatte minussa ainoastaan ihmisen, mutta jätätte osattomaksi vaimon minussa...

Ja siksi, Herra...

Miten surullinen minä taas tänäänkin olen! Miten autiota ja yksinäistä täällä laaksossa on kaikki minulle! Väkisinkin herää taas mielessä se jo sadasti ja taas sadasti ennenkin herännyt arka ajatus: Mitähän?

"Mitähän jos minä sittenkin Jerusalemiin lähden ja sinut, ystäväni Stefaan, sieltä etsin!"...

Väkisinkin jää ajatus siihen mietteeseen levähtämään, ja surullisena katson minä sitä miettiessäni laaksoon. Siellä on tyhjää. Autioilla vainioilla ei aaltoile vilja. Kaivoilta ei kuulu iloa, ei eloa, ja tietä pitkin vaeltava hidas joukko, ruumista paareilla kantaen.

* * * * *

Niin yksinäistä!

Tänään minua taas painostaa tavallista raskaammin. Koetan haihduttaa painajaisiani puuhailuilla, mutta en vain tahdo siitä vapaaksi päästä.

Iltakin jo lähestyy. On niin hiljaista...

Koetan katsoa laaksoon. Siellä... tuolla töröttää kuin aave se kuivunut iso öljypuu, kuivat oksat sikin-sokin harallansa. Sen juurella kertovat Samuelin tappaneen hurskaan veljensä Hasaelin ja... Kai se senvuoksi kuivui...

Huh!... On kuin puistattaisi!... Minä pelkään avata isäni kuolinhuoneen ovea ja... Ah! Siellä taas hämähäkki verkkoansa kutoo!... Miten onttoina sen silmät katsovat! Minä pelkään yksinäni olla...

Aurinko olikin jo painunut vuorten taa, ja laaksoon oli jäänyt vain autio, kuoleutuva kajastevalo. Hän ei voinut nyt jäädä yksin huoneeseensa, vaan meni toimissansa puuhailevan Haagarin luo, katsoi häneen surullisesti ja kysyi äkkiä, kuin arkana, hitaasti anoen:

"Haagar! Rakastatko sinä minua?"

"Lapseni!" levitti Haagar hänelle sylinsä kuin äiti. Mutta Lea sulki hänen levitettyt kätensä, hänen odottavan syleilynsä, syleili itse häntä, katsoi kuin rukoillen silmiin ja anoi:

"Jos rakastat, niin ole minulle oma äiti!... Älä koskaan jätä minua yksin ja..."

Hän pysähtyi siinä, aikoi jättää sanomatta.

"Ja mitä? Sano loppuun, kulta!"

Lea mietti. Sanoi hän toki hitaasti, hiljaa ääntäen, kuin arkana anoen:

"Ja... jos sinä voisit sanoa, mitä tehdä pitää."

Pää painui alakuloisena alas Haagarin rintaan nojaten, ja katse vajosi maahan surullisena. Mutta Haagar iloitsi. Juuri tätä hän oli odottanut.

"Tule, ystävä!" veti hän häntä akkunan ääreen, osoitti Jerusalemiin vievää tietä ja kysyi:

"Näetkö tuon tien!"

Lea arvasi tarkoituksen ja huokasi.

"Älä huokaa! Lähde! Nouda hänet takaisin, lapsi!"

Ei hän vastannut, katsoi vain, ja mieleen nousi taas se kaipuu. Haagar jatkoi:

"Nääs... Ei se mitään ole!... Sinä löydät hänet... Nääs metsäkanatkin..."

Nekin eksyvät joskus toisistansa, puoliso puolisosta. Mutta ne löytävät toisensa taas.

"Usko se, Lea!" vakuutti hän lisäten:

"Usko! Sillä rakkauden voima on suuri, ja se antaa palkaksi sinulle paljon..."

Ja hän hyväili ja hyvitteli, puhui ja suostutteli. Hän rohkaisi ja selitti, miten paljon voi vaimon, juuri vaimon rakkaus. Se on luotu suureksi, se vaimon rakkaus, sillä sen turviin on uskottu kaikkein paras ja suojattomin: lapset, ne avuttomat, miehen onni, perhe, kaikki. Kaikkea pitää koossa naisen rakkaus, tunne, joka on uskottu naisen poveen.

"Luota sen voimaan, ja sinä et väsy... Sinä et väsy... Sinä kestät ja sinä voitat, tyttäreni!"

Niin, niin! Ja siellä, minne he katsoivat, siellä Jerusalemin puolella kajasti lempeä iltarusko ja punasi sitä puolta maailmaa, jonne nyt katse niin kaipaavana kääntyi.

Ja kun yö tuli, kun hän taas oli yksin ja tyyny alkoi kastua kyynelistä, ei hän voinut enää pidättäytyä. Hän nousi, katsoi sinne Jerusalemiin päin ja lausui päättävästi:

"Niin... Minä lähden! Minä tulen, ystäväni, noudan sinut, anon anteeksi, avaan sinulle sylini ja sanon sinulle: Tule, ystävä, tule, sillä minä olen sinun!"

Kointähti tuikahtikin silloin jo vuorikeilan takaa näkyviin. Se vilkutti kirkkaana, kuin olisi tuonut viestiä siitä maailmasta, joka nyt veti mieltä ja joka häämöitti niin etäältä ja niin monien hellien ja surullisiksi haaltuneiden muistojen takaa.

Mutta aikaisin aamulla alkoivat palvelijat valmistaa häntä matkalle. Kamelit, nopeat Midianin kamelit, seisoivat jo aamutiimalla satuloituina. Stefaanin vanha palvelija, Ruuben, odotti jo, valmiina saattamaan häntä. Kamelit polvistuivat, ottivat nöyrinä hänet selkäänsä, ja Haagarin siunauksien yhä vain kuuluessa alkoi keinutteleva kulku Jerusalemiä kohti.

Niin, nyt on minussa nöyrytyvä tahto, ja vaimon-voima on nouseva ylpeänä valtaistuimellensa minussa, sillä niin sen täytyy olla, enkä minä sille mitään voi.

Laitumilla nousivat karjat rauhallisina makuultansa, ja yksinäisen synagogansa edessä seisoivat hiljaisen aamuaurion väreilevä vanha pappi Aaron, kädet hartaaseen rukoukseen taivasta kohti kohotettuina.

XV.

Ei!

Ette te liene minua varten luodut, te Jerusalemin ilot! Sitä mietti Stefaan usein itseksensä.

Kauniina te ilmestytte iltaisin, te ilot. Niin te uitte yöstä esille kuin ihanat linnut ruohokosta, mutta niin te myös häviätte, kuin häviää uni ja aamuinen hämärä.

Ja siis, te ihanat Jerusalemin tyttäret...

En minä sitä sanoa voi... Te vain ilmestytte minulle hetkinäni kuin uni, ja yö vain tulee ja tarjoaa hymyillen armautta ja hellyyttä, ja se menee ja vie teidätkin, ja jäljelle jää köyhyys ja tyhjyys, jossa minä kaipaen sitä, mitä kotilaakso olisi minulle antanut, jos...

Niin: *Jos!*... Mutta mitä niistä, menneistä. Pois virranneita vesiä ne ovat jo... Lea ja kaikki. Umpeen arvettavia haavoja ne jo ovat... ainakin pitäisi olla. Niin minä toivoisin sitä...

Ja usein hän ratsasteli nyt vuoristoon ja laaksoihin, kyliin ja metsiin yksinäisyyteen. Siellä oli toki viileää ja rauhaa ja tervettä. Keuhkot saivat siellä siemauksen sitä omaa laaksoansa, johon olivat tottuneet ja jota kaipasivat nyt.

Eräällä semmoisella matkalla hän poikkesi tienvierellä olevaan majaan juomaan. Isäntä, pikkuinen, ketterä ukko, jolla oli kohtuuttoman isokönöinen nenä, elävät silmät ja pukuna kulunut mekko, möi siinä viiniä, päihdyttävää viiniä kulkijoille. Se oli niitä huonoja majoja, pesiä, joihin poikkeavat kaikki muut kuin rikkaat.

Nyt siellä istui kaksi miestä viiniä juoden. Toinen oli karvoittunut, metsäihmisen näköinen juutalainen Job. Tappelussa saadun haavan iso arpi, joka kulki viistoon koko otsan yli, todisti, että hän tarpeen tullessa oli valmis Mooseksen lain mukaan vaatimaan silmän silmästä, hampaan hampaasta. Toinen oli tylsän näköinen, ruskea, voimakas pakana Kerbus. Hänellä oli häränniska, käsivarret ruskeat ja lujat, ja leuasta, joka muistutti kuonoa, paistoivat valkeat hampaat kuin hän olisi alati irvistänyt.

Huh! Tätä outoa seuraa, tätä outoa paikkaa! Mutta istun. Ei sillä väliä. Juon viinini ja kuuntelenkin ehkä.

Ja he puhuivat. Yksinkertaisia, köyhiä, suurkaupungin läheisyyden epäiltäviä olennoita ne näkyivät olevan. Isäntä, se vanha, vilkas ja ketterä ukko, linkutteli viisaasti tavantakaa silmää iskien, vilkutellen, ja puheli aivan sormella varoittaen:

"Se on synty juutalaiselle..." Se, että pakanan majaan päästää ja sille viiniänsä tarjoaa, mutta, vilkutti hän silmää: "Mutta, nääs, Salomokin..." Silläkin oli muukalaisia emäntinäkin, vaimoina, oli faaraon tytär, oli ammonilaisten tyttäriä. Miksi siis meidänkään tehdä eroa ihmisillä! Pakana huitaisi kädellensä, ja juutalaismies, Job, kysyi nyt häneltä, omalla tavallaan tökertäen ja kiiluvilla silmillään katsoa tuijottaen:

"Pakana... Entäs... Se on... Mikä sinun jumalasi on?... Baal?... Hah?"

"Ei", pudisti Kerbus kieltävästi päätänsä, ryppättyään irvisti kuin koira, pyyhkäisi kuononsa ja ilmoitti:

"Meillä on monta... Hyvin monta." Ja hän luetteli sormillansa, taivutellen niitä sitä mukaa rystyistä:

"Ensin on Osiris... sitten on... ja sitten..."

Niitä tuli koko sarja. Isäntä vihelsi ihmetyksestä muka ja vilkutti viisaasti silmää ja hymyili kuten vekkuli ainakin.

"Ee-e! Siin' on jumalaa!... Ee-e!" raapaisi hän pörröistä päätänsä.
"Eh-heh! Ollapa meilläkin niin..."

"Ja entä tuota?... Uhraatte?... Se on: auttavatko?" tiedustaa tökersi Job edelleen, katsoen aivan pää kurolla, kiiluvat silmät palavina, mutta vilkas äly sekaisin.

"Niin?... Auttavatko?... Eh?" kiepsahteli ketterä, ruskeamekkoinen isäntä-ukko.

Ja Kerbus alkoi kertoa. Eniten pitävät he nyt niistä jumalista, jotka ovat tyhmimpiä, niin että voi uhratessa pettää niitä.

"Äh!... Äh!... Uhri maksaa! Uhri maksaa!" riemuitsi isäntä. Kerbus innostui jatkamaan:

"Sitäkin jumalaa kun silloinkin... Petettiin, nääs... Heh!"

Uh! Minua illettävät nyt jo kaikki Jumalat. Tuhota minä ne tahtoisin kaikki. — Ikäänkuin kuono irvellä kertoi pakana, miten pyhälle krokodiilille oli uhrattu teuraslihan asemesta krokodiilinraatoa. Se huvitti kaikkia. Naurettiin makeasti. Suu irvellä kysäisi nyt Kerbus vuorostansa Jobilta:

"Entäs sinulla?... Että... Heh... Mikä jumala on?"

"Jehova!" ilmoitti Job tylsällä tokaisulla, ja viisaasti silmää iskien lisäsi ketterehtivä isäntäukko:

"Vanha ukko, Jehova... Vanha, mutta kova ukko, kun pauhaa!"...

"Yks' vain?" tiedustaa tokaisi tylsä Kerbus lisää. Hänestä se oli vähän.

"Yksi... Yksi, niin, yksi!"

Kerbus pudisti päätänsä moista köyhyyttä oudostellen, mutta silloin ehätti vilkas isäntä-ukko lisäämään:

"Mutta nyt sillä on jo poika."

"Poika!" Kerbus aivan hölmistyi. Hampaat paistoivat leuasta entistä valkeampina, nauravammin.

"Ja akka?... Akkako myös?" kysyä tokaisi hän, köyhä pää moisesta sekaisin.

"Ei!" kielsi ukko. Pakana ei ymmärtänyt.

"Kuinkas poika... kun ei akkaa?" meni hän tyyten sekaisin. Ukko selittää veitikoi silloin vihjailevaa, salaperäistä:

"Se... nääs... Ne, nääs, nämä Israelin ihanat tytöt... ne lipsarit, ne..."

Hän iski silmää entistä veikeämmin ja lisäsi:

"Ne tytön vekkulit!... Ne osaavat pojallensa isän löytää..."

Sille naurettiin. He nauroivat ja iloitsivat kuten lapset, viattomasti aivan, kun asia nyt kerran huvitti heitä. Ukko alkoi selitellä sitä jumalanpoika-juttua, ilmoittaen:

"Kuuluu olevan sepän poika Natsareetista..."

Ja hän selitti asian, kertoi kuinka taaskin eräs, joka sanoo olevansa Messias, Jumalan poika, saarnailee ja kansa uskoo, kuten jo monasti ennen on äkkiä ilmestyneihin Messiaksiin uskonut. Papit vainoovat sitä, mutta pelkäävät samalla, koska uskovien joukko yhä vain kasvaa.

"Tässä kuuluu lähellä saarnaavan taaskin", lopetti hän, raaputteli kupeitansa, hääri viiniastioinensa ja leileinensä ja vilkutteli viekkailla silmillänsä.

Mutta Stefaan oli koko ajan kuunnellut äänettömänä. Nyt hän nousi, lähti kuin ärsytetty, päätti etsiä Messiaan, josta oli kuullut ukon puhuvan, vangituttaa hänet ja toimittaa tuomittavaksi.

Tai vaikka mitä. Jotain rajua minä nyt vain haluan tehdä, sillä minä olen paljon kärsinyt ja kaikkeni menettänyt.

Sinun tähtesi, sinä "Messias", olen minä tuhoon joutunut, tullut kaikesta tyhjäksi, joutunut nyt jo epätoivoon, ja epätoivoisena minä syöksyn nyt sinua vastaan, kostamaan kaiken sinulle.

* * * * *

Ah minua!

Sillä niin se on: En minä sinusta, ystäväni, etsinyt iloja ja nautintoja. Enempää ja suurempaa minä sinusta etsin, sinun hellyyttäsi minä sinusta etsin...

Iloja ja nautinnoita voivat muutkin, sinun siskosi, minulle antaa. Mutta sitä muuta he eivät minulle antaa voi.

He eivät siis voi korvata sitä, jonka sinä minulta kielsit, ja siksi olen minä nyt tyhjä, ja minun iloni ovat kuin autoita, ja niinkuin kuoleman ääniä ne ovat...

Ja siksi olen minä nyt altis uudelle, altis sille onnelle, joka minua odottaa ja joka kaikesta luopumisessa on...

Sillä se hetki on tuleva, jolloin vaistoni sanoo minulle:

Luovu kaikesta! — sanoo se minulle — sillä maailman voi voittaa itsellensä ainoastaan luopumalla siitä...

* * * * *

Te onnen ja kaiken orvot maailmassa! Vaikka te olisitte niinkuin turvattomat linnut, niin älkää peljätkö, vaan rientäkää luokseni!

Jos teille ei suo rakkautta isä, ja jos äitikin teiltä sylinsä sulkisi ja ystävä ja puoliso hellyytensä kieltäisi, niin tulkaa luokseni, te osattomat ja orvot lapset, ja minä korvaan sen kaiken teille.

Ja niin löysi Stefaankin Jeesuksen, jota tuhoamaan hän oli lähtenyt. Tämä saarnasi suurelle, hiljaiselle joukolla tammien ja öljypuiden ympäröimässä paikassa ja hartaan auringon taivaalla hiljaa paistaessa. Mieli ynseänä pysähdytti Stefaan ratsunsa siihen lähelle, öljyvuon alle, ja jäi kuuntelemaan.

Ja Jeesus saarnasi:

"Ja yhdellä miehellä oli kaksi poikaa."

Rauha levisi Hänen sanoistansa yli kaiken kuin päivänpaiste, joka Hänen kasvojansa kirkasti.

"Ja nuorempi sanoi isällensä: isä, anna minulle se osa tavaroista, mikä minulle on tuleva. Ja hän jakoi tavaransa pojillensa."

Kuulenko minä oikein? Lausuuko Hän niin sen sanan: "Isä"?... Niin toisin kuin muut, vai... Pettääkö kuulo minua?

"Ja nuorempi poika meni ja tuhlassi kaiken omaisuutensa irstaisuudessa!"...

Ei... Minua väsyttää. Vuotaako ehkä voima pois minusta?... Ja mikä voima?

"Ja tuli suuri hätä siihen maakuntaan... ja hän rupesi hätäytymään ja kauhistumaan."

Kuulkaa, te pienet kukkasat siellä kedolla ja te hartaat puut siellä lehdossa! Rauhoittukaa, te ihmismiehet! Sillä en minä kuitenkaan teitä hylkää, en teitä orvoiksi jätä.

"Ja hän rupesi yhden maakunnan kauppiamiehen palvelijaksi, ja se lähetti hänet maakylänsä kaitsemaan sikoja."

Minun voimani nöyrytyvät jo kuin lapsi. Voi meitä, joilla ei ole lempeää isää!

"Ja hän pyysi täyttää vatsansa ravalla, jota siat söivät, mutta ei kukaan hänelle sitäkään antanut."

Voi meitä, joille maailma on armoton ja kova... meitä, joiden päät painuvat alas, kun Sinä meille rauhaa ja lempeyttä julistat!

"Mutta koska hän mielensä malttoi, sanoi hän: Minä palaan isäni luo ja sanon hänelle: 'Isä! Minä olen syntiä tehnyt taivasta vastaan ja sinun edessäsi ja en ansaitse, että sinä minua pojaksesi sanoisit.'"

Herra! Minä jo hajoan ja väsyn! En minä jaksaisi kuulla, sillä Sinun lempeytesi ja Sinun nöyrä rauhasi musertaa minut ja nöyryyttää minut, Herra...

"Mutta tee minut yhden palvelijasi vertaiseksi!" Ja hän palasi isänsä luo ja sanoi: 'Isä!'"...

Isä!... Mikä hellä sana, kun Sinä, Herra, sen lausut!

Sillä ainoastaan teidän korvissanne on tämä Isä-sana tähän saakka soinnut, mutta minä olen painava sen teidän sydämiinne ja te olette saava uuden ilon ja...

Ah Herra! Meidän orvot sydämemme alkavat avautua, ja niiden salaiset haavat alkavat jo hiljaa vuotaa... Sillä...

"Kun hänen isänsä hänet jo kaukaa näki, juoksi hän vastaan, armahti häntä, lankesi hänen kaulaansa ja suuta antoi hänelle ja sanoi:

"Tämä minun rakas poikani oli kuollut ja virkosi taas. Hän oli kadonnut, mutta on löydetty nyt.""

Herra Jeesus Kristus! Me olemme edessäsi kuin katuvat ja palvovat lapset!

Sillä mikä uusi rauha on Sinun sanoissasi ja mikä uusi hiljainen ilo odottaa meitä Sinun isäsi huoneessa, Herra!

Sillä Sinä levität rauhasi kaiken yli, kukkaisten yli kedolla ja hartaan metsän yli ja...

Niinkuin morsiamen sinä puuet siihen rauhaan kaiken. Niinkuin äiti tyttärensä pukee häihin, niin vaatetat Sinä kaiken anteeksiantamuksen ja levon ihanuudella.

"Lapset! Rauhan minä annan teille. Minun rauhani minä teille annan.

"En minä anna teille sitä rauhaa, jonka maailma antaa!"

"Älköön siis teidän sydämenne murheellinen olko ja älkää peljätkö, sillä minä voitin maailman! Amen."

Amen, sillä sinua, maailma, jota me etsimme, ei siis enää meille ole!

* * * * *

Ilta jo lähestyi. Öljymäen rinteillä pitenivät varjot, ja sen itäinen puoli oli peittyneet tummaan pimentoon.

Äänettömänä, miettivänä ratsasti Stefaan saarnapaikalta kaupunkia kohti. Hänen sisälmyksiänsä poltti. Ei se ollut luonnollista janoa, mutta juoda hänen teki mieli. Ja hän poikkesi taas aamulliseen viinimajaan, istahti synkkänä ja mietiksi.

"Viiniä!" käski hän. Isoa könönenäänsä syyhytelien ehätti ukko sitä tuomaan. Majassa oli nyt muutamia uusiakin miehiä, pakanoita ja juutalaisia, savenvalajia ja kulkijaväkeä sekaisin, mutta yhä istuksivat siellä ne kaksi aamullistakin, Job ja Kerbus. He olivat päihtyneet ja olivat nyt joutuneet riitaan jumalistansa. Kumpikin kehui omaansa ja solvasi toisen jumalaa, ja ukko itse koki sovittelua, kääntää leikiksi kaiken. Nyt ne riitelivät ja kinasivat aika tiukasti:

"Heh, sinä!... Mikä sinun jumalasi on! Jehova, sanon!" haukkua tolkutti tylsä pakana, aivan kuin älytön hölmö, sylkäisi halveksumissylen Jobin jumalalle ja ynseili:

"Ei ole akkaakaan... Mutta poika on!... Heh!"

Job kirosi, mutta pakana vain yltyi.

"Toisen akkaa!... Pty-hyi!" riiteli hän.

"Pakana!... Koira!" raivostui Job ja haukkui Kerbusen jumalia:

"Raadon lihaakin!... Omaansa tuota!..." irvisti hän kita auki kuin älytön peto, ja se haavan arpi aivan kuin paistoi yli otsan.

"Miten tyhmä! Jumalasi, tarkoitan!... Heh!" kinesi hän kokien tylsin elein tolkuttaa sitä aamullista juttua krokodiilille-uhraamisesta, sitä peijausta. Nousi ankara riita.

"Koirat!... Pakanat!" jatkoi hän haukkumistansa. Veret kuohahtivat. Jatkettiin. Pakana ojenteli jo petkelemäisiä käsivarsiansa. Nyrkit nousivat iskuun, ja kohta he tarrasivat toisiinsa käsiksi, kumpikin oman jumalansa kunniaa ja valtaa siten puolustaen. He tappelivat niistä jumalistansa täydellä antautumisella ja viattomasti kuten lapset leluistansa. Toisetkin alkoivat käydä uhkaaviksi, kukin oman miehensä puolesta.

"Pakana!... Koiran syöjiä... ne sinun jumalasi!" huusi tylsä Job, silmät kiiluvina kuin tiikerin.

"Toisen akkaa... Jehovasi!... Heh! Ilman häitä..."

"Hys!... Hys!" sovitteli ketterä isäntä-ukko häärien, pani leikiksi, pyyteli, selitteli:

"Heitä tora!... Herkeä!... Jos ilman häitä, niin... Heitä!... Poika häät pitää..."

Stefaan lähti. Olikin jo ilta. Taivaalle alkoi syttyä palava tähti toisensa perästä.

Mutta uusia ne tähdet nyt tuntuivat hänelle olevan. Ne vanhat alkoivat jo sammua hänessä.

* * * * *

On kuin painostaisi minua. Yön hiljaisuus peittää jo kaupungin ja maat. Siellä jossain salaisuuksissansa heräävät vain yö-ilot... siellä niissä kätkeytyissä majoissa ja asumuksissa...

Huh!... Huoneenikin on hämärä, ja minä olen yksin...

"Sinä!... Hei!" löi äkkiä tullut Saul häntä silloin iloisesti, tervehtien olalle. Hän olikin nyt iloisempi ja repäisevämpi kuin tavallisesti.

"Tiedätkös mitä!" kerskui hän. Hänkin oli nyt kuullut Jeesuksesta. Oppineet sadukealaiset olivat siitä puhuneet seurassa, josta hän juuri tuli. He olivat siellä pilkalla määritelleet ilmestyneen Messiaan olemuksen ja hänen suhteensa Jumalaan ja Jumalan suhteen häneen, sen hänen oman oppinsa mukaan, että hän on muka Jumala ja samalla Jumalan poika. Sitä määrittelyä Saul nyt selitteli ystävälleen aivan rentonaan.

"Jumala, näätkö Stefaan, on siittänyt pojan, mutta..."

Mutta kun Hän, Jumala, ei voi jakautua, koska Hän on yksi ainoa, niin:

"Hän on siis siittänyt ja synnyttänyt — oman itsensä!... Hei!"

Hän nauroi. Ei hän innoissansa huomannut sitäkään, että Stefaan katsoi häneen surullisesti. Hän luuli sen vain tätä pulmaa mietkivän. Hän jatkoi:

"Hän on siis nyt itse oma isänsä, ja Hänellä on poika, joka on isänsä, siis pojan oma poika!"

Hän nauroi sille raikkaasti. Näki, että hän nautti siitä.

"Poika oman itsensä poika ja isä... ja isä... Jehova, se juupeli, minkä perhesotkun laittoi ukko itsellensä", käänsi hän riemuisan ivansa, vihelsi ihmettelynsä ja lopetti.

"No eikös ole ukolla perhe kunnossa ja sukupuu selvempi kuin Aabrahamin siemenellä Aadamista lähtien hamaan minuun Sauliin, Abnerin poikaan saakka!... Jumpsis ja hei!"

Nyt sen siis, ystäväni tiedät:

"Että muna on muninut itsensä. Jumala synnyttänyt itsensä omana poikanansa. Ja niin päässyt isä-ukoksi itsellensä..."

Ja miten rento ja raikas hän oli nyt!

Mutta ei, ystäväni! En minä nyt jaksa... en minä voinekaan enää ymmärtää sinua ja sinun pilkkaasi, sillä...

Niin... Sillä minussa mahtanee itää joku uusi elämä.

Siksi katsonkin minä nyt yhä syventyvään yöhön. Mäillä ja vuorilla lepäilee syvä, salainen yövalo. Kirkas kuu nousee hohtava valoisena, kuin Öljymäen takaisen laakson syvyydestä, ja se valaa nyt jo kelmeähköä, köyhää valoansa pimeänä huokaavan yön yli.

XVI.

Lohdutusta minä saarnaan ja minä olen Rauhan päämies, mutta...

"En minä ole tullut tuomaan rauhaa, vaan miekkaa"... ja: "miekan pitää tunkea sinunkin sydämesi läpi, että monen sydämen aivoitukset ilmoitettaisiin".

Ruuben, Stefaanin vanha palvelija, oli, kuten jo sanottu, lähtenyt viemään Leaa Jerusalemiin. Hän oli paljon vanhentunut, masentunut. Stefaanin poistuminen ja perheen murhe oli hänen murheensa, ja hänkin riemuitsi toivosta löytää nuori herransa ja ystävänsä, voida tuoda hänet takaisin, nähdä laaksossa onnea ja iloa kuten muinoin ja nähdä Lea onnellisena Stefaanin rinnalla. Raskasta oli nyt jo hänen astuntansa, mutta huoliansa hän yhäkin peitteli leikinlaskuillaan, joilla hän koki pitää Leaa iloisena.

Ja läpi laaksojen ja yli vuorien kävi kulku. Tuttuja ne monet paikat Lealle olivat uhrimatkojen ajoilta. Siellä on taas se ja se vuori, siellä se kaupunki, se ja se laakso ja...

Mutta joudu, kameli! Älä väsy! En minä nyt pyhistä paikoista, en muistoista. Ystäväni luo minä nyt riennän, ja siksi, kameli kulta, älä hidastele, sillä minä palan nyt jo ikävästä.

Ja mitä lähemmäksi Jerusalemiä hän tuli, sitä kiihkeämmäksi hänen ikävänsä ja kaipuunsa lämpeni. Hän laski hetket, matkat, kuvitteli tuloansa, jälleennäkemistä, antautumistansa, sovintoa, onneansa. Jokainen hermo eli hänessä hienoimpiansa myöten. Jokainen suonensykähdyksensä löi samaan ajatukseen koskettaen.

"Stefaan!" Erilleen häipyneet metsäkanat löytävät toisensa, sanoi Haagar. Miksi emme me löytäisi toisiamme? Haihtuneet vedet kokoontuvat taas yhteen, mereen. Miksi pitäisi meidän koko ikämme harhailla erillämme?

Ei, ystävä. Minä olen nyt jo varma siitä.

Ja yhä kiihkeämmin hän hoputti:

"Hops, kameli! Kiiruhda ja riennä. Minä etsin ystävääni! Jouduta siis, etten minä liika myöhään tulisi!"

* * * * *

He kulkivat miltei yötä ja päivää. Kamelit alkoivat väsyä. Ruuben koki pitää mieltä vireillä puhellen:

"Tuollakin lehdossa lintuset... Noin parittain ja iloisesti..."

Niin, niin, Ruuben! Kunpa vain joutuisimme! Ruuben jatkoi, puhui nyt Stefaanista:

"Ei hän koskaan turhia, ei vihassakaan... Aina oli hän kuin... kuin oikea... eikä kuin väärä..."

Luota siis häneen! Ei hän ole suuttunut, ei hylkää, lohdutteli hän sillä.

Aivan niin! Äärimäinen olet sinä, ystäväni, iloissasi, suruissasi, kaikessa. Altis olit sinä kaikelle, veljestyit kaikkeen, mikä tiellesi osui, veljestyit alttiin sieluin, elit heidän elämänsä, alttiimmin ja herkemmin kuin he itse, ymmärsit heidän ilojansa, kuulit heidän suonensa sykinnän. Tyydyit siihen, mitä heissä itsessä jo oli, sait siitä ilosi ja hyväsi etkä etsinyt heistä sitä, mitä itse halajat, että heissä ollut olisi... Sinä olit kaikessa koko sielullasi, ja siksi minä rakastan sinua, kaipaam ja ikävöin sinua... avaan sinulle poveni ja alati kuumeisin huulin toistan hellää kutsuani:

"Ystäväni!... Stefaan!"

* * * * *

Heidän kamelinsa olivat Jerusalemia lähestyttäessä ajosta uupuneet, mutta ei Lea malttanut niiden lepäämistä odottaa. He ostivat aasit ratsuiksensa ja kulkivat lopputaivalia niillä ajaen.

Niin lähestyivät he ikävöityä kaupunkia. Aasitkin alkoivat jo väsyä, sillä niitä oli alinomaa hoputettu, ja eräessä kylässä, aivan kaupungin lähellä, täytyi heidän pysähtyä niitä lepuuttamaan. Ruuben sitoi ne puuhun, Lea lähti kävelemään aikansa kuluksi, ja Ruuben poikkesi erääseen majaan.

Ja siellä nyt näkyi jo Jerusalem. Jehovan kiitos! Nyt minä löydän sinut, ystävä. Nyt minä kadun edessäsi, anon anteeksi. Nyt...

Hän oli kävellyt tovin matkaa. Hän oli varma, että hänen onnensa on nyt täyttyvä aivan hetkessä. Hän kääntyi takaisin, palataksensa aasien luo ja jatkaaksensa matkaansa. Huomaamattansa oli hän kulkenut paikalta pitkät matkat, ja vähintään tiiman oli nopeakin paluu viepä aikaa.

Hän kiiruhti. Paluutie nousi nyt vuorenrintettä laaksosta taas ylös, kauas korkeuteen, luikerrellen jyrkänteitä kierrellen kuin mato. Hän kiiruhti kulkuansa, laski onneansa, jouduttautui.

"Me", laski hän vieläkin ja viimeisen kerran, "me käymme taas ryytimaahamme kuin unesta havahtuneet lapset..."

Seppelpäin tai kiharat valtoimina. Ei ole anteeksiantamista, ei muistojakaan mielessä. Olemme vain nukahtaneet ja nähneet unta ja nyt havahdumme ja käymme onnellisina leikkiimme keitaaseemme, ja...

Ja lähtemme keitaassa siellä, se nyt nukkuva lapsi, se herää iloiseen haasteluunsa. Se tervehtii meitä ja sanoo meille:

"Te rakkaat!"

Ah teitä, te lapset! Ah teitä, te toisenne löytäneet pienet!

Mutta mitä? Vuorilta laskeutui vastaan ihmisvirta. Kun nuora tai puro solui sen pitkän-pitkä jono mutkittelevaa tietä myöten yhä alemma. Sen alkupäätä ei näkynyt, ei loppuakaan, sillä tienmutka peitti sen.

Ja äkkiä helähti laulu aivan läheltä, siitä tienmutkan takaa:

"Hoosianna, Daavidin poika!"

Hän hämmästyti, vavahti. Laulu läheni. Se oli riemuhuutoa, jota suuret joukot veisasivat. Nyt tuli jo jonon pää vastaan, mutkan takaa ilmestyen. Hän väistyi tiepuoleen kuin pelästynyt. Etumaisena kulki nuori mies, palmunlehvä kädessä, ja lauloi täysin rinnoin. Se tuli nyt jo kohdalle, pysähtyi.

"Lea!"

"Stefaan!" pääsi häneltä hämmästynyt huudahdus, ja hän tuijotti Stefaaniin kuin kivettyneenä.

Mutta Stefaan oli iloinen, rauhallinen.

"Niin, Lea! Me löysimme Messiaan", todisti hän kasvot ilosta loistavina.

Mutta jono suoltui ja työnsi pois tieltä. Iloinen laulu ja heiluvat palmunlehvät sekoittivat yhdeksi ainoaksi riemuksi kaiken.

"Seuraa Häntä, Lea!" kehoitti vielä Stefaan ja jatkoi kulkuansa palmunlehvänsä hänelle jäähyväisiksi heiluttaen: "Seuraa!... Katso!"

Hän tulee!

Hän!

Ja silloin Lea näki Hänen kasvonsa. Ne olivat ne samat kasvojenpiirteet, jotka hän oli kerran unessa nähnyt. Hän seisoikin kivipatsas, mitään selvästi tajuamatta, ja antoi kuin kaikelle kuollut jonon suoltua ohi.

Viimeisenä tuli silloin vanha Ruuben ja valitti:

"He ovat ottaneet aasimme, Lea!"

Sillä hänen aasillansa ratsasti nyt Jerusalemiin se Messias, josta hän niin paljon uneksinut ja kärsinyt oli.

"He?... Aasimme?... Ruuben!"

Mutta pysähtykää, sanat, huulilleni, sillä en minä enää puhua tahdo. Ei ole minulla enää maailmaa, mihin aasilla ajaa, sillä...

Sillä minä tajuan, että Hän on vienyt iäksi ystäväni minulta. Tässä ovat siis minulta loppuneet jo kaikki elävät polut ja tiet, ja on alkanut iäisyys ja yö...

Amen, sinä elämäni siis!

* * * * *

Niin, Voi minua!

Sillä nyt minä muistan isäni sanat: "Voi Israelia, jos sen toivo täyttynyt on!"

Sillä *jos* se nyt täyttynyt on, niin ei minulla itselläni silloin enää maailmassa mitään ole...

Ei yhtään mitään. Sillä minun ystäväni Stefaaninkin on Hän ottanut minulta. Häntä hän seuraa ja on minulle lopullisesti ja ainiaaksi jo kuollut.

Ja siksi ympäröi minua nyt autius ja tyhjyys, ja minusta itsestäni käy kuoleman haju — enkä minä kuitenkaan kuollut ole, en kuolemanrauhaa saada voi...

Minä olen muukalainen kodissani ja vieras itseni edessä. Minun jäseneni käyvät sotaa keskenänsä, ja minun vereni jakautuu kahtia, sillä paras on minusta nyt pois pisartuva...

Ja siksi tahdon minä muistaa isäni sanoja: "Jehova on kylliksi minulle. Hän riittää meille."

Ne sanat minä ainiaaksi mieleeni painan, ja yhä lähemmin minä puristaun Sinun isällistä rintaasi vasten, Jehova, minun Herrani ja minun Jumalani.

Ole minulle armollinen, sillä minä olen elävä vainaja elävien maassa!
Ole armollinen, Herra, Israelin ainoa Jumala!

Sinun olkoot kaikki minun ajatukseni nyt ja aina iankaikkisesti. Amen.

* * * * *

Hän oli harhaillut Jerusalemin synkillä kaduilla kuin henki, jota ajaa kylmä tuuli. Kolkkoja ne kadut olivat hänelle, ja kuollutta ja kylmää oli maailma ja kaikki. Turhaan kutsui hopeatorven soitto temppeleihin, sillä ei hänen mielensä nyt missään ollut.

Nyt oli kolea, harmaa päivä, kadut tyhjiä, autiota kaikki. Autio oli hänen sielunsakin, kun hän haamun tavoin katua harhaillen kulki.

Silloin alkoi vastaan tunkeutua ihmispaljous. Etumaisena siinä mies kantoi ristiänsä. Hän tunsu sen.

"Se on Hän!"

Pimeys levisi silloin hänen kasvoilleen, ja järki tuntui sammuvan tyyten. Mykkänä hän vetäytyi seinäviereen, painui siihen pelokkaana kuin pienoinen pyy mättään turviin. Hän antoi tungoksen mennä ohi ja peitti kasvonsa molemmin käsin, ettei mitään näkisi. Hän tunsu, miten veri hänen suonissansa alkoi väristä ja vapisten virrata, kuin sekoittua. Polvet ja kaikki jäsenet vapisivat, ja äkkiä pääsi häneltä epätoivoinen parahdus:

"Voi minua!"

Se oli kuin tulikipinä, joka kuiviin sydämiin sattui. Se tarttui niihin kuin tuli taulaan tarttuu, ja kohta huusivat monet ja monet naiset valittavaa:

"Voi meitä!"

Se huuto levisi kuin kulovalkea. Lapset itkivät, tietämättä mikä hätänä oli. Hätä vain oli tarttunut heihin, ja niin levisi ja paisui huuto:

"Voi meitä!"

Ja Jeesus kääntyi silloin ja sanoi:

"Jerusalem tyttäret! Älkää minua itkekö, vaan itkekää itseänne ja lapsianne!

"Sillä jos he tämän tekevät tuoreessa puussa, mitä silloin kuivassa tapahtuu."

Tungos meni jo ohi. Lea avasi silmänsä, vilkaisi ja alkoi paeta kuin kuolemaa. Etäältä vain kuului äskeinen, yhä loittoneva valitushuuto, ja koko hänen elämänsä oli nyt kuin hyljätty, autio keto, jossa verinen ristintuu häämöitti hirmuisine kauhuinensa.

* * * * *

"Mutta kuudennesta hetkestä hamaan yhdeksänteen oli pimeä. Aurinko pimenei ja..."

Eräässä kadunkulmassa seiso i joukko sadukealaisia ja heidän joukossansa Saul, puhuen tapahtumasta, ristiinnaulitsemisesta. Kylmänä pisti silloin Saul:

"No niin... Hänestä *voi* nyt tulia se 'Messias', koska ne surmasivat hänet *aikanansa*..."

Ne toiset kieltäjät eivät ymmärtäneet, mitä hän tarkoitti sillä "aikanansa"-sanalla ja muilla. Kuin myrkyllisesti puraisten lisäsi silloin Saul:

"Ennenkuin hän ehti jatkaa sukuansa ja tehdä 'Isästänsä' — siis oikeastaan itsestänsä — isoisän..."

Aikaisessa kuolemassa siis oli Hänen ainoa voimansa ja mahdollisuutensa joksikin aikaa yksinkertaisten Messiaaksi kohota.

Ja silloin:

"Maa järisi ja kalliot halkeilivat ja monta pyhain ruumista nousi haudoista ja tulivat pyhään kaupunkiin ja ilmestyivät monelle."

* * * * *

Oli taas kolea, harmaa päivä.

Hapset hajallansa juoksi Lea silloin katua pitkin ja ulos kaupungin portista, sinne, missä tuomitut kuoliaaksi kivitettiin.

"Voi minua!" vaikeroy hän menehtyneenä. Hän tuli kentälle. Siinä makasi kivitety n murskaksi runneltu ruumis.

"Stefaan!" Hän kumartui ensimmäisen marttyyrin ruumiin yli, suuteli sen kasvoja palavasti, huusi ja valitti ja itki:

"Stefaan! Minä, minä yksin syyllinen ja onneton olen!"

"Armaani! Minä sinut hylkäsin ja pois sinut luotani sysäsin ja isäsi kodista karkoitin sinut!

"Ja siksi hajotkoot nyt hapseni kaikkiin tuuliin ja jääköön minuun vain ruumiini haju ja yksinäisyyden ja autiuden tunne!

"Ah Herra! Yksinäinen ja vieras olen minä nyt itsenikin edessä ja muukalainen siinä tuskassakin, mikä minulle enää maailmasta ainoana jäljellä on..."

Ja hän painui istumaan, ruumiin yli kumartuneena. Hänen kyyneleensä, jotka vuotivat kuolleen kasvoille, olivat niinkuin sade, ja ylhäällä hänen päällensä leijaili vaaniva korppikotka.

* * * * *

"Ja minä olen näyttävä, kuinka paljon sinä olet kärsivä minun nimeni tähden!"

Miten kivikovaa!

Oli jo tapahtunut paljon. Ystävänsä kohtalosta raivostuneena oli Saul syössyt kaikkia Messiaita tuhoamaan. Hän oli siinä mielessä liittynyt näön vuoksi uudelleen pappeihin, matkustanut Damaskoon ja istui nyt Messiaan tähden vankeudessa Paavalin nimellä todistaen Hänen jumaluuttansa alltiin sielunsa kaikilla voimilla.

Mutta sillä paikalla, missä Stefaan kivitettiin, näkivät ohikulkijat vuosikausia sen jälkeen joka päivä istuvan ja itkevän naisen, ja kaikki he tiesivät, että se oli Sakeuksen tytär, yhä lakastuva, paljon kärsinyt ja ihana Lea.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ISRAELITAR: KERTOMUS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.